MONGO BETI
MISIUNE
ÎNDEPLINITĂ

MONGO BETI

MISIUNE ÎNDEPLINITĂ

Coperta de
PETRE VULCĂNESCU

Mongo Beti
Mission terminée
Editions Corrêa, Buchet/Chastel
Paris, 1957

MONGO BETI

MISIUNE ÎNDEPLINITĂ

În romînește de LIVIA STORESCU

EDITURA TINERETULUI

PREFAȚĂ

În ultimii ani Africa a irumpt, impunîndu-se atenției întregii lumi. Colonialismul, care stăpînise fiecare colțișor al continentului negru, a fost silit să redea popoarelor independența și libertatea, furate atîta amar de vreme. Omenirea afla despre lupta grea și sacrificiile patrioților din Kenya și Congo, din Algeria și Nyassaland, din toate țările africane unde popoarele subjugate își cereau dreptul la viață, la libertate și progres. „Anul Africii" consfințea un adevăr pe care metropolele se încăpățînau să nu-l priceapă : în Africa — și în orice parte a pămîntului — colonialismul, vechiul, anchilozatul și blestematul colonialism, își trăia ultimele zile. În același timp, vigilenți, africanii respingeau noile formule cu care vechii stăpîni căutau să-și mențină pozițiile. Manevrele noului colonialism se izbeau de voința de fier a popoarelor africane, care, cunoscînd din experiență ce valoare au jurămintele și promisiunile colonialiștilor, refuză să acorde credit „bunelor" intenții manifestate de foștii opresori și prietenii lor.

Vulcanul african a erupt. Oamenii, opinia publică, au urmărit și continuă să urmărească cu atenție desfășurarea evenimentelor, apariția unor noi state independente, evoluția lor. Aspirațiile, tradițiile și idealurile unor popoare pînă de curînd prea puțin cunoscute devin obiectul atenției generale. S-a trezit interesul pentru toate formele de manifestare ale acțiunii și gîndirii africane, deci și pentru literatură. Aceasta din urmă are o evoluție dificilă, trebuind să se dezvolte, evitînd obstacole obiective, îndepărtînd frîna apărută prin ruperea brutală de către colonialiști a firului dezvoltării firești a culturii africane. Există impedimente în ce privește limba, deoarece în Africa se vorbesc zeci de limbi și sute de dialecte, nici unul — cu excepția limbii arabe — suficient de puternic, ca să asigure răspîndirea gîndirii, sau destul de bogat, cu terminologie modernă, necesar progresului tehnicii. Majoritatea operelor literare au fost scrise în engleză, franceză sau portugheză. Cauzele care au determinat această stare de lucruri au fost recent analizate la una din conferințele scriitorilor afro-asiatici, de scriitorul ganez Cameron Doudou ; acesta se referea la sărăcia literaturii autohtone și la existența unor opere

scrise în limbi străine : „Tot ce crea poporul trecea din gură în gură, dar nimeni nu încerca să aştearnă pe hîrtie legendele şi basmele. Aceasta din două motive : primul era teama că imperialiştii vor rîde şi îşi vor bate joc de operele făurite de poporul nostru ; al doilea motiv se datora faptului că pur şi simplu nu ştiam să ne exprimăm sentimentele şi gîndurile pe hîrtie". Astfel de opere au apărut sub semnătura unor intelectuali, în perioada dintre cele două războaie şi în ultimele două decenii pînă la obţinerea independenţei. Dar şi aceştia aveau un foarte restrîns cerc de cititori, căci dacă mulţi africani vorbeau limba opresorului, foarte puţini o citeau. Totuşi, aceşti scriitori au pus bazele literaturii africane contemporane, care la început a căutat să cultive tradiţiile strămoşeşti, pentru ca în ultimii ani să se îndrepte spre viaţa poporului.

Africa are astăzi numeroşi scriitori, poeţi mai ales, care încearcă să exprime în lucrările lor sentimentele şi aspiraţiile africanilor. Leopold Senghor, Castro Soronienho, P. Abrahams, Cheih Anta Diop, Mario de Andrade, Agostino Netto, H. Bloom, iar din generaţia mai tînără Mongo Beti şi Sembene Usman militează pentru o literatură africană în slujba maselor.

Cititorului romîn îi sînt cunoscute poezii africane apărute în reviste literare, unele lucrări de folclor şi romane aparţinînd scriitorilor Abrahams sau Davidson, tipărite de editurile noastre. Ele înfăţişează diferite momente din lupta popoarelor din Africa împotriva colonialismului, demască condiţia mizeră impusă de ocupant. Dar ele vorbesc prea puţin despre mentalitatea africanului, despre viaţa lui cotidiană, despre obiceiurile şi năzuinţele lui. Cartea scriitorului Mongo Beti, „Misiune îndeplinită", este interesantă pentru că abordează tocmai o astfel de tematică şi dă putinţă cititorului să înţeleagă, mai mult decît îi dau posibilitate comentariile şi reportajul, ceva din sufletul african.

Mongo Beti s-a născut în 1932 într-un mic sat din Camerun. El debutează la vîrsta de 24 de ani cu romanul „Le pauvre Christ de Bomba" (Sărmanul Crist din Bomba) căruia îi urmează la scurt interval „Mission terminée" (Misiune îndeplinită), „Le roi miraculé" (Regele vrăjit) şi alte romane şi povestiri. Încadrat în mişcarea de eliberare, Mongo Beti se înscrie printre scriitorii care militează pentru progres, care îşi caută inspiraţia în viaţa de astăzi a poporului său, neidealizînd stările de lucruri existente, tocmai pentru a mobiliza toată energia şi capacitatea poporului său în scopul lichidării moştenirii colonialiste.

„Misiune îndeplinită" ni se prezintă ca o povestire simplă, a cărei intrigă este un pretext pentru a înfăţişa viaţa africanilor din Camerun, moravurile şi mentalitatea lor. Jean-Marie, un tînăr african din neamul bantu, învaţă la unul din liceele indigene, mînat nu atît de apriga-i sete de carte, cît mai ales din voinţa tatălui său. Căzut la

bacalaureat, băiatul foloseşte primul prilej ivit ca să plece din sat şi să amîne întîlnirea neplăcută cu părintele său. Astfel, el acceptă să devină plenipotenţiarul tribului său, asumîndu-şi sarcina de a aduce din satul Kala pe nevasta fugită a vărului Niam. Şi, odată ajuns la Kala, Jean-Marie descoperă de fapt lumea sa, poporul său, cu obiceiurile şi aspiraţiile sale, aici i se dezvăluie dragostea şi prietenia. În vizitele făcute sub directa oblăduire a unchiului Mama, interesat mai mult de darurile oferite de gazde musafirului de la oraş, omului învăţat, tînărul oaspete are posibilitatea să cunoască îndeaproape viaţa alor săi, să-i înţeleagă şi, mai ales, să-şi lămurească drumul său în viitor. Ca unul ce a urmat şcoala la oraş, Jean-Marie e privit cu interes şi cu dragoste de cei din Kala, de el se leagă speranţele acestor negri sărmani, care sînt încredinţaţi că o intelectualitate autohtonă îi va ajuta să scuture jugul colonialist Ospeţindu-l seară de seară, oamenii îl potopesc cu un şir nesfîrşit de întrebări, dornici să-şi potolească setea de cunoaştere. Tînărul devine, fără voie, dar cu plăcere, învăţătorul concetăţenilor săi şi, încet-încet, îşi dă seama de utilitatea sa pentru oamenii aceştia din micul sat Kala, „cei mai înapoiaţi dintre negri", cum îi spusese mătuşa lui. Această descoperire o face tot cu ajutorul gazdelor sale. Cînd, într-una din seri, unul din săteni îl întreabă „Ce-o să faci?", Jean-Marie rămîne descumpănit. Tînărul nu-şi pusese o asemenea problemă. El învăţase pentru că aşa voise părintele său, căzuse la bacalaureat, dar lucrul acesta îl lăsa destul de nepăsător. Dar iată că acum trebuie să dea socoteală: este un intelectual, a urmat cursurile unei şcoli superioare, ce va face cu cunoştinţele dobîndite, pe ce drum va apuca? Şi o altă întrebare, venită din partea unei femei, întrebare rostită pe un ton mînios, îi arată limpede tînărului care este menirea lui. Femeia îşi manifestă îngrijorarea: învăţînd alături de albi, ştiind tot atîtea lucruri cît şi albii, se întreabă negresa, nu cumva Jean-Marie o să-şi uite originea, nu cumva o să pactizeze cu colonialiştii, devenind o unealtă a lor în asuprirea poporului său? Nu, aceasta nu se va întîmpla niciodată, îşi jură tînărul.

„Misiune îndeplinită" înlesneşte cunoaşterea societăţii africane din anii premergători eliberării. Aflăm despre grelele condiţii de viaţă, despre subnutriţia cronică a băştinaşilor, despre starea de inferioritate a femeii, despre cupiditatea şefului de trib şi teama pe care acesta o inspiră din pricina legăturilor sale cu jandarmeria, despre tradiţiile şi relaţiile gentilice, încă în vigoare, dintre membrii tribului, despre dragoste şi prietenie, care se încheagă cu simplitate, firesc. Gingăşia Edimei, prietenia sinceră şi veşnică a vărului Zambo, sinceritatea şi ghiduşiile Palmipedului, ale Fiului-Domnului şi ale lui Fără-Oase, atotputernicia împinsă pînă la dictatură absolută a tatălui, care-l determină pe Jean-Marie să fugă, sînt redate într-un chip

pregnant. Mongo Beti surprinde cu finețe caracterul eroilor săi, creionează viguros chiar și aparițiile fugare, astfel încît portretul lor rămîne adînc întipărit în memoria cititorului.

Meritul principal al lui Mongo Beti este acela de a fi reușit, într-o povestire scurtă, fără pretenții, să ofere o imagine destul de clară a păturilor sociale existente în societatea africană. Departe de a idealiza, evitînd prezentarea uniformă a satului, Mongo Beti diferențiază. Șeful de trib reprezintă o categorie odioasă, aceea a uneltelor colonialiștilor. Unchiul Mama reprezintă chiaburimea în dezvoltare. Tatăl lui Jean-Marie este reprezentantul tipic al viitoarei burghezii, care caută să-și pregătească fiul, viitor intelectual și, poate, viitor conducător. Mongo Beti sugerează că există diferențieri și în sînul intelectualilor : unii, dispuși să lucreze mînă în mînă cu actualii sau foștii stăpîni, iar alții, luptători pentru adevărata independență, pentru apărarea intereselor poporului.

Cititorul va urmări, credem, cu interes povestirea lui Mongo Beti, pentru că ea deschide o fereastră spre o mai deplină cunoaștere și o mai limpede înțelegere a Africii.

Alexandru Gîrneață

PROLOG

De ce oare amintirea acestei povești crește mereu în mine, ca un flux, în zilele de plictiseală ca și în cele de înflăcărare ? De ce se potrivește ea cu astea toate : entuziasmul romantic, nostalgia și mediocritatea ?

De ce ?...

N-am ce-i face. În timp ce toate amintirile mi se răsfiră, se topesc și, pînă la urmă, se șterg la soarele vîrstei mele adulte, ca un bloc de gheață la soarele adevărat al cerului, aventura aceasta de adolescent, ea singură, ține piept învălmășelii cu îndărătnicie eroilor, umple golurile lăsate de dezertarea trecutului meu, mă năpădește, mă pătrunde.

De ce ?

Are ea vreo însemnătate pe care n-am izbutit s-o lămuresc ?

Nu știu nimic.

Iar voi care ați străbătut aceeași cale ca și mine ; voi care ați făcut aceeași călătorie, trecînd prin aceleași peripeții și cam prin aceleași rîuri ; voi care ați umblat desculți în același colb de laterită [1], cum s-ar putea oare ca fîșia aceasta, gata zdrențuită, a tinereții noastre comune, jalonul acesta ruginit și viermănos al drumului nostru comun, să nu trezească în voi vreun răsunet cunoscut, ca și glasul unui prieten din copilărie de mult uitat sau cîntecul duios care-i plăcea mai mult unei mame, cînd îl auzi la cîțiva ani după moartea ei ?

[1] Rocă de un roșu cărămiziu. (n.t.)

CAPITOLUL I

În cursul căruia cititorul va cunoaşte călătoria furtunoasă a eroului, introducere îngrijorătoare la vacanţa lui aventuroasă.

Cititorul va fi de asemenea înştiinţat despre necazurile din căsnicia numitului Niam, personaj cam deocheat, în urma cărora el ajunse să însărcineze, fără mustrare de cuget şi cu nerușinare, pe un băieţandru, aproape un puşti, cu o expediţie primejdioasă într-un ţinut necunoscut, poate chiar neprietenos.

DE CÎTE ORI ÎMI AMINTESC de mica mea aventură, deodată-mi vine o poftă rea să reîntineresc şi s-o trăiesc din nou. În iulie acela — vă mai amintiţi ? — căzusem la oral la bacalaureat împreună cu alţi cîţiva din clasa noastră — n-aş putea să mai spun care anume. N-aţi uitat desigur că, după această cădere, am găsit o formulă care vă înveselea totdeauna şi o spuneam mai ales oricui mă întreba de examen. „M-au trîntit aşa cum era de aşteptat", declaram eu. Foloseam acest „cum era de aşteptat" cam prea hotărît, ca pe un alibi, pentru a-mi scuti interlocutorul, şi mai cu seamă pe mine însumi, de amintirea tuturor tribulaţiilor ce mă aduseseră la acest insucces, care mă tem c-a făcut din mine un mare ratat ; dar asta-i altă poveste.

A doua zi după împărţirea solemnă a premiilor, cînd am părăsit Internatul indigen, eram cu toţii foarte voioşi, nu-i aşa ? Totuşi nu mă străduiam de loc să vă ascund amărăciunea mea ; numai fiindcă printre noi erau băieţi ca acel neînchipuit Daniel, cu hazul lui cuceritor, care mă împiedica să mai am grija mea, să mă gîndesc la trista mea soartă, cum spun poeţii. Aduceţi-vă aminte cum declara Daniel adeseori : „Cît despre mine, strămoşii mei n-au fost nicidecum gali, ci bantezi ; de altfel, tot aşa au rămas de atunci încoace. Şi, pe cît se pare, nici nu doresc să-şi schimbe obîrşia". Sau : „Pretutindeni unde va fi un negru, o să se găsească totdeauna şi vreun colonizator care să-i dea tîrcoale".

Cum soarele se ridica, ne-am împrăştiat şi m-am pomenit singur în camion. De obicei, parcurgeai în

trei ore cei şaizeci de kilometri dintre Ongola şi satul meu. Ţin minte că în ziua aceea drumul a fost mult mai lung.

Îndată ce m-am aşezat pe banca de lemn, m-am hotărît ca timpul cît va ţine călătoria să nu mi-l trec întristîndu-mă de înfrîngerea mea — cusur care, fără îndoială, mi-era în fire — ci gîndindu-mă cum aş putea să-mi împart cît mai inteligent, în cele trei luni de vacanţă,revizuirea materiei în vederea sesiunii a doua.

Din nenorocire, piaza mea cea rea hotărîse şi ea să nu-mi dea răgaz, să mă silească a cugeta la nemărginita-i putere. Zgomotul motorului parcă spărsese burduful acela uriaş, totdeauna plin : cerul de la noi. A fost o ploaie deasă, agresivă, furioasă, nesfîrşită — una din ploile acelea cu găleata sub care ai zice că o colibă se afundă mai adînc în pămînt. Camionul nostru, colibă lungă pe roţi, s-a împotmolit de cîte ori a putut. Şoferul, un grec care era şi proprietarul maşinii, ieşea în ploaie, urmat de cei doi slujbaşi negri ai lui, cam tăcuţi ; piereau în pădurea apropiată şi se întorceau încărcaţi cu crengi şi frunze moarte, pe care le vîrau sub cauciucuri ca să nu patineze camionul.

Operaţia aceasta a izbutit o dată, de două, de trei şi chiar de patru ori. A cincea oară era cît pe ce să se întîmple o tragedie. Camionul încerca zadarnic să se cţţere pe un colnic abrupt şi ploua des. Departe de a ne ajuta, operaţia cu crengi şi frunze moarte mai-mai să pricinuiască o catastrofă. În loc să înainteze, maşina, ca o vacă ruptă de oboseală, se aşează de-a curmezişul şoselei, cu botul pe marginea unei rîpe, al cărei povîrniş repede nu ne-ar fi lăsat nici o nădejde de scăpare. Din fericire, vita bătrînă tropăia pe loc. Şoferul grec opri motorul şi începu să înjure :

— Putoare !... Fir-ai să fii !... Scîrbă !... Fir-ai să fii !... Putoare !...

De fapt, înjura într-o limbă stricată, murdară, un amestec de franceză, de italiană, greacă şi engleză, pe care mi-ar fi cu neputinţă să-l transcriu chiar

numai în ortografie fonetică. De cîte ori înjura bietul Kritikos, mă gîndeam : „Ah ! de te-ar vedea Socrate"... şi nu-mi puteam stăpîni rîsul. La un moment dat, grecul se întoarse spre mine şi-mi zise într-o franţuzească foarte corectă :

— N-ai de ce rîde, puştiule ! Mai degrabă ar trebui să plîngi. Ştii ceva ? Ei bine, eu am stat ani de zile în Congo Belgian. Da, ani de zile în Congo Belgian... Crede-mă, acolo sînt drumuri, adevărate drumuri, cu gudron, staţii cu pompe de benzină şi tot ce trebuie... Pe cînd francezii, aici, haida de... haida de, numai gura-i de ei !

Kritikos se strîmbă cu dispreţ, dădu din umeri şi tăcu. Călătorii, toţi negri, se întoarseră spre mine, cu privirea îngrijorată, ca şi cum s-ar fi temut c-o să mă lipsesc de a-i răspunde atridului ăsta firoscos.

— De ce oare n-ai rămas în Congo Belgian ? am cutezat eu.

Nu doar că m-aş fi gîndit o singură clipă să-i apăr pe colonialiştii francezi ; ştiam încă de pe atunci că bîta însoţeşte colonialismul, oricare ar fi el. Dar întrebarea era, oricum, potrivită din punctul de vedere al logicei pure. Auzindu-mi vorbele, feţele călătorilor se întoarseră spre Kritikos, care se arătă nedumerit şi îşi pironi asupra firavei mele persoane tot albastrul mediteranean al ochilor lui. În cele din urmă dădu iar din umeri, apoi se uită în altă parte, ceea ce-i făcu pe călători să zîmbească.

— Nu poţi înţelege, eşti prea tînăr — mormăi grecul, prăbuşit pe volan.

Pricepînd că mînzul lor — vreau să spun eu — biruise în lupta aceasta, călătorii mă scutiră de privirile lor îngrijorate şi trîmbiţătoare ca o proclamaţie de război patriotic.

Dar asta nu era totul. Maşina noastră şedea cu botul pe marginea rîpei, închizînd drumul cu toată lungimea ei. Aşa că două şiruri de automobile şi de camioane se alcătuiau în partea dinainte şi dindărăt — dacă măcar le-am mai fi avut — şi, claxonînd asurzitor, răcnind şi înjurînd, şoferii lor îşi exprimau destul de limpede dorinţa de a ne vedea că

liberăm şoseaua. În sfîrşit, Kritikos ieşi în ploaie, trîntind uşa maşinii şi, cu gesturi, urlete, înjurături şi alte accesorii, îşi lămuri colegii că nu era întru nimic răspunzător de ceea ce i se întîmpla. Şoferii se sfătuiră ; multă vreme i-am văzut adunaţi pe şosea — nişte negri şi un singur alb ; ploaia curgea şiroaie pe impermeabilele lor kaki. Hotărîră întîi să golească de călători camionul în primejdie. Tîrîndu-ne prin noroiul de laterită, ne-am dus să ne adăpostim în colibele unui cătun aşezat la marginea drumului. Aşa că nu pot spune cum de-au izbutit să pună bătrînul dobitoc pe calea cea dreaptă. Oricum, după un ceas de aşteptare, am văzut că maşina noastră venea greoi, clătinîndu-se pe laterita lunecoasă, mîrîind de bătrîneţe şi de resemnare.

Hainele-mi erau roşii ca sîngele de atîta noroi, în cursul acestor anevoioase puneri în mişcare. Şi tocmai cu prilejul ăsta m-am jurat ca niciodată să nu mă mai îmbrac, nici să nu mă mai încalţ în alb cînd voi pleca în călătorie, chiar de-ar fi să-mi regăsesc iubita la capătul drumului, cum credeam c-o să se întîmple în ziua aceea : pe mica mea prietenă din copilărie, care locuia în apropierea satului nostru. Îndeobşte, pe ea o întîlneam totdeauna cea dintîi ; de data aceea n-am văzut-o. Dar şi asta-i altă poveste.

Maşina noastră ajunse cu chiu, cu vai la Vimili. E oraşul ţinutului meu. Cînd spun „oraşul ţinutului meu", mă cam laud : la Vimili erau numai o piaţă şi cîteva dugheni primitive, unde ţăranii veneau din cînd în cînd să-şi facă tîrguielile. A, da, uitam biroul administraţiei, comisariatul de poliţie şi închisoarea, privilegii care, toate laolaltă, dau dreptul la noi să numeşti oraş un loc oarecare.

Mai aveam de mers vreo zece kilometri, înainte de a-l înfrunta pe tatăl meu. Dar la Vimili ni s-a spus că drumul era închis la ieşirea din oraş pentru lucrări în curs.

Aşa că m-am dat jos din maşină. Ploaia încetase, cel puţin deocamdată. Geamantanul nu era prea greu, desigur, dar nici gînd să-l pot duce astfel în mînă, nici chiar pe cap, de-a lungul celor zece kilometri care mă despărţeau de satul meu.

Şedeam de mai bine de o jumătate de ceas în pridvorul unei dugheni, întrebîndu-mă ce vicleşug să întrebuinţez ca să-mi rezolv problema transportului. Şi deodată am zărit-o pe Amu, mătuşă-mea cea mai tînără, cam strîmbă pe bicicletă. Amu nu ştiuse niciodată să stea drept pe bicicletă. Bărbatul ei, murind foarte curînd, se reîntorsese să locuiască la noi. Am zburat spre ea cu sprinteneala pe care ţi-o dă numai conştiinţa unei salvări nesperate. Am strigat-o foarte simplu, fără să ţin seamă de ţinuta mea neîngrijită, pentru care fusesem mustrat adesea şi-mi mersese buhul în liceu.

— Dumnezeule ! exclamă mătuşă Amu. Tu eşti ? Maică-ta nu-i acasă, şi nici taică-tu, fireşte. Cît despre fratele tău, a dispărut de atîta vreme, încît nimeni nu mai are grija lui ; la început taică-tu s-a mîniat grozav, dar, pînă la urmă, ştii tu... Ah ! noroc de mine. Uneori îmi zic : „Oricum, dacă n-aş fi eu aici"... Ia spune-mi : e adevărat c-ai căzut la... cum îi zice ?... la examenul tău, ce mai ?...

Am dat din cap că da.

— Asta nu-i bine, ştii ? Mai ales că-i întîia oară. În sfîrşit, e o chestie între tine şi taică-tu. Linişteşte-te : deocamdată e plecat. Uite, eşti roşu tot ! Parcă te-ai fi tăvălit în noroi. Nu te-ai bătut, cel puţin ?...

— Am mers cîtva timp pe jos — i-am răspuns eu — fiindcă maşina nu putea să se cţtere pe coasta unui deal.

— Ei, asta-i !...

— Pe mine ai venit să mă iei ? am întrebat-o fără convingere.

— Ba nicidecum ! Ia mi te uită la el ! Ce, parcă eu vorbesc cu Dumnezeu ? N-aveam cum să ştiu că

soseşti azi-dimineaţă. Tot ce s-a aflat în sat la noi e c-ai fost respins.

Îmi apucă geamantanul cu obişnuita-i vioiciune.

— Pare-se că şoseaua e închisă pentru automobile ?

— Tocmai de aceea ! S-o iei binişor pe jos, m-auzi tu, crăpşorule (nu ştiu de ce-mi zicea aşa). Vin şi eu îndată, cu geamantanaşul tău pe portbagaj, după ce voi fi făcut cîteva drumuri aici. Da' grăbeşte-te, fiule, c-ar putea să înceapă iar ploaia.

N-am întrebat-o ce fel de drumuri avea de făcut, deşi inima mi se strînsese un pic, amintindu-mi de soţul ei, un bărbat de care fusesem legat, dacă într-adevăr un copil poate fi legat de un om în toată firea. Acestei femei, eu nu puteam să-i pun întrebări nesocotite, n-aveam dreptul, că doar era mătuşă-mea, şi mai mare decît mine. Totuşi, fără voie, mă gîndeam la răposatul ei soţ. Şi în timp ce mergeam pe drumul unde fermenta laterita, pe cînd tunetul bubuia înăbuşit deasupra mea şi mi-era silă de mine, cu hainele astea îmbîcsite de noroi, îmi stăruiau în minte gînduri pline de amărăciune, amintiri nelămurite din nu mai ştiu ce foiletoane pesimiste. „Femeile sînt toate la fel, îmi ziceam. De ce mica mea prietenă ar fi mai bună decît mătuşa-mea ?" Oare făcea într-adevăr, mica mea prietenă, s-o port atîta în visurile mele ? Dar la ce să mai vorbesc despre ea, care n-o să aibă nici un rol în povestea aceasta ? Afară de o răfuială furtunoasă apropiată, totul începea, aşadar, aproape normal.

*
* *

Pe bărbatul acela, pe Niam, îl cunoşteam tot atîta cît şi pe ceilalţi veri ai mei, adică foarte puţin : de multă vreme nu mai trăisem trei luni de-a rîndul în satul meu. Niam avea vreo treizeci şi cinci de ani. După cît mi s-a părut, nu-i prea păsa de nevastă-sa — barem atîta timp cît s-a aflat lîngă el. Aş fi zis că, de-ar pleca nevastă-sa, Niam s-ar simţi uşurat.

Mătușa Amu m-a lămurit că, după plecarea doamnei, toate mergeau pe dos în casa lui Niam, care era mai degrabă un trîndav.

— Cînd te gîndești — urmă mătușa Amu — că omul ăsta de nimic se purta cu o femeie atît de muncitoare de parc-ar fi fost o căţea! Ba încă o căţea poate totdeauna să facă pui, pe cînd ea, care n-avea copii, era socotită că-i bună numai pentru înjurături și ocări. Bărbaţii, ce mai nătărăi, ce mai îngîmfaţi!...

Astăzi sînt pe deplin încredinţat că mătușa Amu suferea de un complex de inferioritate, fiindcă nu putuse niciodată să aibă copii și nici nu nădăjduia să mai aibă vreodată — și nu numai fiindcă-i murise bărbatul...

Mult mai tîrziu, mama mi-a împărtășit părerea ei despre cearta soţilor Niam. După ea, doamna avusese relaţii scandaloase cu un ștrengar de la oraș, mic negustor de meserie, care-i dădea stambe și alte lucruri plăcute la vedere și bune de ademenit o femeie tînără. Poate să vi se pară de mirare că mama și-a amintit de legătura aceasta fără s-o încuviinţeze, cînd, de obicei, în ţinutul nostru, împerecherile, care în Europa se numesc adulter, deși nu-i lăsa pe oameni cu totul nepăsători, nu prea dezlănţuie patimi rele. Cu toate acestea nu trebuie să uităm că, îndeobște, împerecherile acestea au loc în cadrul tribului; ele se petrec în familie, ce mai; iar gravitatea adulterului e totdeauna în raport cu distanţa adevărată sau sentimentală care desparte cele două triburi: al nefericitului soţ și al amantului. E o greșeală destul de mare pentru o femeie să se dea unui bărbat din tribul vecin, e aproape un blestem să se dea unui dezrădăcinat.

Părerea preconcepută a maică-mi faţă de femeia lui Niam se lămurea mai ales prin faptul că soţia vărului meu, după ani întregi de căsnicie, și într-un chip cu neputinţă de înţeles, n-avusese copii: la noi, toate soţiile fără copii sînt menite unei ciudate afurisenii, a cărei obîrșie trebuie căutată în metafizica strămoșilor noștri bantezi. O soţie-mamă își

vede iertate toate infidelităţile, orice toane. Dar, desigur, ştiţi toate acestea. Pe scurt, femeia lui Niam plecase. Nu ştiu ce întîmplare neînsemnată a pricinuit criza, ce picătură a făcut să se reverse paharul, nici care din cei doi soţi trebuie tras la răspundere. Lucrul de căpetenie este că, într-o bună dimineaţă cînd s-a sculat, domnul a băgat de seamă cu uimire că jumătatea lui o ştersese împreună cu toate lucrurile ei. De altfel, totdeauna pleacă ele aşa : peste noapte. De aceea li se zice fluturi de noapte.

Cîteva zile mai tîrziu, oamenii de la noi aflau că femeia lui Niam ajunsese la taică-su, cum de altminteri era prevăzut în program. Nou era doar faptul că se jura — spunea lumea — că n-o să se mai întoarcă niciodată la bărbatul ei.

Trecuseră luni. La început, Niam a făcut pe grozavul, spunînd că mai văzuse el de-alde astea, ceea ce însemna că nevastă-sa o mai ştersese de cîteva ori mai înainte şi de fiecare dată se întorsese. Susţinea cu neroadă înfumurare :

— Eu sînt pămîntul. Ea nu-i decît frunza moartă care s-a desprins din copac. Degeaba se învîrte, degeaba se zbate, că pînă la urmă tot trebuie să cadă pe pămînt...

Oricum, nu era de loc sigur că, de data aceasta, frunza moartă avea să pice de la sine pe pămînt. Şi chiar nădejdea lui Niam de a vedea că deznodămîntul vine maşinal începea să scadă tot mai mult cu fiecare zi ce trecea.

După şase luni, Niam nu mai putu să îndure asemenea trai. Mai întîi se duse într-o noapte la Bikokolo, patriarhul, înţeleptul satului, şi-i mărturisi, nu fără greutate, fiindcă era trufaş, că dorea să-şi recapete nevasta, de care avea mare nevoie ca să-i ţină gospodăria. La drept vorbind, era mult mai interesat decît atîta : de la plecarea nevesti-si, pierduse o recoltă de arahide, că n-avea pe nimeni să-i muncească pe ogoare. Bătrînul Bikokolo, care înţelegea fără multă vorbă, îl îndrumă cum să se poarte, iar la sfîrşitul convorbirii îl sfătui stăruitor să se

lase, măcar o vreme, de o mîndrie zadarnică într-o chestiune atît de însemnată ca redobîndirea unei femei, în stare de răzvrătire dovedită. „Uşor de zis !" gîndi Niam, ieşind de la Bikokolo.

Pe urmă, întărit de sfaturile moşneagului şi chiar de propriul său fel de a vedea lucrurile, care-l oprea să se amestece de-a dreptul în tocmeală şi-n alte pertractări, ca să nu se facă de rîs în ochii femeii lui, se strădui, arătîndu-se că habar n-are de nimic, să ia legătura cu socru-su prin mijlocitori. În curînd tot satul nostru ştia că Niam intrase în vorbă cu familia nevesti-si şi că-i trimisese daruri. Dar se află cu uimire că socrul, după ce le primise, răspunsese :

— Fata mea-i destul de mare ca să ştie ce vrea şi, mai ales, ce nu vrea.

O astfel de respingere în gura unui socru, ce ruşine ! „De fapt, ce vor ?" se întrebau oamenii din satul nostru.

Încetul cu încetul, şi mai ales datorită sfaturilor lui Bikokolo, Niam îşi dădu seama că acuma era nevoit s-aleagă între două lucruri cumplite : ori să trimită mai departe daruri familiei nevesti-si — şi doar ştiţi că în cazul acesta licitaţia poate să n-aibă margini — ori să intre personal în vorbă, şi asta ar fi o umilinţă îngrozitoare pentru el, una din acele umilinţe după care poţi fi sigur că-i va veni tare greu nevestei dumitale să-ţi mai poarte legiuitul respect ce se cuvine unui soţ vrednic de numele ăsta — unui stăpîn.

Săptămîni întregi, Niam încercă să iasă din încurcătură. În timpul acesta rătăcea ca o stafie de-a curmezişul ogoarelor : privea cum nevestele celorlalţi, încovoiate pe ţarină, răscoleau uşurel pămîntul cu săpăligile lor. Va să zică avea să piardă şi recolta asta de arahide.

— Ei bine, Niam — îi ziceau femeile, îndreptîndu-se din şale cînd îl vedeau că trece — ai desţelenit un ogor, hai ?

— Da, am desţelenit unul. Dar la ce-mi foloseşte ?
— E mare ?
— Da, foarte mare.
— Şi-a ars bine ?
— Minunat...
— Că doar n-ai să-l laşi să putrezească aşa ?
— Oricum, nu pot să pun mîna pe săpăligă şi să-l lucrez chiar eu !
— O fac mulţi bărbaţi, Niam.
— Ah ! eu, niciodată.
— Ai să crăpi de atîta trufie, Niam. Haide, vino să mănînci deseară la noi.

Cu toate că se străduise mult, Niam nu izbuti, pînă la urmă, să găsească o dezlegare, iar în timpul ăsta am sosit eu. Omul socoti venirea mea drept un ajutor al soartei. Îşi făcu îndată un plan diabolic, întocmai ca un strateg deznădăjduit căruia nu-i mai rămîne decît să întrebuinţeze orice mijloc.

A doua zi se înfăţişă la noi, în prima zi a vacanţei mele, care de pe atunci nu se arăta prea veselă, ipotecată fiind de sesiunea din toamnă. Îmi lămuri chestia cu oarecare cinism : aveam să merg acolo, să vorbesc de sus, punctînd la nevoie spusele mele cu pumnul în masă ; ei or să se sperie şi au să-mi încredinţeze femeia, pe care eu trebuia s-o aduc înapoi. Nu mi se părea lucru curat, desigur, dar mă gîndeam mai cu seamă că voi fi nevoit să fac o călătorie destul de lungă tocmai cînd doream, mai ales, să mă dezmeticesc după insuccesul meu, să dorm aşa cum, afară de cei drepţi, merită numai cei căzuţi la bacalaureat. N-am primit. Mătuşa Amu mă susţinu.

— Nu ştii să te porţi — zise ea cu glas tăios — nu poţi lăsa odată oamenii în pace, nici măcar o clipă ?

Dar Niam prevăzuse totul, şi mai cu seamă că nu voi primi ; aşa că-l luase chezaş pe Bikokolo, care, vorba ceea, avea drept de viaţă şi de moarte asupra fiecărui ins din satul nostru.

— Dragul meu văr, ce păcat că taică-tu lipseşte — spunea Niam. Dar de vreme ce Bikokolo e aici

și are aceeași părere ca și mine asupra acestei chestii ?... Afacerea asta nu-i numai a mea, e afacerea întregului trib. Femeia asta nu-i numai a mea, e femeia noastră a tuturor. Așa că pe noi toți ne mîhnește starea de astăzi. Iar dacă taică-tu ar fi aici, chiar el ți-ar porunci cel dintîi să pleci la oamenii aceia...

Am cerut două zile să mă gîndesc ; Niam mi-a dat numai una. L-am amenințat să curm vorba scurt. Plecă și se proțăpi în mijlocul satului, începînd s-arate cu glas foarte ridicat pricinile care trebuia să mă silească a primi această misiune de interes obștesc. Bineînțeles, îi lua pe toți ceilalți unchi și veri ai mei drept martori ai refuzului meu. Eram tare plictisit. Mătușa Amu drăcuia, dar din ce în ce mai slab, fiindcă ne-am dat repede seama că eram cu totul prinși într-un adevărat complot, o afacere pusă la cale cu măiestrie : Niam îi avea la mînă pe toți bărbații din sat. Nu știu nici pînă astăzi cum de izbutise. Își manifestau cu toții dorința să primesc a merge acolo, să-l sperii pe socrul lui Niam. Dar de la insuccesul meu, nu mai aveam nici o încredere în mine.

Ca avocat, mai ales cînd era el însuși în cauză, acest Niam se arăta un Demostene al satului. În picioare, drept în mijlocul cătunului, nu mai contenea să pledeze ; cu vorbe sforăitoare, se repeta, stăruia ademenitor, expunea argumentele contrarii pentru a le combate, se prefăcea că se resemnează, pentru ca în clipa următoare să atace din nou, rîdea, exclama, își întreba adepții, care, desigur, răspundeau așa cum nădăjduia el. Ce mai comedie !... Oamenii se așezaseră în pragul ușii să-l asculte. Mătușa Amu nu se mai putu stăpîni, ieși în ogradă și, cu mare asprime, îl luă pe Niam în răspăr :

— Nu, zău, nu ți-e rușine să-l amesteci pe puștiul ăsta în istoriile tale murdare ? Un copil, un plod pe care l-ai văzut născîndu-se, în timp ce tu erai de pe atunci același ! De-ar fi taică-su aici, las' că ți-ar arăta el ție !... Bestie ordinară ce ești !...

Atacul, cum nu se poate mai puternic și mai neprevăzut, îl descumpăni întrucîtva pe Niam.

Dar ce frumos scenariu ! În clipa aceea însuși Bikokolo veni în ajutor nenorocitului. La început am crezut că Niam se folosise cu nesocotință de chezășia moșneagului, și iată că patriarhul în persoană sosea pe neașteptate, fără grabă, legîndu-și burta mare și descoperită, plesnindu-se cu apărătoarea de muște cînd pe pulpe, cînd pe spate. Întorcîndu-se întîi către mătușa Amu, patriarhul zise :

— Fata mea, ce te îngrijorează ? Tatăl copilului ăstuia, al puștiului ăstuia cum zici, e plecat, desigur. Dar e foarte liniștit acolo unde se găsește în clipa aceasta, își vede de treburi fără să-i pese, fiindcă știe că acest copil are în mine un tată care-l iubește chiar mai mult decît el însuși. Ah ! dacă omul acela ar auzi vorbele nelegiuite pe care le-ai rostit... E tînăr, micul Medza, și cine s-ar îndoi de asta ? E aproape un puști, ai rostit cuvîntul potrivit : s-a născut ieri-alaltăieri, în văzul nostru al tuturor. Dar ce-i cerem noi ? Să se ducă să-i facă un copil femeii lui Niam ? Da' de unde, nu chiar atîta...

Toată lumea începu să rîdă.

— Ei, și de ce nu ? zbieră cam jignit, un văr de-al meu de o vîrstă cu mine. Doar e în stare, nu-i așa ?

Rîsetele se întețiră ; însuși Bikokolo rîdea.

— Nu mă îndoiesc — urmă el — că n-ar putea ; oricum, nu asta-i cerem noi, ci numai să se arate acolo, să bage frica în țopîrlanii aceia și atîta tot...

În timpul cuvîntării patriarhului, mintea mea lucrase, și deodată am descoperit în arsenalul dialecticii mele carteziene un argument care mi se părea că nu putea să dea greș și-o să mă facă să-l birui pe crîncenul meu dușman, așa precum un glonț răpune fiara sălbatică ce se năpustește asupra vînătorului — numai că, în cazul de față, nu eu eram vînătorul. Am ieșit deci în ogradă, cu gîndul foarte hotărît ca, înainte de a face să explodeze bomba, să folosesc toate mijloacele oratorice pe care le cu-

noşteam : şovăielile prefăcute, suspensia, ironia, lovitura de teatru.

— Ascultaţi-mă cu luare-aminte, oameni buni — le-am spus. De-abia am trecut un examen. Ştiţi voi ce înseamnă să pregăteşti un examen şi să-l treci ? Nu, nu-i aşa ? Ei bine, închipuiţi-vă, oameni buni, ceva mai rău, mai îngrozitor decît a munci pe o plantaţie, cu un cuţit, de dimineaţă pînă seară...

M-am oprit un pic, înainte de a relua firul cuvîntării, fericit de impresia respectuoasă produsă asupra auditoriului meu de această comparaţie potrivită.

— După munca aceasta istovitoare, vin să mă odihnesc printre voi. Dar îmi cereţi îndată să plec în călătorie, să îndeplinesc o misiune. Băgaţi bine de seamă că nu mă dau în lături : de ajuns mi-aţi spus, şi o cred, că femeia aceasta e femeia noastră a tuturor — deşi lucrul nu-i prea vădit, că afacerea aceasta priveşte tot tribul. Totuşi este un lucru pe care încă nu l-am înţeles prea bine : de ce eu mai degrabă decît altul ? Cum aş putea eu să bag spaima în nişte oameni care au rămas nepăsători faţă de alţii mai bătrîni decît mine ? Ce putere am eu ?...

Efectul se arătă jalnic. Un murmur de dezamăgire se ridică din toate pridvoarele. Pe urmă, unul din unchii mei, om priceput, rosti vorbele următoare :

— Băiatul ăsta poate că n-a înţeles nimic din toate acestea ; cu siguranţă că n-a înţeles nimic. În loc să vă miraţi şi să vă indignaţi, de ce nu-i lămuriţi limpede lucrurile ? De ce vreţi, cu orice preţ, să înţeleagă ? vă întreb şi eu. Ia gîndiţi-vă că, de cînd nu mai vine printre noi decît în răstimpuri, de cînd e la şcoală, mai degrabă ar fi o minune să se mai simtă la largul lui printre obiceiurile şi-n înţelepciunea noastră. În loc să vă miraţi, mai bine lămuriţi-l...

Iată cam ce grăi omul ăsta priceput.

Patriarhul se întoarse încet spre mine, care eram destul de plouat de păcătosul efect pe care-l avusese ieşirea mea oratorică.

— Fiule — zise Bikokolo, şi pe buze-i flutura un zîmbet cum nu se poate mai îngăduitor şi totodată mulţumit, zîmbetul pe care-l are un profesor de latină dintr-a patra, cînd un elev a rostit un barbarism cu neputinţă de îndreptat — fiule, e adevărat că nu înţelegi ?

Bikokolo începu atunci să-mi istorisească, în stilul plin de digresiuni, de dialoguri monologate şi de exclamaţii, cu care avea un deosebit succes în adunările unde se ţineau cuvîntări, o poveste foarte lungă din mitologia noastră. Amesteca într-un chip foarte ciudat însemnările realiste cu legenda, constatările trase din experienţa lui, înduioşătoare chiar numai prin faptul ăsta, cu aforismele elementare. Iată legenda, redusă, cum s-ar zice, la cea mai simplă expresie :

Fără voia lui, un om vorbea cu glasul tunetului ; ce se mai miră el cînd, într-o bună zi, i se încredinţă o misiune asemănătoare cu aceea care mi se dădea mie astăzi. Se întrebă mai cu seamă ce putere nespus de mare avea el ca să izbutească acolo unde alţii fuseseră înfrînţi.

— Fiule — încheie patriarhul — în istoria de astăzi, cînd o vor povesti oamenii mai tîrziu, după moartea mea, tu vei fi eroul. Bine, dar eşti un om grozav ! Şi tu vorbeşti cu glasul tunetului. Şi nici măcar nu-ţi bănuieşti puterea ! Glasul tău de tunet, ştii tu ce-i ? Diplomele tale, învăţătura ta, cunoştinţele tale despre treburile albilor. Ştii tu ce-şi închipuie cu tot dinadinsul boşimanii aceia din fundul ţării ? C-ar fi de ajuns să trimiţi o scrisoare în franţuzeşte, să vorbeşti franţuzeşte cu şeful de la subdivizia cea mai apropiată, ca să bagi la închisoare pe cine ai vrea, ori să-l ajuţi să i se facă orice hatîr... Iaca ce-şi închipuie ţopîrlanii la care te trimitem...

Mătuşa Amu şi cu mine eram înfrînţi ; ne-am dat seama de asta mai ales cînd patriarhul socotind, după cît se pare, c-am primit şi că nu mai era nevoie de nici o discuţie, trecu la sfaturile practice.

— Cînd vei ajunge la Kala (satul natal al soţiei Niam), să întrebi de casa unui om, pe nume Mama : e unchiul tău, un văr de al lui taică-tu. Desigur, poate că tu nu-l cunoşti, dar el te ştie bine. La dînsul ai să tragi. Fiule, e un om a cărui găzduire nu se poate asemui cu a nimănui. Să vezi ce primire o să-ţi facă, atîta-ţi spun. N-o să-ţi pară rău de călătorie, crede-mă. Ai să fii răsfăţat ca un prinţ, ha... ha... ha !... şi apoi o să-l mai întîlneşti şi pe văru-tău, tocmai fiul acestui Mama... Îl cheamă Zambo, un lungan care seamănă cu taică-su ca un frate...

Interesul meu creştea pe măsură ce-l ascultam pe patriarh. Deşi mă întrebam dacă părerile lui asupra boşimanilor din Kala nu întreceau puţintel măsura, şi poate tocmai prin faptul că-mi puneam această întrebare se trezea încet în mine ceva ca o chemare : patima aventurii. Dar o aventură, oricum, destul de uşoară, printre băştinaşi naivi — după cum doresc, ba chiar caută stăruitor toţi aventurierii, aşa-i de adevărat că aventurierii nu-şi au rostul decît numai prin existenţa naivilor, cu care vor pieri împreună, ca două rase gemene ce nu pot trăi una fără alta. Închipuirea mea lua din plin alt avînt : respinsul la bacalaureat se schimba în condotier sau în carbonar sau în mai ştiu eu ce conchistador... Ah ! conchistadorii ! M-am oprit definitiv la această frumoasă rasă, care-mi propunea astfel să mă înfieze. Ce înaintare !...

Mi-am zis că, de fapt, nu eram chiar atît de obosit. Am primit bucuros misiunea.

Mi-am pregătit armura cu înfrigurare, adică mi-am ales cele mai bune haine ; mi-am uşurat geamantanul de orice greutate de prisos şi, mai ales, de cărţi. Mătuşa Amu nu se putea dumeri.

Totuşi s-a pus o întrebare : mijlocul de transport. Am cerut ca problema să fie rezolvată pe loc, fiindcă voiam să pornesc la drum a doua zi dis-de-dimineaţă.

— Ei bine, e tare uşor, dragă vere — propuse Niam. Iei camionul...

— Eşti sigur că nu aiurezi ? am făcut eu şi glasu-mi trăda bărbătească îndrăzneală pe care ţi-o dă

numai conştiinţa că ai o însemnătate de neînlocuit. „Iei camionul, iei camionul"... şi mai ce încă ?... Mă vezi umblînd pe urmă cincisprezece kilometri cu geamantanul în mînă sau... poate pe cap ? De ce nu în degetul cel mic de la mîna stîngă, că tot vorbeşti acum de asta ?

— Are dreptate — zise Bikokolo, rîzînd încetişor — are dreptate puştiul. Ia să vedem : douăzeci de kilometri pe şosea şi vreo cincisprezece pe o cărare în pădure, nu-i aşa ?

— Chiar aşa-i — răspunseră ceilalţi. Cum s-ar zice, nu-i prea aproape.

— Merge oare camionul sau orice altă maşină pe cărarea aceea ? întrebă Bikokolo, ştiind parcă de mai înainte ce-or să-i spună.

— Nici vorbă ! ziseră ei în zeflemea. Nici vorbă ca vreo maşină să poată trece pe cărarea aceea.

— Tocmai asta gîndeam şi eu — urmă patriarhul. Dacă boşimanii din Kala şi din tot ţinutul acela ar zări în fiecare zi automobile, nu văd ce i-ar mai deosebi de noi. Daţi-i un mijloc de transport puştiului, i se cuvine din plin.

Sigur de sprijinul ăsta, le-am adus la cunoştinţă :

— Mie-mi trebuie o bicicletă şi nimic altceva !

De fapt, doream un cal bine înşeuat.

— Bine te-ai gîndit ! strigă Niam. Bicicleta mătuşii Amu.

— Ce-a mai apucat-o oare pe bestia asta scîrboasă ? ! rosti mătuşă-mea cu glas scăzut şi veninos. Bicicleta mea... toţi bărbaţii de vîrsta ta au de mult bicicleta lor, în casă. Nu cumva negustorii n-au vrut să-ţi primească banii ?... Bicicleta mea... O să-mi dai tu alta, ca să mă duc mîine în oraş, ia spune ? Şi-n toate zilele următoare, hai ? O să-mi dai tu altă bicicletă ?...

Eram în culmea bucuriei : nu ţineam de loc să mă înfăţişez la Kala pe bicicleta mătuşii Amu, un velociped de femeie prea jos, nepotrivit pentru un bărbat.

— Şi fiindcă veni vorba, ai să ne spui odată ce tot faci în fiecare zi la oraş? întrebă prosteşte Niam, ca s-o plictisească pe mătuşa Amu.

Amîndoi nu se puteau suferi, şi nu numai din pricina acestei misiuni cu care mă însărcina văru-meu; îi despărţeau păsuri foarte vechi, de care nu-mi mai aminteam, fiindcă locuisem multă vreme la oraş, unde studiile mă absorbiseră cu totul. Şi asta-i altă poveste...

După multă ciorovăială, ne-am înţeles cu toţii asupra unui lucru, vădit de ani de zile: că nu era altă bicicletă de bărbat în tot ţinutul afară de a şefului de canton, care nu şedea departe. Aşa că era simplu: trebuia să-i obţinem învoirea de a mi-o împrumuta.

Şeful nostru de canton era un soi de bătrîn desfrînat, care, cu toată vîrsta înaintată, avea cele mai frumoase femei din regiune şi se pregătea să-şi mai ia altele. Ca cei mai mulţi şefi, era mare şi tare în partea locului; aproape bogat, locuia într-o vilă impunătoare, ţinînd seama de nivelul general de trai, linguşit de administraţia colonială care-l numise, sigur de a nu fi niciodată destituit, fiindcă o asculta ca un robot ideal, temut de toţi din pricina trădărilor lui în vremea muncii obligatorii, batjocorind ierarhia tradiţională a tribului nostru cînd n-avea nevoie de el pentru uneltirile lui, bătrînul acesta ar fi huzurit, într-un cuvînt, dacă nu i-aş fi dat de bănuit eu, steaua care se ridica, omul zilei de mîine al tribului. Dacă bărbatul ăsta de stat, dictatorul ăsta sătesc îmi făcea cinstea să mă socotească drept un om din opoziţie, nu era, după cum s-ar putea crede, din cauza părerilor mele subversive sau a legăturilor mele cu străinii ori cu duşmanii, nici din oricare altă pricină ce ar fi putut îndreptăţi cîtuşi de puţin o bănuială publică, ci numai fiindcă-mi pusesem ochii pe femeile lui — după cum susţinea şi credea negreşit. Pesemne că le-oi fi privit cu coada ochiului, dar nu tocmai în clipa cînd credea el. Şi la urma urmei, femeile lui, care, nimic de zis, erau tare frumoase, mă provocau aproape fără ruşine. În ciuda firii mele foarte rezervate, n-aş fi răspuns totdeauna de mine

dacă n-ar fi fost mama, căreia nu-i plăceau de loc toate acestea.

După foarte lungi dezbateri, la care n-am fost de față — se înțelege de ce — și ale căror amănunte nu mi s-au comunicat, șeful nostru de canton binevoi să primească a-și aduce și el pietricica la edificiul ăsta național: redobîndirea soției Niam. Îmi împrumută velocipedul său, nu fără a pune o condiție: tot tribul avea să vegheze cu mare strășnicie, ca în toată vacanța să nu mă apropii de gineceul [1] lui. Tratatul a fost încheiat fără altă greutate.

Mitocanul! Nici înainte nu-l prea aveam la inimă, dar în ziua aceea l-am urît de moarte. Ura mea pentru șeful ținutului nostru adîncindu-se astfel pînă în străfunduri, mai tîrziu s-a întins numai; astăzi ea cuprinde, afară de poligami, și pe acaparatorii de tot soiul, pe hrăpăreți, pe scurt, pe toți cei cărora le place să se îmbogățească pe spinarea altora.

A doua zi, dis-de-dimineață, am încălecat pe bicicletă, care era minunată: o foarte nobilă „Raleigh" *(sic)*. I-am dat pinteni cu tot atîta putere ca un conchistador, fie și în miniatură; cu pedalele bine unse și roțile atît de înalte, alerga nebunește. Apoi, la jumătatea drumului, am lăsat-o mai domol, ca să mă ametesc de priveliștea șoselei, nesfîrșită fîșie roșie, care se desfășura sub mine ca vraja unei zîne ocrotitoare. Lanțul ce se învîrtea asemenea unor mătănii sunătoare îmi amintea de calul lui Pizzaro [2], bătînd cu copitele-i potcovite șoselele întinsului regat al incașilor. Padam... padam... padam... Din cînd în cînd mă opream și, abia atingînd pămîntul cu un picior, în timp ce celălalt rămînea în scară, contemplam priveliștea nemărginită, deschisă viitoarelor mele isprăvi, uriașă panoramă care se reducea, în cea mai mare parte a ei, la păcătoasa perspectivă a picioarelor copacilor ce mărgineau drumul, înăbușindu-l cu desăvîrșire. Și-apoi, numele ăsta ciudat pe

[1] Apartamentul femeilor. (n.t.)
[2] Pizzaro (1475—1541) — conchistador spaniol care a cucerit Peru. (n.r.)

care-l purtam, Medza... Dacă i s-ar adăuga o silabă micuță, doar o mică silabă suplimentară, ar suna ca un nume de conchistador : Medzaro !... ca Pizzaro, sau aproape...

Pe urmă am părăsit drumul și am apucat-o pe o cărare prin pădure. Nu era chiar așa de rea cărarea asta : abia am încetinit mersul armăsarului meu. Totuși, de mai multe ori am fost silit, pentru a trece cîte o gîrlă fără pod, să descalec și să-mi trag calul de gît. Pizzaro făcînd pe propriul său scutier — nu era una din primejdiile meseriei ?...

CAPITOLUL II

Datorită căruia cititorul, dacă are răbdare, va cunoaşte locuitorii din Kala, obiceiurile şi chiar năzuinţele lor foarte paşnice, deşi puţintel cam moderniste — ceea ce-i într-adevăr dovada că progresul poate să se facă în pace.

Cititorul va mai afla totodată şi aventurile, mai mult sentimentale decît pline de peripeţii, pe care le-a trăit eroul printre băştinaşii acestui ţinut ciudat.

DUPĂ-AMIAZĂ, CAM PE LA TREI, am ajuns la Kala. Intrarea mea a fost nu numai lipsită de orice strălucire — călătoria prin pădurea umedă potolindu-mi foarte mult înflăcărarea — ba chiar şi prea puţin luată în seamă, şi nu fără pricină. Din capul locului mi-a fost dat să verific în ce grad termenul ţopîrlan, pe care-l întrebuinţase dimineaţa Bikokolo, patriarhul, se potrivea cu oamenii din ţinutul acesta.

Chiar la intrarea în sat se desfăşura un spectacol uimitor, nu atît prin decorul său, cît prin crunta sălbăticie de care dădeau dovadă toţi actorii. Pe un teren destul de frumos pentru un sat dintr-un ţinut plin de mărăcini şi înconjurat de colibe rare, în pridvoarele cărora spectatorii se adăpostiseră bine de soare, vreo douăzeci de vlăjgani, dezbrăcaţi pînă la brîu şi cu pulpele goale, se dedau unui sport, al cărui caracter războinic Sparta însăşi nu l-ar fi tăgăduit. După ce am sărit de pe bicicletă, am luat-o de ghidon şi m-am apropiat cît am putut de luptători, fără ca nimeni, spectator sau atlet, să catadicsească a băga în seamă prezenţa mea.

Era tare cald.

Fiecare echipă se compunea din vreo zece tineri aşezaţi unul în spatele altuia. Numai doi inşi din cele două echipe şedeau faţă în faţă, la o distanţă de doi sau trei metri, iar coechipierii fiecăruia se rînduiau în spatele căpitanului lor în şir indian. Purtau cu toţii cîte o suliţă lungă, subţiată şi ascuţită la vîrf, mlădioasă şi trainică, pe care o roteau primejdios. La capătul fiecărui şir, adică pe cît se

poate mai departe de căpitani, sta băiatul cel mai puternic din echipă ; tînărul ăsta înhăţa un bulgăr vegetal vîrtos, greu şi spongios, de mărimea unui balon de fotbal, şi-l arunca din răsputeri, după ce se-nvîrtise de mai multe ori în loc. Bulgărele se rostogolea, bolid azvîrlit cu o iuţeală ucigătoare, mugea pe pămîntul zgrunţuros, sărea în sus, iar cînd trecea, lungile suliţe ascuţite îl loveau cu atîta furie şi repeziciune, încît era o adevărată minune că, de fiecare dată, nu cădea vreo jertfă omenească. Adeseori, bulgărele îşi curma scurt avîntul, străpuns de o suliţă. Strigătele prelungite ale spectatorilor salutau strălucita ispravă, iar autorul era acoperit cu sărutări de coechipierii lui. Atunci arbitrul, cinchit într-un colţ al terenului, trăgea pe pămînt cinci linii lungi pentru fericita echipă — puncte care urmau să fie socotite la sfîrşitul meciului. Cînd trecea la rînd cealaltă echipă, toţi judecătorii se întorceau în aceeaşi parte : spre vlăjganul care avea să azvîrle bulgărele — de fapt cinci bulgări unul după altul.

Am rămas încremenit, deşi, pînă la urmă, mi-am adus aminte că, pe cînd aveam vreo şase ani, sportul ăsta se mai practica şi la noi, în mijlocul drumului, dar fără avînt, ca o supravieţuire. La Kala avea încă deplină vitalitate, judecînd după meciul ăsta. Datorită vorbelor de îmbărbătare şi de imbold ce izbucneau printre spectatori, am aflat că satul Kala se luase la întrecere cu alt sat şi că partida aceasta, la care eram de faţă, avea să fie hotărîtoare.

Fiindcă începusem cu o privire generală a scenei, m-am apucat apoi să-i descopăr amănuntele. Îndată am deosebit în echipa din Kala pe un vlăjgan care avea asemenea muşchi, încît, dacă nu şi-i cumpărase în rate, nu vedeam cum de-i dobîndise. Peste măsură de înalt, cu laba piciorului turtită, cu bustul prea lung şi nu tocmai drept, cu şolduri neînchipuit de înguste şi burta uşor bombată a ţăranului ce se hrăneşte de obicei ca vai de lume, baobabul ăsta de om arunca bulgărele cînd venea

rîndul echipei lui. Nu mi-a fost greu să aflu că-l chema Zambo, fiindcă, de cîte ori dădea o lovitură, strigătele spectatorilor nu scandau decît numele acesta, ca pe al unui zeu ocrotitor în timpul asediului Troiei :

— Zambo, fiul lui Mama... Zambo, fiul lui Mama... Zambo... Zambo...

Nu-mi venea să cred că ăsta-i vărul meu, tînărul voios pe care, în cursul sfaturilor sale practice de dimineaţă, patriarhul îmi făgăduise că-l voi întîlni. „Prin ce minune, îmi ziceam, băiatul acesta ar fi ruda mea ?"

Cînd îi venea rîndul, Zambo, fiul lui Mama, trebuia s-arunce bulgărele cît mai puternic pentru a nu-şi părtini tovarăşii de joc din apropierea lui, şi-l azvîrlea cu atîta furie, încît, de cele mai multe ori, nici vorbă să poţi înfige suliţa în proiectil. Îndeobşte, cînd o suliţă se lăsa la pămînt, bulgărele aruncat de Zambo trecuse cu o clipă sau două mai înainte. De altfel, foarte puţini jucători, atît din echipa de la Kala, a lui Zambo, cît şi din cealaltă, căutau cu tot dinadinsul să atingă bulgărele aruncat de puterea aceasta de urangutan : grija lor era mai cu seamă să se îndepărteze de traiectoria proiectilului ; fiind siguri că nici măcar n-au să-l vadă trecînd, mai bine se fereau de zeul ăsta, nu numai nevăzut, dar şi orb, în care se prefăcea bulgărele vegetal azvîrlit de braţele lungi, în formă de pîrghie, ale lui Zambo. În schimb, oricît de tare l-ar fi aruncat adversarul lui, Zambo nu se îndepărta niciodată de traiectoria bulgărelui : îl pîndea, jongla cu el, umbla cu şiretlicuri, lovea şi, de cele mai multe ori, îl atingea. Atunci striga el însuşi, cu braţele larg desfăcute : „Zambo, fiul lui Mama !", ca pentru a-şi iscăli isprava.

Îmi mai amintesc de un incident, cînd cei mai mulţi spectatori răcniră înspăimîntaţi. Bulgărele aruncat de voinicul din echipa adversă se rostogolea, mîrîind, cu o iuţeală de neînchipuit, ca să se năpustească asupra echipei din Kala.

Toți jucătorii o șterseră la apropierea rinocerului verde, afară de Zambo, care, țopăind pe loc ca o antilopă uriașă, îl ochea, cu un sînge rece, eroic. Dar tocmai în clipa cînd s-ajungă în dreptul tînărului, bulgărele, izbindu-se de o pietricică sau de o mică ridicătură a terenului, sări atît de sus, încît l-ar fi decapitat pe Zambo, care era foarte înalt, dacă acesta nu s-ar fi plecat la timp, slobozindu-și totodată sulița înspre cer. Nu știu bine ce-a mai urmat, c-am închis ochii în clipa hotărîtoare — de altfel, totul s-a petrecut foarte repede. Cînd i-am redeschis, tot stadionul era un strigăt lung de slavă, iar bulgărele vegetal, străpuns dintr-un capăt în celălalt, zăcea la picioarele lui Zambo, care-l privea țintă ca pentru a-l fermeca și a-l stăpîni mai abitir.

Tot jocul a fost un festival Zambo, și n-a cîștigat echipa din Kala, ci numai Zambo. Eram mîndru de vărul meu, care-mi insufla totuși un fel de groază și de scîrbă : poate fiindcă forța fizică îi îngrozește pe pirpirii, de aceea li-e și silă de ea. Conchistadorul de ocazie se încredință deodată că mai bine ar face s-ajungă iar candidatul căzut la bacalaureat, să-și schimbe hainele și să-și ducă armura la hala de vechituri.

Partida se sfîrși cînd soarele se cufunda în spatele pădurii, ca o corabie care se înecă. Cei douăzeci de tineri erau istoviți, mai cu seamă fiindcă jucaseră, fugind cu toții de un bulgăre groaznic, într-o horă drăcească. Înconjurat de băieții care cîntau imnuri cel puțin patriotice și de fete care executau „yu-yu"-uri țiuitoare, Zambo, asemenea unui zeu tînăr, păși mîndru pe dinaintea mea, care rămăsesem încremenit. Totuși, după ce trecu de mine, se uită îndărăt într-un chip de neînțeles : ochii lui se întîlniră cu ai mei. Privirea-i zăbovi, sprînceana i se încruntă. Apoi se întoarse, văzîndu-și de drum, înconjurat de alaiul lui, și îndată se uită iar spre mine. În sfîrșit păru că se hotărăște și se apropie. Abia atunci cei din jurul lui își dădură seama de prezența mea, abia atunci văzură

că eram îmbrăcat ca un flăcău de la oraş şi că aveam cu mine o minunată „Raleigh".

Atletul de văru-meu vorbi cel dintîi, se arăta încurcat — tot atît de încurcat pe cît eram şi eu.

— Domnule — cam aşa grăi el — parcă te-aş cunoaşte.

— Nu m-ar mira — i-am răspuns eu cu demnitate, singura scăpare ce-mi rămînea.

— Dar se prea poate ca tu să nu mă cunoşti pe mine ; te-am întîlnit totdeauna în împrejurări prea rele, ca să fi putut face într-adevăr cunoştinţă cu mine...

— A ! da ?... Şi unde anume ?

— Ar fi prea lung de spus. Voi ăştia, oamenii de la oraş, nu ţineţi să vă cunoaşteţi rudele, pe cînd noi...

— I-ascultă, eşti chiar fiul lui Mama, nu-i aşa ? David Mama...

— Da, da, vărul tău, pentru a te sluji.

— Pentru a mă sluji ?

— Verişorule, nu-ţi dai seama cît sînt de fericit şi, mai ales, de onorat că pot să-ţi vorbesc astăzi... Nu-ţi dai seama...

Onorat că putea să-mi vorbească... Nu înţelegeam de fel. Onorat că putea să-mi vorbească... Nimeni nu-mi mai spusese asemenea lucru. Totuşi atletul de văru-meu nu părea că glumeşte. O clipă m-am gîndit foarte sincer c-o să leşin. Zambo nu-şi lua ochii de la mine, zîmbea, dezvăluindu-şi dinţii strălucitori ; era binevoitor, prietenos, ca un frate şi chiar prea supus. Pe scurt, avea tot ce trebuie pentru a mă linişti, dar eu nu eram liniştit. Închipuiţi-vă un biet om de nimic, un conchistador scos la pensie după cîteva ore de carieră, într-un cuvînt, închipuiţi-vă un candidat căzut la bacalaureat care vede că un zeu tînăr i se închină pînă la pămînt şi-l slăveşte. O clipă n-am putut să-l sufăr pe văru-meu, mi-era necaz pe el că răsturna astfel pe negîndite rolurile şi mă silea să-mi revizuiesc meritele pentru a treia oară în ziua aceea.

De altfel nu era acum singurul care se deda acestei nemernicii : cei ce-l slăveau adineauri, tineri şi fete, se adunaseră în jurul meu şi se minunau de mine cu acea indiscreţie, cu acea lipsă de măsură care, pesemne, nu se mai găseşte decît la ţăranii din satele uitate de lume.

— Ia spune, ai văzut cum e îmbrăcat ? Pun mîna în foc că-i un băietan de la oraş...

— Cred şi eu că-i de la oraş. Ia uită-te la bicicleta asta... Şi ce bogat trebuie să fie !...

— E frumos, hei ?...

— Şi tînăr pe deasupra...

Eram tare încurcat ; aş fi vrut să le spun că nu eram bogat, că abia eram ceva mai tînăr decît văru-meu Zambo, campionul lor. Dar această primă întîlnire cu admiraţia neghioabă mă paraliza, pe mine, obişnuit cu modestia, ba chiar cu umilinţa, mai bine de şase ani ; turbam, nu alta. Pesemne că Zambo, care-mi zîmbea mereu smerit, ghici pînă la urmă încurcătura mea, fiindcă îmi propuse să împingă bicicleta, zicîndu-mi :

— Vino la noi ! O să te odihneşti.

Pe drum, şi în timp ce admiratorii noştri comuni ne urmăreau ca o haită de cîini un vînat neaşteptat, mă întrebă de ce am venit pe meleagurile lor. L-am lămurit în două cuvinte şi i-am spus stăruitor că trebuie să trag la tatăl lui, dacă totuşi nu vede vreo piedică. Auzind această rezervă a mea, făcu o mutră tot atît de uimită, de parcă bunică-sa, moartă de zece ani, i s-ar fi arătat deodată, cerîndu-i cu umilinţă să-i dea de băut.

— Dar bine, verişorule, noi vom fi prea onoraţi să te găzduim, ce mai...

Mereu acelaşi cuvînt : onorat... Pe urmă se avîntă într-o lungă şi sforăitoare vorbărie din care am reţinut mai ales că, mulţumită diplomelor mele, toată lumea îmi datora mare respect. Mi-am zis : „Desigur, consătenii mei nu-s de aceeaşi părere".

Rudele mele din Kala şedeau cam în mijlocul satului. Cînd am ajuns în dreptul locuinţei lor,

Zambo îi trimise la plimbare, fără multă vorbă, pe toți gură-cască ăștia care dădeau să intre cu noi.

— Da' plecați odată !... le zise el. Nu înțelegeți că străinul trebuie să se odihnească un pic ?...

Se îndepărtară, cu capul în pămînt.

Unchiul Mama și nevastă-sa erau încă la cîmp.

Locuința mi se păru impunătoare prin mărimea și, mai ales, prin nenumăratele mobile din ea ; unchiul Mama era doar tîmplar de meserie, ceea ce nu-l împiedica să muncească și la cîmp, la nevoie.

Mobilele erau grosolane, abia isprăvite, dintr-un lemn tare greu. Lucru ciudat ; cînd ceva mai tîrziu Zambo îmi arătă atelierul tatălui său, am putut admira eleganța și linia delicată, zveltă, frumusețea cîtorva mostre de mobile ce se lucrau aici. Unchiul Mama era un foarte ciudat meșteșugar, care habar n-avea de reclamă : își păstra mobilele cele mai puțin izbutite, predînd celorlalți tot ce făcea el mai bun.

Cea mai de seamă din multele încăperi ale casei era un fel de salon-sufragerie, foarte mare, pe pereții căruia fuseseră lipite nenumărate fotografii ale familiei, care țineau loc de tapițerie. O familie de voinici, toți deșelați după chipul și asemănarea lui Zambo, cel puțin pe cît puteau să-i arate pozele acestea : tatăl era deșelat, mama deșelată, cei trei copii deșelați (amîndoi băieții mai mici au lipsit tot timpul cît am stat la Kala : mi s-a spus că erau tare neastîmpărați). În fața acestor fotografii m-am pierdut în tot felul de presupuneri, doar-doar oi afla ce fel de rudenie, ce cantitate din același sînge putea să mă apropie de oamenii ăștia care nu se mai isprăveau.

De altfel renunțasem de mult să mai descurc ițele atît de încurcate ale legăturilor de rudenie care mă puteau uni cu oamenii. Era de ajuns să mi se spună : „Cutare-i vărul tău" sau „Cutare-i unchiul tău", ca să cred fără a încerca măcar să înțeleg. Cu atît mai mult cu cît, pînă atunci, am tras numai foloase de pe urma aceasta — deși, mai tîrziu, cererile tuturor acestor rude, cereri bine

întemeiate după datină, ar putea s-aducă mari pagube bugetului meu ; dar şi asta-i altă poveste.

Văru-meu Zambo, după ce-l înştiinţasem de misiunea mea, deşi faţa-i luase o expresie ironică pe care n-am înţeles-o atunci, îmi făgădui un ajutor neprecupeţit întru îndeplinirea ei. Aşadar, aveam un partid chiar în sînul citadelei Kala. Era lucru de căpetenie pentru mine : îmi închipuisem că rudele mele din Kala, făcînd parte din acelaşi trib cu soţia Niam, nu puteau, în nici o împrejurare, decît să-i ţină partea, cum se întîmplă totdeauna, şi că voi lupta singur împotriva tuturor — aşa cum i s-ar fi întîmplat şi lui Menelau, dacă regelui Spartei i-ar fi venit cumva gîndul nesăbuit de a porni singur la Troia, s-o recapete pe Elena ; dar el era un om prevăzător şi a socotit că-i mai bine să fie însoţit de o trupă puternică.

O fată, destul de plăcută la vedere, pe legea mea, ne aduse o mică gustare ; văru-meu nu găsi de cuviinţă să mi-o prezinte. Aşa că, îndată ce se întoarse la bucătărie, l-am întrebat dacă era vreo soră de-a lui sau o rudă oarecare. Ce nerod eram ! După ce izbucni în hohote de rîs, Zambo răspunse cu nepăsare :

— E mica mea prietenă.

— Mica ta prietenă ?

— Da, mica mea prietenă ; te miră ?

— Şi tatăl tău ? am făcut eu, gîfîind.

— Ce taică-meu ?

— Nu spune nimic ?

— De ce-ar spune ceva ? Fiindcă am o mică prietenă ? Ha ! ha ! ha !

— Nu, zău, nu-i supărat ?

— Sigur că nu, verişorule. Haida de ! Ba chiar se bucură, fiindcă mica mea prietenă o mai ajută pe mama la cîmp.

M-am gîndit cu durere : „Dacă eu mi-aş aduce o mică prietenă la noi acasă, desigur că nu tocmai tatăl meu s-ar bucura, lasă ! Pesemne c-aveam o mutră nu prea isteaţă, eram fără îndoială cam uluit ; mai ţin minte că atletul de văru-meu m-a

privit lung, cu un amestec de curiozitate şi de milă, el care totuşi era destul de greoi din fire, după cum mi-am dat seama mai tîrziu.

— Nu-i nevastă-ta ? am îngăimat eu.

— Oricum, sînt mult prea tînăr ca să mă însor — răspunse Zambo în zeflemea.

— Şi, într-adevăr, tatăl tău nu zice nimic ?

— De ce oare vrei să zică ceva ? Sînt doar bărbat, nu-i aşa ?

Îmi venea foarte greu să-mi cred urechilor. M-am gîndit : „Uite un ţinut tare ciudat !" şi am tăcut, înghiţind în sec.

Părinţii lui Zambo nu mai veneau de la cîmp şi începea să se întunece. Mai tîrziu am aflat că prin locurile acestea oamenii rămîneau la cîmp pînă se făcea noapte de-a binelea, cel puţin unele femei.

Zambo îmi zise :

— Verişorule, vrei să te odihneşti pînă s-or întoarce bătrînii, sau mai bine să ieşim împreună ?

Fără să ştiu prea bine ce mă împingea, i-am răspuns că mai degrabă aş ieşi. Mă plimbă pe înserate prin Kala. Era un sat uriaş, mai lung de doi kilometri, iar colibele se înşirau ca la noi, de o parte şi de alta a unei şosele foarte largi. Dar aici nu era o şosea adevărată, fiindcă nu era drum : numai că, la ieşirea din pădure şi la capătul satului, cărarea pe care venisem se lărgea. Kala, răzleţită, cu colibele-i cochete şi destul de apropiate unele de altele, cu calea ce o străbătea, cu întreaga pădure uriaşă din jurul ei, în care satul parcă-şi săpase albia ca un pîrîu la marginea unei prăpăstii, îmi făcu o impresie de sălbăticie şi totodată de siguranţă, aceeaşi pe care o încerci pesemne pe o insulă bătută de valuri cînd ştii totuşi că nu va fi acoperită de apă. Pe înnoptate domnea acolo o animaţie care amintea de mahalalele băştinaşilor din oraşe.

La urmă, Zambo mă duse într-o colibă unde se auzea larmă de chef şi de beţie. Cînd am intrat, am fost salutaţi cu urale demne de Cezar la întoarcerea din războiul împotriva galilor. Sărbăto-

reau victoria din după-amiaza aceea a Kalei asupra satului vecin. I-am recunoscut cu încetul pe toți cei din echipa lui Zambo, care erau la loc de cinste. Ne-au adus scaune și vin de palmier. Un bărbat cînta într-una din chitară, cu un entuziasm uimitor: s-ar fi zis însă că numai fetelor de față la petrecere le plăcea muzica lui. Mai cînta și melodii, care erau, se vede, cîntece de dragoste, transpunînd versurile unui cîntec la altul, fără să-i pese de variație, fără să-și dea silința de a improviza. Cînta destul de bine din instrumentul lui, dar îi lipsea grozav imaginația.

— Ascultați-mă! strigă Zambo, bătînd din palme.

— Cine oare îndrăznește să facă liniște aici? răcniră cîțiva.

— Zambo, fiul lui Mama — răspunse unul.

— Chiar el! tună văru-meu.

Îndată se lăsă tăcere.

— Dragii mei frați, tineri de frunte din Kala...

— Trăiască satul Kala, satul celor mai buni! Trăiască satul Kala, satul celor mai buni!... urlară toți în cor atît de spontan și în același timp, de-ai fi crezut că demonstrația fusese pregătită cu cîteva zile mai înainte.

— Ascultați-mă cu luare-aminte, dragii mei frați! Ascultați-mă și aflați ce fericit sînt! Tînărul ăsta pe care-l vedeți aici lîngă mine nu-i altul decît văru-meu de la oraș, ființa uimitoare de care v-am pomenit așa de des. Cînd vă vorbeam de el, credeați că spun gogoși, amintiți-vă! Ei bine, iată-l în fața voastră: priviți-l cît poftiți! S-a născut într-un sat de la șosea și-l cheamă Medza: e un nume de acolo și nu-i nimic dacă vi se pare ciudat. Iată-l, dar, pe scumpul meu văr Medza. Puteți să tot căutați la două sute, trei sute, patru sute, cinci sute de kilometri de aici și de jur împrejur, pun rămășag pe ce vreți voi că n-o să găsiți niciodată un om alb sau negru așa de învățat ca el (am vrut să protestez, dar văru-meu îi și dădu înainte). Doar vă spuneam eu că sîngele care-mi curge în

vine e sîngele celor vrednici de laudă, al oamenilor mai presus decît ceilalţi.

— Zambo, fiul lui Mama ! urlară ceilalţi în cor.

— Chiar el în carne şi oase ! răspunse văru-meu pe franţuzeşte. Uitaţi-vă bine la băiatul ăsta — urmă el pe limba noastră — e scumpul meu verişor. A intrat la şcoală din frageda-i copilărie şi n-a mai ieşit de acolo niciodată. A primit toate diplomele pe care şi le pot închipui căpăţînile voastre, fără a mai pune la socoteală pe celelalte, atîta vă spun. Şi cu toate că stă astăzi în aceleaşi bănci cu fiii albilor, daţi-vă seama ! Pînă şi ăştia se întreabă acum cu deznădejde ce fel de diplomă să-i mai dea cît de curînd. Fiindcă el a isprăvit tot teancul pe care-l aveau. Oricum, însă, uitaţi-vă bine la el, e un puşti. Hei, băieţi, ce ziceţi de dînsul ?

— Bineînţeles, e cineva. Da, e cineva, negreşit — răspunseră ei parcă-ar fi tras o salvă.

— Nu-i nevoie să vă mai spun că trebuie să vă purtaţi cu el cu tot respectul care i se cuvine.

— Cine n-ar face-o de bună voie ? zise unul.

Curgea apa de pe mine.

— Uite, atîta am avut de spus — încheie Zambo.

Strălucea tot şi era cam aţîţat. Mi-ar fi plăcut mai mult să cred că jucase cu vioiciune o scenă de comedie, dar eram silit să recunosc că totul fusese foarte serios, că văru-meu nu se prefăcuse. Ce prostie !

Gălăgia reîncepu. Toţi tinerii se apropiară unul cîte unul de mine şi-mi strînseră mîna cu atîta căldură, de parc-aş fi fost regele lor, iar ei vasalii mei şi trebuia să-mi depună jurămînt de supunere.

Toţi erau foarte tineri, în mediul cel mai plăcut, cel mai înviorător în care mi-a fost dat să mă găsesc în viaţa mea. Închipuiţi-vă o seară de chef a unor ţărani tineri, a unor băietani cum nu se poate mai veseli şi neînchipuit de nepăsători faţă de ţinută, de bună-cuviinţă şi, pe deasupra, un pic ameţiţi...

Deodată, la un ordin venit nu ştiu de unde, începură să joace *asiko*, ştiţi, jocul acela ce nu mai

avea cătare decît la băştinaşii din fundul ţării, care-l găseau cel mai cu haz. Îl jucau ca pe o horă, în sunetele chitarei, unduindu-şi şoldurile şi scuturînd din umeri, în vreme ce unul dintre ei şedea la mijloc, comandînd caraghios într-o limbă nespus de stricată, care, chipurile, era engleza. Executau jocul ăsta într-un fel oarecum deosebit, pe care nu l-am mai văzut decît la ei : atîta ce-şi dădeau drumul în voie, cu nespus de multe gesturi necuviincioase abia schiţate, făceau atîtea giumbuşlucuri de paiaţă, încît aveai impresia că parodiau, că-şi băteau joc de cineva — impresie dezminţită prin ceva firesc de netăgăduit. Eram din ce în ce mai buimăcit.

Un tînăr ceva mai zdrenţăros decît ceilalţi se aşeză lîngă mine pe un scăunel ; mi-au spus mai tîrziu că-l chemau de obicei Yohannes Palmipedul, fiindcă avea laba piciorului nu numai turtită, ci şi întoarsă în afară. Yohannes duhnea grozav a vin de palmier şi rîgîia foarte des. Îmi destăinui :

— Domnule, eu pot să-ţi spun sincer un lucru, tare sincer, dar ştii, cum nu se poate mai sincer. Ei bine, iaca lucrul ăsta sincer pe care vreau să ţi-l spun : cît despre mine şi în ceea ce mă priveşte te admir foarte mult. Uite părerea mea : asemuit cu mine, eşti, vorba ceea, Dumnezeu... Da, tata avea dreptate. Tata îmi zicea : „Fătul meu, şcoala nu-i făcută pentru de-al de tine. Hai mai bine de-mi ajută să pun nişte capcane în pădure, ca s-avem carne bună". Ştii tu cît am izbutit cîndva să merg la şcoală ? Ha, ha, ha !... Doi ani ! Ha, ha, ha... Numai doi ani, ha, ha, ha... Ai să-mi spui că nu-i mult, păi asta-i şi părerea mea, ha, ha, ha... Da', oricum, tot am învăţat acolo destule în doi ani de zile. Iaca, am învăţat de pildă să-mi scriu numele. Fac întîi un B mare, bine rotunjit, uite aşa (şi rîcîi pămîntul cu o crenguţă)... ştii, pe mine mă cheamă Bidzo, Albert Bidzo. A ! băieţii îmi zic ei Yohannes Palmipedul, da' numai aşa, în glumă ; le dau pace. Cînd băieţii vor să rîdă, mai bine să nu te pui cu

ei. Dar numele meu adevărat e Albert Bidzo. Numai că nu prea știu cum se scrie Albert, ha, ha, ha... Un monitor m-a învățat că se isprăvește cu t, iar altul cu d; iar eu nu mai știu ce să fac. Tu care ești tobă de carte, n-ai putea cumva să m-ajuți, ca să aflu cum stau lucrurile?

— Cum să nu! Se isprăvește cu t...

— A! cu un t, tocmai așa gîndeam și eu, ha, ha, ha... Deodată, Yohannes Palmipedul băgă de seamă că golisem paharul. Fiul-Domnului urlă el. Vino încoace, Fiul-Domnului! Vreau să te văd aici numaidecît!...

Un individ deșelat, cu o bluzică de pînză în dungi și un șort kaki foarte bine croit, într-un cuvînt, un fel de crai al satului, se ivi din fundul încăperii, cu ochi scînteietori de șiretenie, ca un vin de palmier spumos într-un pahar de cristal, iar pe buze-i înflorea un zîmbet ce părea obișnuit să se culce tîrziu: era Fiul-Domnului. Aflînd apoi că tatăl băiatului era catihet[1] în orele lui de răgaz, am crezut că trebuie să caut originea ciudatei porecle în această profesiune. Dar mă înșelam. De fapt, după cum mi s-a spus în urmă, i se dăduse numele ăsta caraghios, fiindcă avea o purtare așa de rea, încît, zicîndu-i-se astfel, deci făcîndu-l să treacă drept fiu al Domnului, ar mai fi putut oarecum să scape de iad, un tată fiind totdeauna nespus de îngăduitor față de copiii lui înfiați. Cred că era o glumă.

— Fiul-Domnului! Petrus!... strigă Palmipedul.

— Iată-mă-s! răspunse zîmbind craiul satului.

— A! iată-te, în sfîrșit. Ia spune-mi tu, Petrus Fiul-Domnului, sînt eu mai mare decît tine sau nu sînt?

— Cum? întrebă craiul, rîzînd. N-am înțeles prea bine.

— Sînt eu mai mare decît tine, da sau nu?

— A! da, sigur că ești...

— M-am născut eu cu ani de zile înaintea ta?

[1] Cel care predă copiilor catehismul, adică dogmele religiei catolice. (n.t.)

— Ba chiar cu cîţiva ani înaintea celor mai mulţi dintre noi, dacă nu înaintea noastră a tuturor.

— Foarte bine. Atunci trebuie să m-ascultaţi, da sau ba?

— Sigur că trebuie să te-ascult; da' despre ce-i vorba şi cu ce-am mai greşit?

— Întreabă-mă: „Sfinte Yohannes din Kala, ce-mi porunceşti să fac dacă vreau să merg în rai?" Întreabă-mă...

— Sfinte Yohannes din Kala — reluă craiul, ca un ecou — ce-mi porunceşti să fac dacă vreau să merg în rai?

— Foarte bine, Petrus Fiul-Domnului, foarte bine! Iaca două porunci pe care trebuie să le îndeplineşti întocmai dacă vrei să fii vrednic de rai. Mai întîi... Spune: „Mai întîi"...

— Mai întîi...

— Să alerg de cîte ori mă chemi... Şi în goana mare... mai repede decît afurisita ceea de antilopă care ne-a răvăşit, anul trecut, fragedele mlădiţe de arahide... În al doilea rînd... Să umpli paharul musafirului nostru de cîte ori va fi gol... Amin...

Ca la catehism, Fiul-Domnului repeta supus după el fiecare frază.

— Te blagoslovesc, fiule, în numele Tatălui şi al Fiului... isprăvi Yohannes Palmipedul, cu mare mulţumire prefăcută şi, schiţînd gestul binecuvîntării, avea atîta haz în parodierea misionarului, că te prăpădeai de rîs.

— Dacă vreţi să botezaţi pe cineva — făcu alt tînăr — nu uitaţi niciodată să mă chemaţi pe mine. Îi zicea Fără-Oase, Abraham Fără-Oase. Şi asta era, firește, o poreclă. Nu ştiu de ce Abraham, şi nu Moise sau Nabucodonosor. Dar „Fără-Oase" se lămurea prin faptul că în toată ţinuta lui, cînd umbla ca şi cînd sta în picioare sau jos, tînărul se arăta prea mlădios pentru un vertebrat, în general, şi pentru un om, îndeosebi; ai fi crezut că n-avea oase de loc.

— A! Fără-Oase? Va să zică tu eşti, frate dragă? întrebă Yohannes Palmipedul. Ca să botezi, n-ai în-

văţat oare la catehism că orice om poate să boteze la nevoie, şi nu numai preotul...

— Dac-am învăţat ? Ba am şi predat ani de zile copilaşilor pe cînd eram monitor — cea mai tristă vreme din viaţa mea. Dar era oare cu adevărat nevoie ?

— Cum să nu, şi chiar foarte mare : paharul oaspetelui e gol.

— Ah ! atunci te iert ! făcu Fără-Oase, care nu rîdea.

Se sărutară îndelung, cu exclamări nelămurite, că li se împleticea limba în gură. Erau cît pe ce să se rostogolească jos pe lut, de tare ce se strîngeau în braţe şi se clătinau pe picioare.

Apoi, după ce isprăviră cu sărutatul, se aşezară : Palmipedul, pe scăunelul său, şi Fără-Oase, la picioarele lui Yohannes, cuprinzîndu-i genunchii...

— Nici nu ştii ce tare te iubesc ! spunea gemînd Fără-Oase lui Yohannes.

— Abraham frate — răspundea Palmipedul — cum ai putea să nu mă iubeşti ? Atîţia dintr-ai noştri au murit ; cine ştie cînd o să piară unul din noi doi ? Şi care o să fie cel dintîi ? Poate că în curînd... Ţi-aduci aminte de Messi, Elias Messi ? L-am văzut cum îşi aduna plasele şi undiţele : se ducea să pescuiască o lună pe fluviu. Ba chiar l-am şi însoţit pînă la capătul satului. Două zile mai tîrziu era gata : s-a înecat ! Bietul Messi... Dacă n-ai fi tu aici, mă întreb ce tristă viaţă aş mai duce ? !

— D-apăi eu ? Nici nu îndrăznesc să-mi închipui că eşti plecat. Pentru cîteva zile, treacă-meargă, dar pentru totdeauna... Ah ! te rog nu mai vorbi de nenorociri. Şi apoi, nici să nu ne gîndim prea mult la toate acestea.

— Ai dreptate, ai mare dreptate, Abraham frate.

Nu rîdeau de loc ; degeaba am pîndit pe faţa lor cel mai mic semn că glumeau, vorbind astfel.

— Ştii — zise Palmipedul, întorcîndu-se spre mine — noi, tinerii din satul ăsta, sîntem cu toţii fraţi, fiindcă toţi sîntem nepoţii aceluiaşi om, bunicul nostru : ţinea vreo cincizeci de femei şi, după

cît se pare, n-a putut niciodată să știe anume cîți copii avea. Grozav bărbat mai era bunicul, ha, ha, ha !... Eu nu l-am cunoscut. Da' era un bărbat grozav, ha, ha, ha !... Cînd tuna, se spintecau baobabii în două, de sus pînă jos, focuri mari se aprindeau în cer, pe care-l sfîșiau flăcări uriașe ca de sfîrșitul lumii, tunetul tăcea ca o gorilă înspăimîntată de un glas mai îngrozitor decît al ei, toate viețuitoarele își căutau adăpost în sînul pămîntului și se ghemuiau ca pentru a lăsa potopul să treacă. Într-o zi a murit fiindcă ucisese pe unul din nepoții lui, un copilaș. O ! n-a făcut-o înadins ; nu era el omul să-și omoare cu bună știință un nepot. Tocmai voia s-o plesnească pe una din nurori care-l jignise, iar nora ținea copilașul în brațe ; copilașul a fost atins din întîmplare. Bunicul a murit chiar în seara aceea.

— Nu era bolnav cumva ? m-am mirat eu.

— Ba da, că și-a omorît nepoțelu'.

— Bine, dar asta nu-i o boală !

— Cum să nu : dovadă că i s-a tras moartea.

Nu mi-a venit să mai stărui.

Petrus Fiul-Domnului n-a mai avut altă treabă în seara aceea decît să-mi supravegheze paharul cu prea mare grijă. Ba chiar cînd uitam să beau, tînărul se apropia de mine și-mi spunea la ureche :

— Bea, dragul meu, să-ți umplu iar paharul ! Vrei oare să nu merg în rai din pricina ta ?

O spunea așa de caraghios, că nu puteam să nu-i fac pe plac ; m-am îmbătat și eu, dar cu încetul, oarecum cu demnitate. Chitaristul — îmi dădeam din ce în ce mai bine seama, cu cît treceau clipele — era un adevărat artist. Nu mai obosea ciupind strunele, niciodată în același tempo, schimbîndu-l cu o ușurință îndrăcită de te înnebunea, ba cînta și din gură o melodie după alta. Iar jocul nu mai înceta, smucit, scandat de bătaia palmelor, ca niște salve de mitralieră ale trăgătorilor la exercițiu. Stînd lîngă mine, Palmipedul nu mai contenea cu destăinuirile. Îl căutam din ochi pe Zambo și nu-l

mai zăream. Înțelegîndu-mi nedumerirea, Yohannes îmi zise :

— Te întrebi unde a șters-o văru-tu, nu-i așa ? Fii liniștit, e în tovărășie tare plăcută și-o să se întoarcă repede. Băiatul ăsta n-are astîmpăr cîtă vreme mai este o fată de dat gata undeva pe lume. Doi sînt așa : Fiul-Domnului și Zambo. E peste puterile lor. Acuma, le dă mult de furcă o fată, pentru că nici nu se uită la ei. O ființă tare ciudată. Cît despre mine, dacă vrei să știi părerea mea, nu-i în toată firea fata asta. Am fost și eu la dînsa. De altfel au fost cu toții și au plecat mofluzi, bineînțeles. N-am văzut niciodată o fetișcană ca asta, și cu mofturi, și disprețuitoare ; mă întreb ce-o fi vrînd. Numai că eu am priceput îndată și n-am mai stăruit. Da' băieții, ei sînt încăpățînați. După o vreme urmă : Vezi toate fetișcanele astea care joacă ? Hei, îs frumoase, nu-i așa ? Toate-s din tribul nostru. Păcat ! Uneori aș vrea să fiu copilul altui trib, numai ca să vin și să le am. Acuma-i rîndul tău să joci... Pare-se că la oraș fetele-s tare frumoase ?

— Da, adică sînt și frumoase, și urîte, ca pretutindeni, ce mai...

— Dragă oaspete...

— Mă cheamă Medza, Jean-Marie Medza.

— Ei bine, dragă Jean-Marie, vrei o fată ? Îți aduc una chiar astă-seară. Da ?

— Nu, nu astă-seară ! Sînt prea obosit. Știi, drumul cu bicicleta asta uriașă, dealurile pe care a trebuit să le urc. Și-apoi, nu știu dacă-ți dai seama, dar viu de departe.

— Foarte bine, fie cum vrei tu, ei, să zicem... pe mîine.

— A ! da, poate... să zicem pe mîine.

Trebuie să fi făcut o mutră hărțuită.

— Ia spune-mi, dragă Jean-Marie — reluă Palmipedul — sîntem prieteni buni, nu-i așa ?

— Sigur că sîntem, sigur.

— Mulțumesc, dragul meu. Îți plac fetele frumoase, hei ?

— Cum să nu... ca tuturor.

— Şi ai dezmierdat multe la oraş, hai mărturiseşte ?

— A !... cîte una pe ici, pe colo. Dar ştii, nimic într-adevăr grozav.

Oare fiindcă băusem cîteva pahare mai mult, mînteam cu atîta uşurinţă ! Zambo se întoarse tocmai la timp ca să mă scape de chinul la care mă supunea Palmipedul. Am părăsit serbarea, după ce ne-am luat rămas bun. Eram rupt de oboseală.

Părinţii lui Zambo nu numai că se întorseseră de la cîmp, dar se şi culcaseră. Văru-meu mă duse într-o odaie anume pregătită, ca şi cum s-ar fi aşteptat un musafir. Pare-se că aveau totdeauna o cameră gata să primească orice oaspete neaşteptat.

— Ascultă, verişorule — zise Zambo în timp ce mă dezbrăcam — mai bine ar fi să-i laşi pe bătrîni să doarmă liniştiţi şi să te culci şi tu : nu-i nimic dacă nu-i vezi decît mîine ; parcă ce pierzi ? Pentru cît îs de veseli !... Cît despre părinţii femeii după care ai venit, ştii, nu-i nici o grabă. Stricata asta a şters-o într-o raită pe la prietenii ei : aşa că sigur n-o să fie pînă mîine pe meleagurile noastre (va să zică de aceea făcuse o mutră batjocoritoare). Totuşi o să ne ducem mîine să vorbim cu taică-su. Nu-ţi prea bate capul de ce va trebui să-i spunem : voi fi lîngă tine şi mă pricep eu la de-alde astea. Nu-i nimic dacă ţi-e foame : mîine, cînd s-o lumina de ziuă, o să ne ospătăm ca nişte regi.

După ce închise uşa, m-am gîndit că, oricum, era un băiat grozav şi că, în ciuda înfăţişării noastre deosebite, nu se putea să n-avem ceva comun.

Deşi acum ştiam cu siguranţă că voi sta la Kala mai mult decît aş fi crezut la început, nu-mi părea rău că venisem. Încercam iar să mă încredinţez că, poate, voi avea în ţinutul ăsta — şi datorită acestei călătorii neprevăzute, care din capul locului mă înspăimîntase — aventuri nemaipomenite pînă

atunci în viaţa mea. Palmipedul îmi şi făgăduia o fată pe mîine !...

* * *

În prima zi pe care am petrecut-o la Kala, adică a doua zi după sosirea mea, nu se întîmplă nimic mai de seamă.

Dis-de-dimineaţă, văru-meu Zambo veni să mă trezească : tatăl său voia să mă vadă. Unchiu-meu era cel puţin tot atît de înalt ca fiul lui, după cum îmi şi arătaseră fotografiile expuse pe pereţii salonului-sufragerie. Dar era cu totul altfel făcut : şolduri foarte înguste, pulpe subţiri, picioare mici pentru un ţăran, în schimb piept puternic, umeri largi. Fruntea-i era mereu încreţită, iar fălcile încleştate, parcă tot timpul ar fi urmărit un gînd. De fapt nu l-am văzut niciodată pe unchi-meu să stea chiar degeaba ; cînd nu chibzuia, cînd n-asculta pe cineva, făcea măcar cîte ceva cu mîinile : îşi ascuţea pe o piatră cuţitul, dregea o broască, curăţa un mandarin din spatele casei sau mai ştiu eu ce.

Vorbea puţin, atît de puţin, încît uneori ţi se părea că-i mut. Dacă vorbea puţin, apoi nu rîdea mai de loc. Era, într-adevăr, un om pînă într-atîta de neobişnuit, încît nu o dată m-am întrebat cu tot dinadinsul dacă nu era cumva un străin, un bărbat venit de aiurea care s-a statornicit din întîmplare aici — aşa de puţin semăna cu consătenii lui.

În dimineaţa aceea, pe cît mi-aduc aminte astăzi, n-a zis decît :

— Eşti bine sănătos, nepoţele ?

Şi atît.

Nevasta lui era aproape tot atît de înaltă ca el. Pesemne că în tinereţe a fost minunată ; acum însă, naşterile una după alta, munca la cîmp sau pe plantaţiile de arbori de cacao o ofiliseră. Era blîndă, fermecătoare, îndatoritoare, modestă ca o sfîntă. Nici ea nu prea vorbea : se vede că dato-

rită fenomenului de mimetism, care, zice-se, e obișnuit în căsniciile vechi.

Vîrsta lor era nehotărîtă. Ea era încă tînără, și chiar mai părea întrucîtva. Ca toate fetele din generația mamelor noastre, s-o fi măritat îndată ce a mai crescut : pe la șaisprezece ani, poate și mai devreme. Cum fiul ei cel mai mare avea vreo douăzeci de ani, ea nu putea să fi trecut de treizeci și cinci sau treizeci și șase de ani. Cît despre el, era vădit că umblase mai pretutindeni. Rupea aproape corect cîteva cuvinte nemțești. Așa că nu putea să aibă mai puțin de cincizeci de ani, dar nu părea de loc : la drept vorbind, nu-i dădeai nici o vîrstă ; asta n-avea mare însemnătate pentru el. Mai degrabă dorea să rămînă destul de zdravăn ca să muncească ; și negreșit că era și avea să mai fie zeci de ani.

Am mîncat devreme, unchiul, văru-meu și cu mine — femeile luîndu-și masa la bucătărie. Pe urmă bătrînii au plecat la cîmp. Zambo nu mergea, avînd, în principiu, de lucru pe plantația de arbori de cacao a familiei, care, ca toate plantațiile de felul ăsta, se afla lîngă sat, pe cînd arahidele, ignamele [1], bananele, maniocul [2], toate culturile care produc substanțe alimentare, se cultivau cît mai departe pentru a lăsa destul spațiu liber în vederea întinderii plantațiilor de arbori de cacao.

Am putut să-i cercetez în voie pe țărani, care, de cum se trezeau, se spălau, chinciți în pridvoare, îmbucau ceva dimineața, se pregăteau și piereau în pădure, la muncă — afară de copiii cei mici și de surorile sau frații lor mai mărișori, în paza cărora erau încredințați.

Înainte de a pleca la lucru, prietenii mei din ajun veniră să mă salute și mă întrebară dacă am dormit bine. Se treziseră din beție și se uitau acum la mine cu o nouă curiozitate, de-ai fi zis că mă

[1] Plantă agățătoare a cărei rădăcină dă o substanță alimentară. (n.t.)

[2] Arbust din a cărui feculă se face tapioca. (n.t.)

întîlneau pentru prima oară. Făcură numai cîteva glume fără să mai spună aproape nici o necuviinţă.

Soarele se ridicase de cîteva ceasuri cînd Zambo mă duse la socrul lui Niam. Sprinten, fără nici un beteşug, ager la minte şi gata să răspundă la orice, era totuşi un moşneag şi nu mai lucra. Şedea pe un pat de bambus, într-o colibă plină de fum, şi părea că se simte tare bine. Zambo îi spuse cine sînt şi de ce am venit în ţinut. Bătrînul nu-mi aruncă decît o singură privire. Apoi mă întrebă dacă ginere-su nu-i trimisese ceva. I-am răspuns că nu mă însărcinase cu nici un dar pentru el şi că, desigur, uitase. Bătrînul se arătă foarte mirat, dar nu mai stărui de parcă nu ar fi dat mare însemnătate. Pe urmă tăcu multă vreme, cu mîinile încrucişate pe genunchi, privind prin uşa îngustă la soarele îndepărtat. În sfîrşit zise :

— La drept vorbind, fătul meu, nu pe mine mă priveşte, zău aşa, istoria asta, ci pe fii-mea. Ea-i plecată în clipa de faţă ; dar, fără doar şi poate, o să se întoarcă zilele astea. Cu dînsa să stai de vorbă. Eu am măritat-o de mult, cu nici un gînd ascuns. De astă dată, ea singură o să hotărască dacă se mai întoarce la bărbatul ei sau nu se mai întoarce.

— Păi — începu Zambo cu glas ce părea indignat — n-are încotro...

Bătrînul zîmbi :

— Fiule, asta o spui tu. Tu, care eşti tînăr, care ai învăţat la şcoală, nu ştii oare că de cîtva timp albii au înfiinţat divorţul ?

— Va să zică — i-o întoarse cu asprime Zambo — ai fi gata s-o sprijini pe fii-ta dac-ar vrea să divorţeze ? Aşadar, te socoţi în stare să înapoiezi zestrea ei ?

Fără să se tulbure, bătrînul zîmbi iar :

— Fiule, poate că nu-s tare bogat. Ba chiar sînt sărac ; totuşi, dacă într-adevăr fata mea nu l-ar mai vrea pe bărbatu-su, aş ajuta-o pe cît pot.

— Bine, bine... — încheie Zambo, prefăcîndu-se îndată că se scoală.

Auzisem adesea de ruperea tratativelor ; în clipa aceea am crezut c-o văd chiar cu ochii mei. Dar numaidecît, şi spre marea mea dezamăgire, bătrînul mai adăugă :

— Să fim bine înţeleşi, fiule, n-am susţinut că fata mea-i hotărîtă să se despartă ; şi drept vă spun că nici nu ştiu ce gînduri are. De aceea, ca să ne lămurim cum stau lucrurile, părerea mea este s-o aştepţi...

— Bine, bine... — încheie din nou Zambo. Am ieşit cu demnitatea şi vădita conştiinţă împăcată a reprezentanţilor unei mari puteri, căreia o ţară mică i-a declarat cu nesocotinţă război. Ajunşi afară, Zambo mormăi : Ce ticălos, mîrşav !...

N-am făcut nimic toată dimineaţa ; văru-meu îmi punea întrebări, iar eu îi răspundeam cu gîndul aiurea, căutînd mai ales sub ce cuvînt aş putea deseară să scap de necuviincioasele propuneri ale lui Yohannes Palmipedul.

După-amiază devreme, tinerii, care nu lucrează niciodată prea mult în aceeaşi zi, se întoarseră în sat, cu legături de trestie de zahăr, şi le dădură cu plăcere musafirului lor de la oraş, cum spuneam eu.

Apoi propuseră să mergem cu toţii la scăldat, propunere primită în unanimitate, mai puţin un glas, fiindcă eu mă abţinusem, neştiind să înot. Oricum, i-am urmat.

Rîul era destul de mare, aproape un fluviu. Se dezbrăcară cît ai bate din palme. Intrau în apă cu desăvîrşire goi. La început nu prea voiam să mă scald. Băieţii stăruiră, luîndu-mă în rîs, ba chiar hotărîră că, dacă nu mă scald cu ei, or să mă prindă cu sila şi-or să mă bage în apă. Ştiam bine că era numai o glumă şi că n-aveau s-o facă niciodată. Totuşi mi-am lepădat hainele, afară de slip. În clipa cînd am intrat în apă, cu slipul pe mine, îi apucă pe toţi un rîs nebun.

— De ce nu te dezbraci de tot ? întrebă Zambo.

— Oare n-ăi fi avînd cumva sifilis ? întrebă Fără-Oase.

— Las' că ştie el ce are ! mă luă în zeflemea Fiul-Domnului.

Plictisit peste măsură de glumele lor de care mă ruşinam mai mult decît aş putea spune, mi-am scos slipul.

Cînd se săturară de rîs, intrară iar în apă. Îi pizmuiam că ştiau să înoate şi ar fi înotat pînă-n seară dacă, pe la cinci după-amiază, cînd soarele apunea de-a binelea, un glas ce venea din tufişul cel mai apropiat n-ar fi rupt vraja.

— Bărbaţilor — zicea glasul, un glăscior subţirel — voi care vă scăldaţi zile întregi, nu vă gîndiţi oare şi la surorile voastre ? Părăsiţi rîul, acuma-i rîndul nostru ; e rîndul femeilor. Plecaţi !

Băieţilor le sări ţandăra :

— Mergeţi să vă scăldaţi în altă parte — răspunse un glas gros. Căutaţi-vă alt loc.

— Unde oare ?

— Habar n-am ; dar sînt sigur că se găsesc o mulţime de locuri unde să vă scăldaţi cît poftiţi. Locul ăsta-i al bărbaţilor. Apoi băieţii se sfătuiră şi îndată acelaşi glas reluă : Dacă Eliza-i acolo, spuneţi-i să vină să se scalde cu noi. N-are de ce să-i fie frică, n-o să-i facem nici un rău...

De amîndouă părţile izbucniră hohote de rîs. Pe urmă glasul cel subţirel începu iar :

— Bărbaţilor, o, voi care sînteţi răi şi nu vreţi să faceţi loc surorilor voastre, va să zică ne-am înţeles : ne căutăm noi alt vad de scăldat. Ştim unul în susul apei, şi chiar acolo ne şi ducem...

— Cum ? Unde ?

— Doar v-am spus că în susul apei. E limpede ?

Cuvîntul „în susul apei" parcă-i vrăji cu adevărat. Cu feţele dezgustate, băieţii ieşiră în goană din apă.

— Îţi dai seama ? se înfurie Palmipedul. Femeile în susul apei, şi noi aici ? Ah ! asta niciodată...

Ne-am îmbrăcat la repezeală. Fetele băgară de seamă c-am părăsit rîul şi se apropiară.

— Da' plecaţi, plecaţi odată, ce mai aşteptaţi ? Poate vreţi să vă vedeţi surorile goale ?

— O aşteptăm pe Eliza ! Unde naiba-i puiul de lele ?

— Ce-aveţi cu ea ?

— Îi vrem numai binele.

— Toţi împreună ?

— Nu, fiecare la rîndul lui.

Fetele se stricau de rîs, cu mutre indignate.

— Doar vedeţi că Eliza nu-i aici.

— Unde a şters-o ?

— S-a ascuns în desiş. Plecaţi odată...

Pînă la urmă, una din fete se prefăcu că se dezbracă şi îndată băieţii o rupseră la fugă ; eu i-am urmat.

Abia dispăruserăm după tufiş, cînd fetele începură să ţipe :

— Da' ia lăsaţi-ni-l pe tînărul care a venit de la oraş ; lăsaţi-ni-l !

— Nu vă pierdeţi răbdarea — strigară băieţii — c-o să-l găsiţi numaidecît în sat, şi stă la cheremul vostru. N-aveţi decît să orînduiţi între voi chestiunea nopţilor şi să-i faceţi cunoscut hotărîrea voastră...

Nu mai ştiu cum, dar am izbutit să înlătur cu dibăcie propunerile lui Yohannes Palmipedul. Sau poate că nici nu mi le-a mai făcut, uitînd de vorbele-i din ajun sau din cu totul altă pricină.

*

* *

A doua zi după scăldatul ăsta de pomină a fost duminică, după cît mi-amintesc. Într-adevăr, în ziua aceea unchiu-meu nu s-a dus la cîmp, de altfel nu s-a dus nimeni. Aşadar, au venit mulţi oameni la noi, vreau să spun la unchiu-meu, nu toţi deodată, ci pe rînd. Fiecare voia să mă vadă şi să-mi strîngă mîna ; nu mă împotriveam, fără să prea înţeleg. Curiozitatea aceasta, pe care eu însumi nu-mi îngăduiam s-o găsesc nesocotită, îl indigna pe văru-meu Zambo, care, după cum ştiu acum, începea să aibă vederile lui personale asupra mea, dar nu-i era cu putinţă să le înfăptuiască atîta vreme cît curioşii ăştia nu-mi dădeau pace.

Pe scurt, am băgat ușor de seamă că-mi făceau curte. Aici, toată lumea îmi făcea curte și, mai ales, unchiu-meu Mama, care vădit nu știa cum să-mi mai poarte de grijă. Îmi arăta mai multă atenție decît se cuvenea să aibă un om în vîrstă față de un tînăr, fără să calce datina. Totuși, împotriva celor ce se întîmplă de obicei în asemenea împrejurări, purtarea lui nu stîrnea nici o vorbă răuvoitoare printre cei care veneau să-l vadă. De fapt, după cum am mai spus adineauri, toată lumea parcă socotea drept un hatîr să poată vorbi cu mine. Îndată ce-am priceput, m-am neliniștit.

Ce să mai spun, ajunsesem omul cel mai renumit din satul Kala : nu eram numai un animal ciudat, ci și un animal pe care îți face plăcere să-l vezi de aproape, să-l auzi cum țipă ca elefantul, ori cloncăne, ori zbiară ca măgarul, sau mai știu eu ce... De asemenea, veneau și foarte multe femei, care începeau să mă soarbă din ochi cu un fel de nesaț ce nu-i dat decît femeilor, de oriunde ar fi ele. Niciodată în viața mea nu fusesem privit atîta și cu asemenea nerușinare.

După-amiază, o femeie care nu-și ascundea bine simțămintele, se așeză cum s-ar zice la masă.

— Fiule — îmi făcu ea cunoscut — n-ar trebui să te superi dacă oamenii te privesc atîta. Doar nu vedem în fiecare zi un băiat învățat ca tine și care, pe deasupra, mai locuiește și la oraș.

Ei, poftim ! uitasem : învățat, iar pe deasupra mai locuind și la oraș ! „Drace, are dreptate“ — mi-am zis după o clipă de buimăceală.

Cît privește băiatul învățat și, pe deasupra, mai locuind și la oraș m-am gîndit mai ales că fusesem trîntit prosteşte la bacalaureat... Oricum însă, chiar un viitor bacalaureat era pesemne o marfă rară pe piața din Kala. Va să zică asta era : învățat și pe deasupra, locuind la oraș. Cum de nu mă gîndisem mai înainte !

Și iată că femeia asta, aproape de aceeași vîrstă cu mama, dar îmbătrînită prea timpuriu de munca isto-

vitoare la cîmp a țărancelor din fundul țării, începu să mă întrebe :

— Oare ce vă învață ei la școală ?

— Cine adică ?

— Păi albii, fiule. Ce vă învață ei ?

Începerea era ticsită, așa că m-am ținut să nu rîd, cum, firește, îmi venea.

— Ce ne învață ? A-a, o mulțime de lucruri... — i-am răspuns fără convingere.

Eram peste măsură de încurcat. Aș fi vrut să fiu tare binevoitor cu femeia asta care-mi zicea „fiule", dar cum să-i dau chiar cea mai elementară idee despre cosmografie, sociologie sau despre trigonometrie ? Totuși am încercat, cu gesturi și vorbe neîndemînatice, nelămurite.

Ea se vede c-a reținut mai ales bunăvoința mea.

— Ia vino la noi într-una din serile astea — îmi zise ea drept încheiere. Bărbatu-meu și cu mine vom fi tare fericiți să te primim. Știi, bărbatu-meu te admiră tare mult ! De două zile jură numai în numele tău. Vino într-o seară la noi și să te însoțească și unchiu-tău.

Unchiul Mama, care era de față la convorbire, zîmbi cu o mulțumire ce mă uimi. Cît despre mine, nu i-am luat în serios propunerea, crezînd foarte sincer că onorabila doamnă era într-adevăr ramolită. Cîteva zile mai tîrziu trebuia să-mi revizuiesc părerile.

*

* *

Încetul cu încetul mă încredințam că întîmplările acestea mărunte vor juca în viața mea un rol mai mare decît semnificația lor de atunci, că vor însemna o răscruce în viața mea. Și nu mi le rechem în minte numai pe cele de la sosirea mea, ci și pe cele care aveau să mai vină, fiindcă eram sigur că trebuia să se mai ivească.

Se prea poate ca astăzi să mă înșel ; e ușor să-ți spui mai tîrziu c-ai presimțit urmările pe care o clipă, o perioadă chiar, putea să le aibă în viața ta, cît și

o anumită tonalitate pe care avea să i-o dea. Totuşi îmi aminteam că şi înainte avusesem de mai multe ori asemenea presimţiri şi că, de fiecare dată, se adeveriseră.

Cînd eram mai tînăr, am plecat la plimbare cu băieţi de vîrsta mea în orăşelul Vimili. Plini de viaţă şi de veselie, treceam pe lîngă spital. Chiar în faţa acestui aşezămînt, pe trotuarul de peste drum, poliţiştii supravegheau nişte deţinuţi care dărîmau colibele de vălătuci ale personalului, prost întocmite — prea înguste şi prea înalte pentru materialele folosite la construirea lor. Dărîmarea se arăta primejdioasă pentru tinerii aceştia fără echipament, fără experienţă, nişte ţărani care poate nu intraseră la închisoare decît în ajun.

Întrebuinţau bîrne groase drept berbeci şi, neavînd scări, dărîmau, începînd de jos, zidurile, în care deschideau o spărtură de cîte ori izbeau, surpînd lutul.

Noi i-am găsit trebăluind de zor în jurul unei colibe mai înaltă şi mai îngustă decît celelalte. De cum i-am văzut pe ţăranii aştia tineri care, cu berbecii lor, se aruncau cu înverşunare asupra zidurilor de vălătuci, am fost atît de îngrozit, încît am încremenit locului, năuc. Chiar în clipa aceea, deşi în apropiere se mai găseau mormane de moloz, dovadă că deţinuţii mai dărîmaseră şi alte colibe, fără nici un accident, am ştiut îndată c-avea să se întîmple un lucru foarte grav şi atît de însemnat, încît, dacă voi fi de faţă, îmi va fi cu neputinţă să-l mai uit vreodată. Prietenii mei, după ce încercară zadarnic să mă ia cu dînşii, se resemnară la rîndul lor s-aştepte.

Pe măsură ce lucrul înainta, mă cuprindea o teamă nelămurită şi crîncenă, ca o spaimă cumplită, o senzaţie ca aceea pe care-o încerci cînd citeşti un roman poliţist de un autor crud, care mînuieşte tensiunea şi groaza cu o măiestrie neomenească. În timp ce zidurile rămîneau neatinse sus, numai partea de jos slăbea, despuindu-se de lutul ce parcă-i era carnea, arătîndu-şi scheletul de vălătuci ; casa părea un uriaş căruia i s-ar fi smuls muşchii de pe pulpe, lăsîndu-i-se numai oasele. Deodată, poliţiştii urlară la

deținuți : „Dați-vă la o parte ! Dați-vă la o parte odată !“ Clădirea se zguduise. Fugind în salturi ca niște broaște, deținuții o șterseră. Totul se petrecu foarte repede, zidurile se prăbușiră cu zgomot înăbușit, înfiorător ; și îndată am auzit un neînchipuit geamăt de animal zdrobit : un om n-avusese cînd să se îndepărteze de ziduri.

Desigur, am văzut cadavrul îngrozitor de strivit, după ce a fost scos dintre bulgării mari de lut ; era ceva cumplit, trebuie s-o mai spun ? Dar îmi amintesc și mai bine, și-o să-mi amintesc toată viața, mai ales de cîte ori voi fi de față la o nenorocire fulgerătoare, de geamătul acela de om răpus, care răcnește, sau mai degrabă încearcă să răcnească, nu atît pentru a striga după ajutor cît pentru a se ridica împotriva vieții și a nedreptății ei. Strigătul acesta de revoltă și de agonie în același timp va răsuna totdeauna în urechile mele, adevărată obsesie.

Altă dată, fiind în vacanță la unchiu-meu după mamă și îndepărtîndu-mă prin pădure în tovărășia unor băieți de vîrsta mea, am auzit pasărea aceea care cîntă tot mai ciudat și, după cum știți, i se zice la noi fata stafiilor sau cam așa ceva ; n-o întîlneam pentru întîia dată. Cîntecul ei ce venea dintr-un tufiș din apropiere se înălță deodată ; un cîntec... să mori de trist ce era, plin de dor și hotărît, ca intonat înadins pentru noi, parcă s-ar fi îndreptat anume spre noi. Era o melodie lină, fără vîltoare, ca un fluviu după ce a ieșit la larg. N-avea decît note grave, senine, fatale și neînduplecate, care pătrundeau adînc în mine — ca spălăturile intestinale cu para-pompă, cînd eram bolnav în copilărie — cu sfîrșituri de frază lungite, umflate de atîta stăruință. Ai fi zis că pasărea își dădea seama că povestește o ursită care n-o privea, atît cînta de nepăsătoare și fără compătimire, ca o vestitoare necunoscută. Ai fi crezut că fata stafiilor, și nu Lawrance Brown, executase un solo de trombon din *I'm in another world* cu orchestra Johnnie Hodges.

Deodată am tăcut cu toții, să ascultăm pasărea, și cînd a isprăvit de cîntat, verii mei și-au reluat

vorba și glumele de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar din clipa aceea, eu am fost încredințat că n-o să uit niciodată întîlnirea aceasta cu fata stafiilor. Chiar în aceeași seară am aflat c-a murit una din cele două surori mai mici ale mele.

Tot astfel, și într-un chip tot atît de neînțeles, eram sigur acuma c-o să-mi amintesc toată viața de șederea mea la Kala, dintr-o cauză pe care se vede c-o presimțeam fără s-o pot lămuri.

La fiecare apus de soare, cînd satul și pădurea din jur se pregăteau pentru împreunarea lor din fiecare noapte, acest uriaș cearșaf dumnezeiesc, abia mai întunecat decît verdeața ecuatorială cu care-i învăluia cerul, îmi ziceam: „Privește-le bine pe toate: vederea-i mărginită, desigur, oricum însă, privește, fiindcă nu se poate să le uiți vreodată. Iar amintindu-ți-le mai tîrziu, ce bucurie vei avea că le-ai cercetat cele mai mici amănunte și regăsești, una după alta, toate nuanțele cerului; pasărea care, în pădurea îndepărtată, cu glas grav ca un băiat mare plîngînd moartea maică-si, cînta dureros necredința zilei ce-o părăsea; bananii cenușii ale căror umbre se topeau încetișor în noapte și, pînă la urmă, păreau niște vedenii; luna ce se vestea în spatele pădurii, ca o întîmplare fericită pe care nici nu-ți vine s-o crezi, apoi se ridica pe nesimțite și se ivea deodată, liniștită ca zeița fericirii, măreață, strălucind ca o zi de sărbătoare!"

Adevărata poveste n-a început decît a patra zi după sosirea mea la Kala.

Femeia Niam încă nu se întorsese. Zambo și cu mine mai fusesem în ajun la tatăl ei. Moșul vorbise întocmai ca la întîia noastră întîlnire. Își măritase fata de mult și fără nici un gînd ascuns, precum ca să se știe. Tot ce se întîmplase mai tîrziu nu-l privea decît prea puțin. De altminteri, se aștepta oare fata lui să sosesc eu în ținut? Dacă plecase și ea într-o mică plimbare la soare, parcă cine-ar dojeni-o cîtuși de puțin?

Desigur că nu i se putea găsi nici cea mai mică vină. Dar de ce vorbea moșneagul cu glasul unui om

chemat în fața judecății ? Zambo i-o întoarse pe același ton :

— O mică plimbare, ne place s-o credem. Dar să fie oare cu adevărat numai o mică plimbare la soare ?

Bătrînul nu băgă în seamă întrebarea lui Zambo, luîndu-și aerul unei femei necredincioase pe care bărbatu-su a întrebat-o pe neașteptate cu cine-l înșală, ea însă mai bine se face că n-a auzit nimic.

*

* *

Va să zică, în dimineața zilei a patra de la sosirea mea la Kala am avut două convorbiri foarte interesante, întîi cu văru-meu și pe urmă cu unchiul.

Tare devreme, Zambo a venit în odaia mea, chiar înainte să mă scol. Îndeobște, cînd ședeam de vorbă, îmi plăcea să-l observ, să studiez expresiile deosebite ale feței lui. Fiindcă băiatul ăsta era un caz : niciodată n-am mai văzut un asemenea contrast între psihologia cuiva și înfățișarea lui. Pe de o parte puterea, o putere sălbatică ; pe de alta o blîndețe ce n-ar fi fost mai mare dacă văru-meu ar fi fost un hindus înțelept, deprins cu toate exercițiile prin care-ți chinuiești trupul și te străduiești s-ajungi la o sfințenie desăvîrșită.

Din păcate, de data aceasta, mai era întuneric în odaie și nu puteam să-l cercetez, fiindcă, după ce deschise fereastra, Zambo se așeză cu spatele spre lumină. Astăzi mi se pare c-am pierdut prilejul să mă îmbogățesc foarte mult, neputînd să văd cum gîndul acestei ciudate propuneri se răsfrîngea pe fața scumpului meu văr, cu mușchi de semizeu grec.

— Mai dormi ? Ei, asta-i... — zise el, stînd pe scaun.

Da, mai dormeam. Nu eram oare în vacanță ? Însuși ținutul acesta nu te îmbia la lenevie ? Fără să-i răspund, m-am întins numai, mîrîind cu bunăvoință, ca să-i dau a înțelege că prezența lui nu mă supăra : așa cum îl știam, ar fi putut să-l mustre cugetul.

Vorbise cu glas obosit ; mi-am zis c-o fi făcut dragoste toată noaptea cu mica lui prietenă sau poate

cu altă fată, că doar aseară o ştersese tare devreme. Şovăi mult, încercînd să-şi limpezească glasul.

— Hm ! făcu el, în sfîrşit. Mare noroc ai tu : aş vrea să fiu în locul tău.

Ciudat ! În aceeaşi clipă eu aş fi vrut să mă găsesc într-al lui. Am holbat ochii ca să-i desluşesc faţa în penumbră. Dar nu-i zăream, şi încă foarte tulbure, decît contururile ; Zambo era înalt, foarte înalt, chiar cînd sta jos. Eu îl găseam frumos. De ce spusese lucrul ăsta ? Oare nu cumva îşi bătea joc de mine ? Deodată m-am îndoit de el : oamenii ăştia care par proşti nu-s niciodată atîta pe cît s-ar crede. Din nenorocire, văru-meu era sincer.

— De ce spui asta, dragul meu ? l-am întrebat cu voie bună.

— A ! Dintr-o mulţime de pricini...

Şi tăcu ; mă uimea mult.

— O mulţime de pricini, desigur ; şi mai ce ? Lămureşte-mă, tare aş vrea să ştiu.

Şovăia şi, chiar astfel, se trăda. La drept vorbind, mă mai iscodise el de cîteva ori în această chestie. Îl ascultasem totdeauna cu destulă răceală. Nu doar că propunerile lui m-ar fi lăsat nepăsător, dar, în această materie, rămăsesem mult în urma lui. Iar el credea numai că-l dispreţuiesc : niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că mă ruşinam sau mă sfiam, mai ales că veneam de la oraş. Un flăcău de la oraş... ia gîndiţi-vă ! Oricum, nu puteam să-i fac o figură. Aşa că mă hotărîsem să scap şi din încurcătura asta întocmai ca din aceea în care era cît pe ce să mă bage Yohannes Palmipedul, chiar în ziua sosirii mele, adică să înlătur totul cu dibăcie, dar să ies totuşi cu obraz curat. Nu apăram oare şi buna reputaţie a flăcăilor de la oraş ? ! Mare nătărău mai eram ! De ce nu i-am cerut fără înconjur lămuriri scumpului meu văr şi n-am înfruntat primejdia aceasta, la care totuşi năzuiam cu tot sîngele cald ce-mi curgea în vine şi pe care îndelungaţii ani petrecuţi în tovărăşia cărţilor nu izbutiseră să-l răcească ?

— E o fată... După un timp : Ce mult trebuie să-i placi !

Bun, iată-ne, în sfîrşit!

— Glumeşti? l-am întrebat eu, neîncrezător.

— Haida de, doar ştii bine că placi tuturor femeilor. De ce te faci că nu ştii? Ar trebui să te simţi tare fericit.

— Eu plac femeilor? D-apoi tu atunci?! Fac prinsoare că ele tresaltă numai cînd te văd.

O spusesem cu uşurinţă, şi nu fără gîndul de-a exagera; dar credeam într-adevăr că femeile nu puteau rămîne nepăsătoare faţă de un asemenea malac. Ce mai psihologie! Văru-meu o luă în nume de rău şi se simţi jignit.

— Lasă, lasă, foarte-ţi mulţumesc! făcu el.

„A!... — m-am gîndit — încă un complex!" Îi mai descoperisem vreo două-trei. De fapt, Zambo creştea în ochii mei: va să zică nu era chiar aşa de prost! Fiindcă, la urma urmelor, complexele nu-s oare dovada unei vieţi sufleteşti destul de bogate? Începeam să-i presimt, să-i ghicesc personalitatea.

— Bine — i-am răspuns eu, împăciuitor — s-o luăm cu rînduială. Aşadar, fata asta-i foarte frumoasă...

— Sigur că-i frumoasă, şi mă întreb cîte ai putea găsi ca ea chiar şi la oraş.

— Iată un punct cîştigat. Pe urmă ţine la mine. Dar unde oare m-o fi văzut, sărmana, ca să-i plac pînă într-atîta?

— Nu zău că ai haz! Poate-ţi închipui că oamenii nu te-au văzut de cînd ai sosit? După o vreme: Ia spune-mi, chiar adevărat nu-ţi face plăcere ca o fată ca asta să te vrea? Dac-ai şti ce frumoasă-i! Ştii, e străină aici, nu-i din ţinutul nostru. De cînd e în sat, toţi băieţii roiesc în jurul ei, şi fiecare s-a dat peste cap s-o aibă. Dar n-a fost chip, i-a dispreţuit pe toţi, ne-a dispreţuit pe toţi, m-auzi tu, verişorule? Numai tu îi placi şi ţie nici măcar nu-ţi face plăcere...

Ba da, îmi făcea plăcere, ba chiar mă şi înfricoşa, dovadă sigură că fata asta n-o să mă lase nepăsător, ea despre care spuneau toţi că-i aşa de frumoasă şi de dispreţuitoare.

Totuşi stăruinţa lui Zambo ajungea supărătoare. Parcă ar fi fost încredinţat că simţeam neapărat nevoia să mă culc cu o femeie — ceea ce era adevărat — şi că mă îndatora nespus, făcînd pe mijlocitorul — şi asta aşa era. Dar mai ales parcă-şi făcea un punct de onoare s-o primesc pe fata asta, tocmai pe ea şi nu pe alta. Constatarea din urmă îmi dădea de bănuit. Dacă era adevărat, de ce numai fata asta şi nu alta? „De-aş avea măcar un pic de curaj — mă gîndeam — i-aş cere să-mi aducă pe una din verişoarele lui, o fată din sat." Iar asta, tocmai fiindcă era străină de trib, se cuvenea, cum s-ar zice, să rămînă tinerilor din Kala; eu, dac-aş vrea, mai degrabă m-aş lega de fetele tribului. „E rîndul tău să joci"... îmi zisese Palmipedul.

— Cînd ţi-a spus că-i plac? l-am întrebat ca să mai schimb vorba.

O întîlnise astă-noapte: jucau toţi acolo, tocmai la capătul satului. Cu mare dibăcie, fata îl întrebase care-i numele verişorului său şi multe alte lucruri ce-l priveau. El înţelesese mai cu seamă că verişorul lui o interesa.

— Niciodată nu te iscodeşte aşa degeaba o fată despre un băiat.

Atunci o întrebase pe neaşteptate dacă verişorul lui îi plăcea. Ea nu spusese nu. De fapt nu răspunsese nimic. Dar tocmai fiindcă nu zisese nu, înseamnă c-ar fi spus da, de-ar fi răspuns. Fetele nu zic niciodată „da" de la început; de altfel sînt tare puţine care spun „da" lămurit. Îndeobşte, numai se lasă luate. Totuşi se trădase oarecum, deoarece, o clipă mai tîrziu, mărturisise c-ar dori să-l vadă pe verişorul lui mai de aproape, ceea ce era cum nu se poate mai limpede. Fata ar veni deci astă-seară la noi, după ce vom fi isprăvit de mîncat, adică între 7 şi 8.

— N-avem decît s-o aşteptăm. Tata n-are să se supere c-o să fie şi ea de faţă. A mai fost de cîteva ori, s-asculte la fonograf o placă după care se pră-

pădește. Astă-seară o să vină tot pentru asta. Vom sta de vorbă, în timp ce fonograful o să urle.

Eu n-aveam nimic împotrivă.

Fusese de ajuns ca o fată, dispreţuitoare de obicei, să se arate că-i plac, pentru ca amorul meu propriu să fie grozav de măgulit. Mă gîndeam la ea, ba chiar îmi plăcea. Şi totuşi nu mă înfricoşa mai puţin. „Oare ce gesturi să fac eu ca să mă iubească şi mai tare ? Ce vorbe să rostesc ?“ Şi-apoi fata care se arătase că-i plac desigur că ştia multe despre chestia asta. Avea negreşit mult mai multă experienţă decît mine. Deodată mi-am amintit de ceea ce nu înceta să-mi spună cu sadism frate-meu mai mare : „Măi frăţioare, fireşte că un tînăr întîrziat, care n-a fost încă la fete, ca tine, are numai de cîştigat să-l înveţe una trecută prin ciur şi prin dîrmon, ca să ştie îndată cît mai multe, ce mai ! Dar — adăuga el numaidecît — trebuie să-i placi foarte tare şi, mai cu seamă, să fie foarte bună la inimă, că de nu, atîta ce-ar rîde de tine, că, aşa cum te cunosc, n-ai mai îndrăzni niciodată să priveşti o femeie în faţă“.

— Şi ea cum e ? l-am întrebat cu îngrijorare pe văru-meu.

— Doar ţi-am mai spus, e frumoasă, tare frumoasă. Aşteaptă să treacă ziua şi-ai să vezi cu ochii tăi...

Mi s-a făcut milă de el ; mă gîndeam : „Ai putea măcar să încerci a ghici tot ce vreau să spun“. Nu m-am lăsat însă şi m-am întors iar pe altă cale la problemă.

— Şi-i tînără ?

— O ! da, foarte tînără ; n-are copil.

— Haide, dragul meu, poţi să n-ai copil şi să nu mai fi prea tînără.

— Eu îţi spun că-i tare tînără, nici nu-i măritată.

Asta mă mai liniştea, căci, dacă părinţii unei fete aşa de frumoase nu se gîndiseră încă s-o dea după vreunul, negreşit că n-o socoteau destul de mare. Şi chiar dacă văru-meu ar fi fost în stare să-mi desluşească necazurile, oare ar fi putut să-mi răspundă

ceva sigur? Doar îi fusese cu neputință să aibă legături strînse cu fata și deci s-o cunoască!

— Atunci nu ieșim astă-seară! O așteptăm, nu-i așa?

— Fără îndoială, Zambo; știi bine că ne-am înțeles.

Mă bizuiam c-o să pot găsi un mijloc de scăpare, afară numai dacă văru-meu. el însuși, n-ar fi vrut mai ales să scot eu castanele din foc! Din păcate, bănuiala asta nu era întru nimic întemeiată și-l știam mult prea sincer pentru așa ceva.

Ne-au chemat la masă în sufrageria cea mare.

În ținutul acesta, se mînca foarte mult dimineața. Nu erau decît două prînzuri pe zi, fiindcă femeile plecau la cîmp devreme și se întorceau abia după-amiază tîrziu. Copiii și cei cîțiva bărbați rămași în sat se hrăneau cu banane, ouă, igname și arahide prăjite, că doar nici unui bărbat nu-i trecea prin minte să gătească un prînz adevărat.

Masa era îmbelșugată. Unchiul Mama mînca urît. Își umplea pînă într-atîta gura, încît avea cîte o bolfă uriașă la fiecare obraz și chiar mă temeam să nu pocnească; de aceea mă sileam să-i ocolesc privirea, ca să nu-mi trădez mirarea față de felul său de a sta la masă. Zambo nu mai contenea să se uite la el, rușinat și plin de dojană. Cînd unchiu-meu băga de seamă, îl privea și el, uimit și încruntat, spunîndu-i:

— Ian ascultă, da' ce te-a apucat? Unde s-a mai pomenit vreodată să te uiți așa la oameni cînd mănînci?

Apoi, dînd din umeri, începea iar să-și pună fălcile în mișcare. La un moment dat așeză în farfuria mea un picior de pui și-mi zise:

— Fiule, tu nu mănînci destul. Oare albii vă îndeamnă și la post?

Asemenea întrebări, credeam totdeauna că mi le punea în glumă. Dar el cerea numaidecît să-i răspunzi. Ca toți oamenii tăcuți, cînd deschidea gura, ținea să bagi de seamă că vorbise.

— Ia spune-mi, fiule, oare albii vă îndeamnă și la post?

— Nu, dar eu nu-s obișnuit să mănînc mult.

— De aceea n-ai putut niciodată să te îngrași, nici să crești de ajuns. Ar trebui să mănînci mult, fiule.

La capătul mesei, Zambo își stăpînì anevoie un rîs nebun.

— Tu — îi zise cu asprime tatăl său — ai să fii totdeauna un nătărău: Uită-te puțin la văru-tu Medza: e mai tînăr decît tine, și de pe acuma-i cineva.

— Nu toată lumea poate fi ca el — i-o întoarse în zeflemea văru-meu. Dac-aș fi bacalaureat, cine-ar mai lucra pe plantația noastră de arbori de cacao?

— Știi, pentru cîtă treabă faci acolo, mai bine ai ajunge bacalaureat.

— Bine, las' că de azi înainte nici n-o să mă mai duc să lucrez acolo.

— Mă-ă, drace! Poate-ți închipui c-am să mor deseară și că de mîine ai să fii de capul tău?

— Nu mai înțeleg nimic — se strica de rîs Zambo. Chiar acum ai spus că nu fac nimic pe plantație; ei bine, atunci nici să nu mai dau pe-acolo!

— Ian te uită la el! zise tatăl său.

De fapt, erau tare buni prieteni. Dacă eu aș fi vorbit vreodată așa cu tata, nu știu, zău, ce aș fi pățit, dar n-aș mai fi uitat.

N-or să poată ei vedea vreodată în mine altceva decît bacalaureatul? Aș fi dat toate bacalaureatele din lume, ca să înot ca Palmipedul, să joc ca Abraham Fără-Oase, s-arunc sulița ca Zambo, să beau, să mănînc, să rîd liniștit, cu nepăsare, fără grija sesiunii a doua, nici a repetării materiei, nici a oralului. Măcar nu m-aș teme de femei, chiar trecute prin ciur și prin dîrmon; m-aș pricepe să răspund bunăvoinței lor. Aș săruta-o pe fata asta căreia-i plăceam. Uitam numai că, în cazul ăsta, ea n-ar mai fi avut de ce să mă placă..

Unchiul Mama își întinse vreme îndelungată gîtul, ca un struț, doar o face să treacă o îmbucătură

uriaşă ; clipi de mai multe ori la şir ; înhăţă un pahar cu apă, pe care-l goli. Apoi îşi limpezi glasul.

— Fiule — rosti el anevoie — deseară vom merge s-o vedem pe femeia care te-a poftit deunăzi. Mai mult ca sigur că tot la ea o să şi mîncăm. Aşa că vom pleca astă-seară de pe la şase.

— Tată — se nelinişti Zambo — n-o puteţi amîna pe altă dată ?

— De ce ? se miră taică-su. De ce vrei s-o amînăm ?

— Nu-i nimic anume. Mă gîndeam numai că poate verişorul mai e obosit şi are cînd să meargă pe la oameni.

— Te-a întrebat cineva ? încheie unchiul Mama. Apoi întorcîndu-se către mine : Fiule — mai adăugă el, stăruind — deseară o să ne ducem la femeia aceea care te-a poftit. Trebuie numaidecît să mergem, că altfel i-ar părea tare rău...

După cum vedeţi, convorbirea mea cu unchiul Mama nu semăna nici pe departe cu o largă discuţie ; ba chiar s-a redus la un mic dictat, un foarte mic dictat. Puteam să-i găsesc o dezvinovăţire : oamenii ăştia care nu ştiu şi nici nu le place să vorbească sînt foarte porniţi să dea porunci. Şi apoi se purta aşa de frumos cu mine, se dovedea atît de mărinimos : nu mă hrănise numai cu pui de la sosirea mea ? În ciuda acestor circumstanţe atenuante, mi-ar fi plăcut totuşi să mă fi întrebat în ce zi aş dori să mergem la femeia aceea, în loc să ia o hotărîre unilaterală, cum se spune în diplomaţie. Mai ales, o nimerise prost unchiul Mama şi mi-era necaz pe el : nădejdea s-admir frumuseţea acelei fete se spulbera pe neaşteptate. Lucru ciudat, chiar în aceeaşi clipă, cum eram aproape sigur că n-o mai văd în seara aceea, fiindcă era la cîmp şi n-avea să se întoarcă în sat decît după-amiază tîrziu, cînd nu se mai putea fixa altă întîlnire, frica ce mă cuprindea la gîndul c-o să dau ochii cu ea pieri deodată, lăsîndu-mi numai curiozitatea şi dorinţa aceea nelămurită de tînăr neiniţiat ce o însoţea de obicei.

— Poate că n-o să staţi mult acolo ? îmi zise Zambo, cînd am rămas singuri. Poate că tot vom avea cînd s-o vedem ?

Firește, nădejdea-i fu zadarnică şi, de altfel, cred că şi bănuia el, care-şi cunoştea oamenii şi ştia că-n ţinutul ăsta vizitele de felul ăsta se isprăveau totdeauna anevoie.

*
* *

— Oare-s mulţi copii albi în şcoala voastră ? întrebă stăpîna casei.

— Da — i-am răspuns eu — sînt mulţi.

— Şi-s mai mulţi decît voi, fiule ?

— Nu, sînt mai puţini, mult mai puţini decît noi.

— Şi cum sînt ei, fiule ? Ia spune-ne : cum sînt copiii lor ?

— A ! sînt ca toţi copiii din lume...

— Da-a ? Întocmai ca ceilalţi copii ?

— Întocmai ca toţi copiii : certăreţi, zgomotoşi, neascultători.

— Dar în clasă — întrebă un glas puternic de bărbat — sînt ei mai deştepţi decît voi ?

— Nu, nu-s nici mai deştepţi, nici mai proşti, sînt la fel ca noi.

— Da' nu cumva înţeleg ei mai repede decît voi tot ce vă explică dascălul ? întrebă acelaşi glas cu mirare.

— Nu, înţeleg tot atît de repede ca şi noi.

— Ei, drăcie — se miră iar glasul — ia te uită, asta-i ciudat ! Totuşi ar trebui să priceapă mai repede decît voi !

— Şi adică de ce ? se împotrivi altă voce de bărbat. De ce vrei să priceapă ei mai repede decît copiii noştri ? Ehei, nu-s proşti copiii noştri, ce-ţi închipui tu ?

— Cum poţi să vorbeşti aşa ? reluă celălalt glas. E firesc doar ca fiii albilor să înţeleagă mai repede decît copiii negri. Fiindcă-i vorba de tainele străbunilor lor, şi nu de alor noştri, nu crezi ? Avioanele, trenurile, automobilele, corăbiile, oare nu albii

le-au născocit? Dacă s-ar preda înțelepciunea negrilor în școala aceea, nu cumva ar fi mai firesc atunci ca băieții negri să priceapă mai repede decît băieții albi?

Problema îi cam împărți în două tabere pe cei din casă și stîrni cîteva întreceri oratorice, în care femeile nu se arătară cele mai puțin îndîrjite. Asta ținu pînă cînd adversarul celui care ridicase chestiunea, găsind deodată o idee pe care, se vede, c-o socotea minunată și de nerăsturnat, judecînd după felul cum sili auditoriul să tacă pentru a o expune, grăi răspicat:

— Ia ascultați odată! Cît despre mine și în ceea ce mă privește, iaca ce susțin. Nu-i nicidecum sigur că albii au născocit avioanele, automobilele și așa mai departe. Vorbești de negri, gîndindu-te la noi. Bineînțeles că noi sîntem o nimica toată. Dar ce-ai de zis de toți negrii din lumea întreagă? Cum poți tu să crezi că nu fabrică și ei avioane, trenuri, automobile și altele?

Argumentul ăsta stîrni un entuziasm fără margini, dat fiind larma care-l întîmpină. Pînă la urmă, omul care se împotrivise se dădu bătut:

— Mi se pare c-ai dreptate. Da, mi se pare c-ai dreptate.

Discuția mă depășise cu totul, fiindcă niciodată nu-mi pusesem asemenea întrebări. Totuși mi-a venit să le spun că nu era adevărat, că negrii din nici o țară din lume nu fabrică avioane. M-am stăpînit însă: ar fi trebuit totodată să le lămuresc prea multe lucruri; dar, pedagogia mea fiind cel puțin îndoielnică, sigur că n-ar fi înțeles și, mai cu seamă, aș fi putut trezi în ei complexe. Iar mie îmi plăceau mai bine fără. Mă gîndeam că-i chinuiau colonialiștii cu destule complexe, pentru ca neghiobia unuia de-ai lor să mai adauge altele. Nici astăzi nu-mi pare rău de această concesie făcută publicului meu.

Nu prea părea gata să-mi redea curînd libertatea. Eu însă nu puteam să-i părăsesc după capul meu, că nimic n-ar fi fost mai rău. Întîi mi-au dat de mîncare. Un prînz regal! Apoi mă așteptam să-mi

spună : „Acum poți pleca. Te-am poftit doar ca să mîncăm împreună". Așa s-ar fi petrecut lucrurile la noi, care locuim la șosea. Dar aici era cu totul altceva.

Abia se isprăvise masa, că stăpîna casei mă și năpădi cu întrebările. Stînd lîngă mine, mă hărțuia fără răgaz, fără milă, silindu-mă să lămuresc pînă la capăt, întorcîndu-se asupra punctelor mai greu de priceput, cu o limpezime, o înțelegere vădită a slăbiciunilor și a lipsurilor mele, de parcă m-aș fi aflat la un examen oral, cel mai umilitor din viața mea. Ca să vezi că sînt unii oameni, ca mine, care-s născuți să dea examene toată viața. Pe urmă au început cu toții și nu mai conteneau să mă întrebe. Cum erau foarte mulți, se întîmpla adesea că, vorbind toți laolaltă, mă puneau într-o încurcătură de necrezut, fiindcă nu știam la ce întrebare să răspund mai întîi, toate fiind tot atît de interesante pe cît de deosebite. Eram cum nu se poate mai buimăcit. Mă stînjenea mai cu seamă purtarea femeilor. Mă mîncau din ochi, nu alta, și privirile lor exprimau sentimente atît de limpezi, încît, cu toată discreția mea, mi-era cu neputință să nu le înțeleg numaidecît, așa cum se întîmplă cu o scrisoare ticluită de-o fată din popor îndrăgostită la nebunie.

Uneori, ochii mi se opreau asupra lui Zambo, care sta plouat într-un colț, mîhnit, nepăsător față de entuziasmul ce zguduia încăperea, ba chiar urîndu-l, oricum, necăjit, supărat. Cîteodată mai întîlneam și privirea unchiului Mama : pe fața lui era întipărită o ciudată mulțumire, cam ca aceea a unui bătrîn țăran francez care și-a măritat fata cu cel mai bogat flăcău din departament. Era bucuros, vesel, parcă-ți dădea curaj.

Mă gîndeam : „N-am s-o văd pe Eliza — așa o chema — va să zică n-am s-o văd pe Eliza deseară"... Astăzi cred că Eliza asta ajunsese pentru mine întruparea deplinei libertăți, libertatea tinerilor țărani, a unui Yohannes Palmipedul, a unui Fără-Oase, a unui Fiul-Domnului, ș.a.m.d., libertatea

aceea mult rîvnită ca bunul cel mai de preţ pe care l-aş putea dobîndi, dar pesemne că niciodată n-o să am parte de ea. Aproape fără să-mi dau seama, nu mai eram decît o jertfă pe altarul progresului şi al civilizaţiei. Zburase tinereţea mea... Plăteam groaznicul preţ al răscumpărării. Dar pentru ce răscumpărare? Răscumpărare că învăţasem la şcoală din voinţa atotputernicului meu părinte? Răscumpărare că mă deprinsesem cu şcoala, neputînd să mă dedau jocurilor cu care copiii de vîrsta mea şi din ţara mea erau obişnuiţi? Nu doar c-aş fi iubit-o pe Eliza, cel mult o doream, aşa cum nici măcar nu îndrăzneşti să ţi-o mărturiseşti, ceea ce trebuie să fie caracteristica lipsei de experienţă. Întîlnirea aceasta, nici vorbă neizbutită, cu Eliza îmi dovedea într-un fel încă nelămurit, care începea totuşi să mă frămînte, că, de voi merge tot pe calea unde mă aflam fără voia mea, nu voi fi niciodată eu însumi, nu voi avea niciodată personalitate, nu voi fi niciodată decît o plăsmuire a spiritului, un mit, o abstracţie cu care oamenii, fraţii mei, aveau să se joace cum vor, fără să le pese dacă asta-mi place. La un moment dat, Zambo se ridică şi ieşi, lăsîndu-mă în voia tristei mele soarte, aşa cum părăseşti un înecat luat de curent şi pe care ştii sigur că nu-l mai poţi scăpa. Eram omul cel mai nenorocit din lume.

Mă înăbuşeam în coliba aceea prea zgomotoasă pentru cît era de mică, afumată şi duhnind a vin de palmier, a tutun şi a kola. Bărbaţii şi cîteva femei molfăiau kola, ca să-şi alunge somnul: Am făcut o sforţare supraomenească, să nu cad de pe scaun: semănam cu un sac de palmişti [1]. Aveam înfăţişarea unui osîndit care s-a desprins de cele pămînteşti, a unui mucenic care îşi aşteaptă cu resemnare şi evlavie soarta. Am început să mestec şi eu kola; desigur, nu puteam face nimic altceva care să le fie mai pe plac.

[1] Palmist — palmier care produce în vîrf un fel de varză. (n.t.)

— Ia uitați-vă la el ! strigau ei destul de tare, ca să-i aud. Da' uitați-vă odată la el : nu-i mîndru, cu toată învățătura lui molfăie kola întocmai ca noi...

În asemenea clipe, fiindcă-mi dădeam seama că toate privirile erau îndreptate spre mine ca un mănunchi de raze convergente, mi se părea că presiunea ce se exercita asupră-mi sporise cel puțin de două ori. Pe masă ardea un felinar de vînt, cu glob pîntecos și bombat ca burta unui moșneag. Lumina pe care o răspîndea, deși slabă, eu o găseam tot atît de orbitoare ca a unui proiector, așezat la aceeași distanță, fiindcă-mi bătea drept în ochi. Ei mă vedeau foarte bine, iar eu îi deslușeam destul de prost. Îmi ziceam : „Trebuie să fie ceva cum nu se poate mai caraghios. De te-ar vedea prietenii tăi, făcînd pe grozavul așa de prostește ! Dar, din fericire, nu te văd. Și-apoi, ce-ți pasă ? Nu ți-s mai dragi oamenii ăștia decît simți cît de caraghioasă-i starea în care te afli acuma ? Gîndește-te că pentru ei e, desigur, foarte însemnat"...

— Și oare ce anume vă învață albii ? întrebă fără nici o milă stăpîna casei.

— A ! o mulțime de lucruri...

— Ia spune-ni-le și nouă, fiule.

— Dacă vi le-aș spune, oare ați înțelege ?

Un murmur de dezamăgire îmi întîmpină întrebarea. „Hei, drace, am făcut o boacănă ! îmi ziceam. Sau plec, sau rămîn, dar atunci, fără prostii ! Și fiindcă rămîn"...

— Ascultă bine, fiule — grăi un moșneag care se ridicase, punctîndu-și intervenția cu gesturi domoale. Ascultă, fiule, povestește-ne chiar dacă n-om pricepe, povestește-ne oricum. Vezi tu, pentru tine ei sînt albii cei adevărați, că tu pricepi limba lor, dar pentru noi care n-o pricepem, pentru noi care n-am fost la școală, albul ești tu, fiule, fiindcă tu singur poți să ne lămurești tot ce nu pricepem ! Fă-o din dragoste pentru noi, fiule ! Dacă nu te învoiești, pesemne c-o să pierdem singurul prilej pe care l-am avut și noi vreodată de-a putea înțelege. Povestește-ne, fiule...

M-am gîndit : „Foarte adevărat". Oamenii ăştia aveau cu toţii o putere de convingere căreia nu i te puteai împotrivi.

— Ei bine — am început eu — iată : ne învaţă... de pildă... geografia.

— Geografia ? strigară ei, rostind nu prea stîlcit cuvîntul. Şi oare ce-o fi asta ; geografia ?

Am enunţat definiţia cea mai greoaie şi, negreşit, cea mai discutabilă care s-a dat vreodată geografiei ; fiindcă nu învăţasem nici una în limba mea părintească, am fost nevoit să ticluiesc una la repezeală, în faţa unui auditoriu care-mi sorbea vorbele, nu alta. Apoi, pentru a-i face să înţeleagă mai bine, m-am gîndit să-mi lămuresc spusele prin pilde. Şi uite aşa m-am pomenit istorisindu-le despre New York, un oraş care adăposteşte mai mult de şapte milioane de locuitori, ale cărui case ajung pînă la şaptezeci şi cinci de etaje şi la mai mult de trei sute de metri înălţime. Era atît de uşor să descrii New Yorkul — pesemne unde nu văzusem niciodată cetatea asta decît la cinematograf. Nu mai isprăveam ; mă înflăcăram, pierzîndu-mă în amănunte, mă îmbătam. Îmi închipuiam că auditoriul este electrizat, supravoltat. Nu m-am ales cu nimic. Nu le-am destăinuit însă — tot ca să nu le pricinuiesc noi complexe — că americanii linşau negrii pe stradă, numai fiindcă au pielea pigmentată. Dar lucru într-adevăr uimitor — şi amintirea aceasta n-a încetat să mă hărţuiască — evocarea Americii i-a lăsat nepăsători pe oamenii ăştia aspri.

Schimbînd repede subiectul, după cum deunăzi seara tînărul chitarist schimba melodiile, şi fără să ştiu ce anume mă împingea — pesemne că instinctul : eram mai aproape de ei decît mi-aş fi închipuit vreodată, fiindcă am descoperit numaidecît ceea ce putea să-i înflăcăreze sau cel puţin să-i mişte — am atins struna rusă şi îndată se arătă că le place.

— Rusia ? Oare unde-o fi ?

— Înspre soare-răsare. Locuitorii ei se cheamă ruşi.

Mă feream cu grijă să pomenesc de combinate, noțiune prea complexă — căpătasem multă experiență pedagogică numai într-o singură seară — și m-am întins cît mai din plin asupra colhozurilor.

— Colhozurile sînt un fel de ogoare în comun — am declarat solemn — unde fiecare cetățean e dator să lucreze; totodată el poate să muncească și pe micul lui lot personal. După strîngerea recoltelor, venitul colhozurilor se împarte familiilor.

Ajunsesem aici cu lămuririle, cînd sala făcu explozie ca un foc de artificii.

— Uite niște oameni tare cuminți, de bună seamă — zise unul.

— Ce mult trebuie să se iubească! susținea altul.

— O țară unde să tot trăiești — declară al treilea.

Și așa mai departe. Eram uluit de rezultat. Gîndeam: „Bravo, Medza, un punct pentru tine".

Acum eram foarte hotărît să folosesc pînă la capăt un filon atît de minunat. Și iată-mă vorbindu-le despre tractoare, despre sovhozuri, colhozuri și administrația lor, despre rezultatele uimitoare cu producția înzecită față de vremea cînd fiecare își avea numai micul lui ogor. Auditoriul meu asculta cu sufletul la gură. La un moment dat m-am oprit să mai răsuflu, pînă într-atîta mă istovisem vorbind: fără doar și poate, a-i învăța pe alții nu-i o pîine ușoară. Atunci un bărbat, care nu era bătrîn, zise încetișor:

— De fapt, oamenii ăștia seamănă cu noi. Se iubesc unii pe alții și merg cot la cot. E întocmai ca la noi. Uitați-vă la femeile noastre, în timpul muncilor de pe plantații: într-o dimineață se duc cu toatele să lucreze la una din ele, apoi, în altă zi, la alta, și așa mai departe... La drept vorbind, oamenii ăștia, eh!... cum le zici tu, fiule? Ah, da, ruși... Rușii seamănă cu noi ciudat de mult. Dacă cel puțin ni s-ar da și nouă un tractor de fiecare trib, numai un singur tractor de trib, fără îndoială că și noi am face treabă bună și poate că și noi am produce de zece ori mai mult decît acuma. Numai

un singur tractor de fiecare trib... Da' vorba-i că cine o să ne dea vreodată un tractor ?

— Fiule — întrebă altul, cam neliniștit — ai spus că bărbații lucrează cu tractoarele pe cîmp, nu-i așa ?

— Da, îndeobște bărbații lucrează la cîmp.

— Și ce fac femeile în timpul ăsta ?

— Ele stau acasă — i-am răspuns eu, ca s-o curm cît mai repede. Stau să-și vadă de copii și de gospodărie. Uneori se duc și ele la cîmp, dar pentru munci mai ușoare. Ei gîndesc acolo — am mai adăugat eu, văzînd că omul încă nu era cîștigat de această concepție de viață — ei gîndesc acolo că bărbatul, fiind mai puternic decît femeia, trebuie să și muncească cel mai mult, iar eu cred că au dreptate. De altfel, femeile lor sînt foarte frumoase și rămîn multă vreme tinere fiindcă muncesc puțin...

Știam bine că, necunoscînd decît foarte prost și foarte nedeslușit starea de lucruri din Rusia, singurul mijloc de a scăpa din încurcătură era să născocesc un roman. Nemaipomenit de amăgitoare sînt cunoștințele din liceu : în ziua aceea am întrevăzut adevărul acesta. Eu, care eram aproape mîndru de tot ce învățasem în anul acela școlar, iată că la cea dintîi verificare adevărată a cunoștințelor mele, cea a vieții însăși, iar nu cea închipuită, a examenelor, descopeream în micul meu regat găuri uriașe, pe care încercam cu deznădejde să le umplu, punîndu-mi imaginația la grea încercare. Totuși, dacă la bacalaureat mi-ar fi căzut Rusia la oral, m-aș fi descurcat foarte bine — cu oralul, nu cu Rusia ! Există oare un fel de complicitate, un fel de învoială nemărturisită între examinatorul cel mai sever și candidat ? La drept vorbind, complicitatea aceasta nu se realizează oare pe temeiul subînțeles — de care măcar profesorul își dă seama — că atît cunoștințele unuia cît și ale celuilalt sînt iluzorii, pe trepte deosebite ? Cugetînd mai departe cu amărăciune, mă întrebam cîți profesori de geografie din Europa occidentală și din regiunile asimilate — Africa Neagră, de pildă, — erau într-adevăr și exact

la curent cu ceea ce se petrece în Rusia? „Zău, nu face, îmi ziceam, să iroseşti tinereţea unor bieţi nenorociţi, dacă ani întregi li se vorbeşte numai de lucruri mai mult sau mai puţin aproximative."

Ah! şcoala!... Va să zică, necazul meu împotriva şcolii, care înghite adolescenţi şi-i mistuie pe îndelete ca un căpcăun, pentru a nu-i vărsa decît goliţi de tot ce au ei mai bun, de tinereţea lor — nişte schelete — necazul meu împotriva şcolii-căpcăun sporea, cum s-ar zice, din zi în zi.

Pînă la urmă se hotărîră să ridice şedinţa, atîta-i de adevărat că toate au un sfîrşit în lumea asta.

Stăpîna casei îmi mulţumi pentru seara petrecută împreună, iar bărbatul ei făgădui să aducă la unchiu-meu, a doua zi de dimineaţă, un mic dar anume pentru mine.

Pe cînd ne întorceam singuri acasă, unchiul Mama îmi zise:

— Fiule, au să vorbească multă vreme de tine în satul ăsta...

Şi eu care-mi închipuiam că omul acesta ştie să tacă! Nu putea să priceapă că de nimic nu-mi păsa mai puţin, dacă nu mi-era chiar scîrbă, decît să ştiu c-o să fie multă vreme vorba de mine în satul ăsta sau aiurea.

N-am adormit îndată, că-mi dăduse de gîndit toată simpatia, dacă nu entuziasmul, pe care-l trezise în ţăranii ăştia de la noi povestirea mea despre Rusia şi despre colhozuri, în timp ce America îi lăsase cu totul nepăsători. Pe seama cui să punem aceste reacţii deosebite? Poate fiindcă în dezvoltarea economică, industrială, în general, materială a Americii este ceva dur, brutal, pe care cu siguranţă că-l simţiseră aceşti ţărani, pe cînd Rusia, aşa cum le-o descrisesem eu şi după cum băgase de seamă cu destul bun simţ unul dintre ei, le era apropiată în toate privinţele?...

* * *

— Vere, verișorule... Medza, dragul meu verișor, hai trezește-te un pic! Verișorule, o s-adormi iar pe urmă dacă vrei... Da' trezește-te o clipă, dragă verișorule...

Eram în fundul apei, un rîu întreg curgea năvalnic peste trupul meu. Cînd voiam să deschid ochii, să văd unde mă aflu, apa îmi pătrundea sub pleoape, îmi ardea pupilele : mă înăbușeam, eram strivit. Încercam să înot, dar cum nu înotasem niciodată, nu-mi coordonam mișcările cum trebuie și, de cîte ori eram cît pe ce s-ajung la suprafață, mă scufundam cu totul. În timpul ăsta, și fără să mai înțeleg nimic, am început să mă ridic la fața apei încet, dar simțitor, destul de simțitor ca să-mi dau seama și să nădăjduiesc. Apoi, deodată, mi-am scos nasul afară și am tras cu nesaț și adînc aerul în piept... Ah, am scăpat ușor!

— Vere, dragă verișorule Medza... vere, verișorule... vere, dragă verișorule Medza... ei, te-ai deșteptat, în sfîrșit?...

— Da' ce este? am mormăit eu, pe jumătate adormit.

— Trezește-te, verișorule, trezește-te repede!

— Gata, Zambo, s-a făcut!

— Nu, încă nu te-ai deșteptat de tot. Mai fă doar o mică sforțare : trezește-te, haide...

— Dacă-ți spun că-s...

Curioasă, înveselită, ea se uita la mine cu luare-aminte, așa cum îi privești numai pe nou-născuți, fiindcă te întrebi dacă vor fi înalți sau scunzi, frumoși sau urîți, zgomotoși sau liniștiți. Pesemne holbasem ochii prostește, că Zambo zise :

— Ei, acuma cred că ești treaz de-a binelea. I-ascultă, da' știi că dormi greu...

— Ești nedrept — m-am împotrivit eu. Nici nu-ți închipui ce tîrziu m-am culcat.

Fata schiță un zîmbet ; pe chipul ei mi s-a părut că deslușesc mai mult bunăvoință de mamă decît iubire.

— Vă las — făcu Zambo. Tata nu-i acasă azi-dimineață, așa că vorbiți cît vreți de tare ; de alt-

fel, nici nu ne pasă de bătrîn. Ai să mănînci cînd vrei, verişorule : au să-ţi încălzească prînzul. Dacă bate cineva la uşă, spune că nu te-ai sculat încă.

Ea mă privea cu o ciudată stăruinţă, mereu abia zîmbind, ca înveselită : de multe ori ai aerul ăsta cînd te uiţi la un copilaş care se deşteaptă. Trebuie să fi părut tare plictisit ; mă întrebam ce gesturi să fac, ce să-i spun... M-am ridicat în capul oaselor, ca s-o văd bine. Nu şedea cu spatele la lumină, ci în profil, pentru ca, plimbîndu-mi cu rost ochii, să-i pot vedea chipul sub toate unghiurile ! Doamne, ce frumoasă mai era ! Avea obrazul potrivit de slab, năsucul îndrăzneţ, gura totodată senzuală şi dispreţuitoare. Toată fiinţa ei respira acea distincţie liniştită, nepăsătoare, pe care n-o găseşti decît la fetele care ştiu ce vor şi îşi amintesc de ceea ce au cunoscut — cel puţin aşa mi se părea. Nu era de fel o ţărancă ; se cunoştea de la o poştă că-i o fată de la oraş. N-avea de loc înfăţişarea nevinovată, supusă, care le deosebeşte pe bunele fiice ale pădurii. După cît se vede, aştepta ; privind-o însă bine, puteai bănui cam ce aştepta ; fetele şi femeile aşteaptă totdeauna, gîndeam eu, amintindu-mi poate de cele citite cîndva, dar ele nu se aseamănă într-o singură privinţă : unele aşteaptă, fără să ştie ce anume — astea-s fetele neprihănite ; celelalte aşteaptă, ştiind prea bine ce aşteaptă — astea-s celelalte.

Ce frumoasă era aşa cum şedea la largul ei, cu privirea îndrăzneaţă şi încurajatoare, zîmbetul prea îngăduitor, şi toată expresia aceea de familiaritate, parc-ar fi spus : „Cred că te-am mai văzut, dacă nu mă înşel !"... O admiram, dar de pe acum admiram în ea fata frumoasă, o abstracţie, ce mai ! Măcar în asta-mi semăna : amîndoi eram abstracţi în ochii celorlalţi ; eu eram tînărul tobă de carte, ea, fata frumoasă, cu deosebirea că, dacă ei îi plăceau băieţii învăţaţi, pe mine nu mă atrăgeau fetele frumoase, ci fecioarele, fetele la fel ca mine, şi încă...

— Ei, cum o mai duci, Eliza ? am întrebat-o, întinzîndu-mă jalnic şi încercînd s-arăt că nu mă stingherea.

— Merge. De unde știi că mă cheamă Eliza?
— Mi-a spus vărul-meu.
— Ah? Ce lucru caraghios!

Începeam să nu-i pot suferi zîmbetul abia schițat, care nu se mai ștergea, zîmbetul acela supărător. Nu puteam suferi nici cum sta și aștepta. Aștepta... Ei, drăcie, oare ce aștepta? De fapt știam prea bine ce aștepta. O clipă mi s-a părut că, într-adevăr, aveam să fac ceva. Am vrut să-i iau mîna, dar la jumătatea drumului, gestul meu își pierdu avîntul și brațul îmi căzu cu stîngăcie pe pat. Ea se întoarse spre mine foarte mirată, ca dezamăgită, cu dojană parcă. „Am să-i sug un obraz" — mi-am zis... Am rămas totuși pironit în pat. „La naiba! mă gîndeam, trebuie să fac ceva." O și vedeam însă cum își bate joc de mine: „Ce tînăr ești! Dumnezeule, oare-i cu putință!" Îmi aminteam cum frate-meu declara diabolic: „Frățioare, trebuie să-i placi cu adevărat și, mai cu seamă, să fie bună la inimă... că de nu..."

Oare-i plăceam într-adevăr, cu alte cuvinte, mă iubea într-adevăr? Dar, mai ales, avea inimă bună? Și chiar bună să fi fost, oare nu însemna atunci că-i cer milă? „Dumnezeule, ce tînăr mai ești!"... îmi și spunea fata. Ba poate că n-o să se mulțumească numai cu atîta. Poate c-o să mai zică și: „N-ai fi putut să mă scuteși de osteneala drumului?" Dac-ar fi să-l cred pe frate-meu, pe care, hotărît, nu-l puteam uita, unele mergeau cu răutatea pînă la a-ți trînti: „Numai atîta poți să faci? Coș-cogeamite băiat! Ar trebui să-ți fie rușine"...

Cercetînd-o, mă gîndeam că nu-i ajung nici pînă la umăr. În timp ce privirile noastre se întîlneau mereu, mă cuprinse un val de frig și de nepăsare — sau mai degrabă de renunțare și de neputință. Deodată, pînă și mușchii mei se destinseră: trupul meu nu mai era disponibil. În loc să mă mîhnesc, m-am simțit mai degrabă ușurat, ca și cum m-aș fi temut ca nervozitatea mea să nu mă împingă fără voie în vreo aventură. Totuși parcă-mi părea rău,

ceva ca o nostalgie, că nu încercasem cît mai era timp, dar nu încetam să mă felicit că, de bună seamă, nu voi mai încerca nimic de acum înainte. Ea se întoarse, sătulă să-mi tot zîmbească, neliniştită, oricum, vădit zăpăcită. Mi-am zis : „Sînt mai mic decît ea cu un cap, nu-i ajung nici măcar la umăr".

— Şi pe tine cum te cheamă ?

— Medza... Jean-Marie Medza. De altfel, fac prinsoare c-o ştiai înainte de a mă întreba...

— Mi-au spus, dar am uitat.

Se apropie de mine şi se aplecă să-mi şoptească ceva la ureche : răspîndea un miros ciudat, nefiresc, parcă s-ar fi parfumat cît de puţin. Pe atunci, toţi oamenii din fundul ţării, ba chiar şi noi, cei de la şosea, eram pe deplin încredinţaţi că o femeie nu se parfumează decît numai pentru a-şi ascunde un miros urît, care el însuşi e dovada unei boli grele — venerice, bineînţeles, atît era de adevărat pentru noi că bolile venerice sînt cele mai grele. Constatarea că pesemne Eliza se parfumase mă răci cu totul, dacă mai era nevoie.

Am rămas multă vreme tăcuţi. E îngrozitor cîteodată cum nu mai ştii ce să spui cuiva. Şedeam unul lîngă altul întocmai ca două scaune sau două fotolii de palmier, sau oricare alte două lucruri : nu ne lega nimic, nimic nu putea să vină de la ea spre mine. Apoi am izbutit să rostesc :

— Cum de-ai ajuns aici ?

— M-a însoţit vărul tău, n-a fost prea greu.

— M-au ţinut multă vreme aseară.

— Ştiu.

„Numai lucruri banale" — gîndeam eu.

Pe geamul întredeschis, zorile cenuşii pătrundeau din plin. Cînd fu limpede c-aveam să rămînem astfel ani întregi — ea aşteptînd, iar eu neîndrăznind — se ridică să plece ; faţa ei avea o expresie cu neputinţă de înţeles.

— O să mai vii ? am întrebat-o într-o doară.

— Nu ştiu — răspunse ea, fără să se întoarcă.

Îmi ziceam că, într-adevăr, prea era mai înaltă decît mine.

*
* *

De cum plecă, m-am sculat și am mîncat repede. Apoi, căutîndu-l pe văru-meu, am intrat în atelier : numai unchiul Mama era acolo.

— A ! tu ești ? făcu el. Tocmai te-așteptam.

Mă lămuri în cîteva cuvinte, nu fără multă nepăsare, așa cum un bărbat îi spune nevestei la ce oră ar vrea să mănînce a doua zi dimineața, înainte de-a porni la drum, încredințat că nu poate întîmpina nici o împotrivire : deseară urma să mergem iar la un om vrednic de tot respectul, care-i ceruse lucrul ăsta.

— Ai văzut ce ți-au adus azi-dimineață ? zise el apoi.

Mă făcu să m-apropii de fereastră. M-am uitat într-acolo unde-mi arăta cu degetul. Doi berbeci tineri, cei mai frumoși pe care i-am văzut în viața mea, ședeau legați de trunchiul unui mandarin și rumegau liniștit. Amîndoi albi, cu pete negre, și pesemne gemeni. Era darul făgăduit de gazda mea din ajun, mă lămuri unchiul. Deși înduioșat, mă întrebam fără voie ce-o să fac eu cu cele două biete animale.

M-am dus după văru-meu pe plantația de arbori de cacao ; își mînuia agale cuțitul și făcea mai mult zgomot decît treabă.

Cînd mă zări, se îndreptă din șale. Zîmbea cu șiretenie.

— Ei, cum a fost ? întrebă el, grăbit.

— Ce să fie ?

— Dragă verișorule, nu vrei să-mi spui, hai ? Zău, spune-mi, nu fi răutăcios. Spune-mi !

— Ce să-ți spun, dragul meu ?

— Cum e ?

— E frumoasă, aveai dreptate...

— Nu, dar goală, cum e ? Și-apoi, chiar așa-i de drăguță ? Spune-mi, hai, verișorule ?

— A! asta nu pot să-ți spun, dragul meu.
— De ce? Nu fi răutăcios!
— Nu-s răutăcios, dar nu pot să-ți spun, fiindcă, pur și simplu, n-am văzut-o goală.
— V-a stingherit cineva?
— Nu.
— Ei, bine! Ce s-a întîmplat?
— O!...
— Haide, verișorule, lămurește-mă ce s-a întîmplat?
— Nimic.
— Cum nimic? Nu-ți place?
— Nu.
— Pe dracu'! Nu se poate.
— Ba da.
— Nu-i frumoasă?
— Ba da; numai că, înțelegi, mi se pare c-a trăit mult. Zambo se uită la mine, holbîndu-și ochii de parc-aș fi înnebunit deodată. Trebuia să-l lămuresc: Înțelegi, o femeie ca asta e ceva foarte primejdios. Nu poți niciodată să ghicești ce-o să pățești cu ea. E foarte primejdios.
Mi-am amintit la timp sfaturile prevăzătoare cu care mă copleșea mama la sfîrșitul fiecărei vacanțe.
— De ce-i primejdios? se miră vărul-meu, care încă nu înțelesese: maică-sa pesemne că nu veghea prea mult asupra sănătății lui.
Stam la îndoială, întrebîndu-mă cum să încep vorba, cum să-i înfățișez nada asta a defăimării: trebuia să mă feresc a face din ea o adevărată defăimare, dîndu-i totodată un caracter destul de îngrijorător. Vărul-meu gîndea, se vede, că șovăiam din pricina însemnătății acestei destăinuiri. M-am hotărît:
— Oare n-ai auzit niciodată de unele boli: de sifilis, de blenoragie?...
— Da' ce te face să bănuiești una ca asta? Spune-mi, ce te face să crezi?
— Nu știu, așa mi s-a părut. Știi, se parfumează...
Zambo se uită țintă în pămînt, dus pe gînduri. Apoi înălță capul, zîmbitor, liniștit.

— Uite ce — zise el — dac-ar fi adevărat, m-aș bucura grozav, că doar ne-a disprețuit pe toți trufașa asta. Din păcate nu-i de loc adevărat.

— Nu ?

— A ! nu ; aici nu sîntem la oraș. În satul ăsta, toate femeile se duc să se scalde la rîu, la locul pe care-l cunoști, și se scaldă împreună și goale de tot. Ba chiar un bărbat ar putea să se furișeze primprejur, în vreun tufiș, anume ca să vadă. Aici, femeile nu-și ascund nimic. Și Eliza se scaldă cu celelalte. Dacă s-ar feri cumva, ar mai putea da de bănuit, dar nu se ferește nicidecum și nimeni n-a băgat de seamă ceva neobișnuit la dînsa. Ei, atunci ?

— Nu pricep însă cum de v-a disprețuit așa pe toți.

— Unii au crezut, ca și tine, că era din pricina vreunei boli din astea, da' nu-i adevărat : dac-ar fi bolnavă, ar ști-o toată lumea. Totu-i că nu i-am plăcut. Nu-i plac oamenii ca noi, asta-i !

— Dragul meu, de ce vrei s-o încep numaidecît cu ea ?

— Nu că vreau eu, de fapt ea mi-a cerut-o, după cum ți-am povestit.

Se descurca destul de bine. Eu eram convins că voise să se răzbune un pic, printr-o persoană interpusă. Altfel, de ce m-ar fi întrebat cu atîta grabă cum arată Eliza goală, dacă-i drăguță, și mai știu eu ce ?

— Vere — l-am îmbărbătat eu — de-o femeie trebuie să te ții. Ține-te mai departe de asta și o să izbutești, ți-o spun eu.

— Crezi ? făcu el cu îndoială și totodată voios.

— Dacă-ți spun ! Cît despre mine, nici vorbă de Eliza. E frumoasă, desigur, e una din cele mai frumoase fete pe care le-am văzut în viața mea. Dar, nu știu cum, cînd e lîngă mine, îmi piere tot cheful.

— Nu vrei alta ?

— Chiar mă gîndeam la asta — am mințit eu. Uite ce : mie-mi trebuie o fetișcană foarte tînără și care să nu știe totul de la început pînă la sfîrșit, înțelegi ? Una foarte tînără și drăguță, puțin îmi

pasă dacă-i frumoasă ori nu. M-am săturat de tîrfele bătrîne de la oraş. Apoi, amintindu-mi de fratemeu, am început să fac pe nesimţitorul şi spuneam într-una faţă de văru-meu, care mă privea plin de admiraţie : Înţelegi, m-am săturat de stricatele acelea care se pricep să te toace fel şi chip ; e foarte simplu, că doar numai asta am cunoscut la oraş. E dezgustător, a, nu, mi-ajunge...

Zambo părea într-adevăr pe deplin încredinţat. Noroc însă că, afară de îndărătnicia şi complexele lui, avea prea puţină imaginaţie şi nici un fel de spirit critic. Sînt convins astăzi că, în faţa lui, aş fi putut să-mi trec viaţa, dispreţuind toate femeile, sub un cuvînt sau altul, iar el n-ar fi priceput niciodată nimic, nici n-ar fi ghicit măcar.

După această lămurire, am oftat : şi de data aceasta scăpasem cu faţă curată.

„Totuşi — îmi ziceam — va trebui să cunoşti şi tu într-o zi femeia, că doar n-o să rămîi neştiutor toată viaţa ta. Cine ştie, poate că Eliza nu ţi-ar fi spus lucruri neplăcute." Îmi şi părea rău după ea. Mă întrebam dacă o să mai întîlnesc vreodată un prilej atît de nimerit. Mă gîndeam acum cu mare dor la fata asta, de care adineauri mă temusem ca de un naufragiu la începutul călătoriei. Şi dacă Zambo nu-mi va găsi o fetişcană foarte tînără ? Atunci mi-am jurat să mă mulţumesc cu Eliza, luîndu-mi inima în dinţi, dacă pot spune, după ce voi fi cerut lămuriri vărului meu, chiar de-ar fi fost să-i mărturisesc uimitorul adevăr. Oricum, nu puteam să plec de aici tot atît de boboc precum venisem.

Pe la asfinţit, Zambo mă părăsi : pleca la vînătoare pentru mine. Pesemne că n-avea să mă mai vadă decît seara foarte tîrziu. Se ducea să dea tîrcoale locuinţei şefului, un bătrîn poligam, tatăl multor fete, dintre care unele foarte tinere. Poate că şi şeful va veni deseară să m-asculte, după cum auzise văru-meu. Ar fi de dorit, mai ales dacă oamenii şi femeile lui ar pleca de acasă împreună cu el. În felul ăsta, Zambo ar avea cînd să pătrundă

la şef, să umble în voie şi să se apropie de fete. Aşa-mi vorbi el şi plecă.

*

* *

Gazda mea din seara aceea, unul din bătrînii satului, aproape un moşneag, şedea lungit pe un pat de bambus, lîngă focul din vatră unde jeraticul se înroşea.

Auditoriul fu mai numeros şi mai amestecat: sporise numărul tinerilor, al femeilor şi copiilor, pe cînd în ajun, mai ales bărbaţii în toată firea luaseră parte la conferinţa mea, însufleţind-o cu o prezenţă de care mă temeam prea puţin acuma, fiindcă-mi pregătisem răspunsuri la cîteva întrebări, crezîndu-le, pe nedrept de neînlăturat.

Însuşi şeful satului catadicsise să vină, înconjurat de mulţi curteni şi de unele din nevestele lui, ca în cele mai frumoase zile: prevederile lui Zambo se adevereau. O clipă m-am gîndit la el. Mi-l închipuiam cu drag, rătăcind pe domeniul şefului, nălucă neobosită, chemînd fetiţele la o parte, sub un cuvînt sau altul, şi făcîndu-le propuneri în noapte, cu fermecătoarea îndrăzneală pe care-o arăta de cum se găsea pe tărîm cunoscut.

Era o îmbulzeală uimitoare şi, nemaifiind loc în casă, oamenii se îngrămădiseră în faţa uşii; cînd să înceapă şedinţa, se iscă o scurtă discuţie. Cei de afară, fiind mult mai mulţi, de ce, adică, nu s-ar ţine întrunirea în ogradă?

Aşa că duseră acolo cele cîteva mobile care se găseau nu fără părere de rău. Stăpînul casei îşi părăsi focul, judecînd după privirea pe care şi-o îndreptă spre elementul acesta absolut trebuitor tihnei lui: aici, individul asculta de grup, cu o bunăvoinţă de care s-ar fi mirat însuşi Lévy-Bruhl [1].

[1] Lévy-Bruhl (1857—1939) — sociolog burghez francez, cunoscut prin încercările sale de a elabora, de pe poziţiile filozofiei idealiste, teoria deosebirilor intelectuale la oamenii primitivi. Această teorie a fost folosită de rasişti şi colonialişti. (n.r.)

Şedeau în jurul meu, pe scaune, pe jilţuri vechi de palmier sau pe ce apucau ; unii se cinchiseră pe rogojini, cîţiva stăteau în picioare sau rezemaţi de perete, ca să mă vadă mai bine. Pe masa la care luasem loc aşezară întîi o lampă cu benzină, foarte modernă, totuşi, fiindcă uruitul ei mi-ar fi acoperit glasul, neobişnuit de slab din pricina sfielii, au adus o lampă de vînt, străveche şi modestă, dar tăcută ca un copil bolnăvicios ; prin contrast, lumina ei părea gălbuie ca o zi însorită văzută de un om care suferă de gălbinare. Am băgat de seamă că unchiul Mama se aşezase şi el lîngă masă, de cealaltă parte însă, aproape în faţa mea, ca pentru a le face cunoscut tuturor, bănuiesc eu, că băiatul ăsta era nepotul lui.

Dinaintea mea se ridicau pe masă două grămezi : una de kola şi alta de banane. În ajun mă văzuseră mestecînd kola, dar nu ştiu cum de le venise în gînd s-aducă şi banane. Bananele mă înăbuşă totdeauna, cel puţin aşa mi se pare cînd le mănînc. Totuşi am fost nevoit să înghit vreo duzină în seara aceea, ca să le fac plăcere. Cît despre kola, ce să mai spun ! Vă mărturisesc numai că ajunsesem nici să nu-i mai simt amăreala şi că, în noaptea aceea, m-a împiedicat să dorm spre a mă reface, după cum aveam dreptul, cu tot prilejul ce-mi pică din cer, aşa cum veţi vedea îndată.

Dar cum să-mi amintesc toate lucrurile despre care, la stăruinţa lor, a trebuit să vorbesc ? Ţin minte că un om pe care nu l-am identificat — n-o fi fost cumva nemaipomenitul Endongolo ? — îmi puse o întrebare ce mă încurcă mult, încercînd să mă silească a-i lămuri un punct asupra căruia mintea mea nu se oprise niciodată, ba chiar numai gîndul ăsta m-ar fi îngrozit, vreau să spun viitorul meu cît şi al tuturor celor din generaţia mea.

— Frate — zise bărbatul, care nu părea bătrîn — frate, ce fel de muncă o să faci tu cînd vei isprăvi de învăţat ? Şi, îndeobşte, ce muncă or să facă toţi tinerii care-s la şcoală împreună cu tine ?

Da, ce-o să fac după studii? Şi chiar studiile acestea, pînă unde-or s-ajungă ele? Vă amintiţi că de multe ori m-am gîndit la o grămadă de profesiuni: medic, profesor, avocat etc.; dar credeam oare în ele?

De fapt, eu nu învăţasem decît numai fiindcă tatăl meu rîvnea să am tot mai multe diplome, fără să-i pese în ce port puteau să mă ducă. Pe scurt, dac-am fost silit să merg la şcoală, m-am mulţumit s-o potrivesc măcar după placul meu şi făcusem din ea o distracţie, o joacă. Toate gîndurile acestea îmi trecură prin minte în două-trei clipe.

— Ne vom îndeletnici cu toate profesiunile — i-am răspuns fără să fiu prea convins. Vom preda în şcoli, ca asta în care sînt eu acuma...

— Chiar dacă-s şi copii albi în şcolile acelea?

— Da, chiar dacă sînt şi copii albi acolo.

Ca să-şi arate mirarea, bărbatul pocni scurt din degete.

— Şi ce-o să mai faceţi? întrebă el.

Şedea în umbră şi nu puteam să-i zăresc, deşi doream să văd faţa omului care mă chinuia cu sadism. Nu ştiam ce să mai spun, mă gîndeam să cer îndurare sau milă, sau mai ştiu eu ce.

— Pe legea mea — am răspuns încurcat — vom împărţi dreptatea... vom lucra în birouri... o să facem o mulţime de lucruri...

Apoi vorbi şeful:

— N-o să fiţi oare şi şefi ca mine?

Pare-se — mi-au spus-o mai tîrziu — că şeful căuta cu viclenie să afle dacă avea dreptate sau nu să se îngrijoreze de-o eventuală concurenţă.

— A, nu! am zis eu, cu nepăsarea unui zăpăcit.

Auzindu-mi răspunsul, şeful se arătă adînc jignit, de parcă i-aş fi dispreţuit funcţiile, şi mă întrebă agresiv:

— Adică de ce? De ce nu? De ce, hai?

— Şefule — i-am zis rîzînd — şefia se moşteneşte, nu se predă la şcoală.

— A, bine! se linişti el.

În jurul meu, oamenii tăcură deodată. Unchiul Mama mă lămuri mai tîrziu că se aşteptau să-l încolţesc puţin pe şef şi că, oricum, ei ar fi dorit lucrul ăsta. Şeful nu era prea iubit în sat. I se imputa mult prea marea-i bunăvoinţă faţă de administraţia colonială. Pe timpul muncilor silnice colaborase cu ea, întrecînd măsura, ba chiar se arătase prea zelos, făcînd mai mult decît nedrept rechiziţiile de oameni, de animale şi alte bunuri — desigur, i se poruncea de sus, totuşi într-o proporţie mai redusă. Nu era prea bătrîn, dar gras şi buhăit. Ceea ce se spunea aici astă-seară nu-l interesa decît prea puţin, cu toate acestea crezuse de datoria lui să fie de faţă, nu doar din vreo grijă poliţienească lesne de înţeles, ci ca şi cum ar fi socotit că nu se cuvine ca o întîmplare cîtuşi de puţin însemnată să aibă loc în fieful lui, fără participarea lui. Era un caz şeful şi aveam s-o pricep mai tîrziu, în dauna mea. Dar să nu anticipăm.

Atunci vorbi o femeie, pe cît pot să-mi amintesc astăzi.

— Fiule — zise ea, cu faţa încruntată şi mînioasă — cînd o s-aveţi slujbe din astea, oare o să cîştigaţi mulţi bani? O să cîştigaţi mulţi bani, nu-i aşa?

„Hotărît — mi-am zis — iată seara surprizelor." Eu care-mi pregătisem definiţii frumoase, închipuindu-mi că şedinţa aceasta o să semene cu cea din ajun! Uite că viaţa mă trăda încă o dată: nu mă găseam decît în faţa unor întrebări la care nu mă aşteptam.

— Nu ştiu dacă vom cîştiga mulţi bani — am răspuns foarte sincer.

— Cum de mai întrebi una ca asta? ziseră ceilalţi în cor. Sigur c-au să cîştige mulţi bani. Doar îţi închipui şi tu că, după atîţia ani de şcoală, n-or să se lase luaţi drept nişte oameni de nimic aşa ca noi.

Femeia aşteptă cu răbdare să se facă iar linişte: avea un gînd la care ţinea. Deodată se ivi o umbră în zona de lumină: era Zambo. Se plecă peste masă,

fără grabă, şi luă o kola. Unchiul îl bruftui cu asprime :

— Da' ce, nu puteai să găseşti o kola în altă parte ?

— Unchiule — m-am împotrivit eu — ce vrei să fac eu cu atîtea kola ? N-aş isprăvi de mîncat nici într-un an !

— Nu-i nimic, fiule — răspunse el, convingător. Nu-i nimic, tot ai să poţi trage un folos din ele.

Zambo voise mai cu seamă să-mi dea de veste că se întorsese ; am înţeles că făcuse treabă bună — vreau să zic o treabă cu care se mîndrea. Gîndul ăsta mă cam tulbură un pic.

— Fiule — mă strigă femeia, cu faţa mînioasă, cînd se lăsă iar tăcerea — de vreme ce o să cîştigaţi atîţia bani, cum s-ar zice, o să trăiţi ca albii ?

— Cum adică ?

— O să locuiţi în case îngrădite, seara fumaţi ţigări, citind gazeta, nu mai beţi apă de la izvoarele noastre, are să vă placă mai mult vinul lor roşu decît vinul nostru de palmier, o să mergeţi cu maşina, o să aveţi feţe de mese şi boy [1], nu mai vorbiţi decît limba lor. Şi poate că nici n-o să mai puteţi suferi zgomotul tamtamurilor în noapte, ca şi ei ? Foarte bine. Dar eu te întreb : da' cu noi, cu noi ce faceţi atunci ? Oare o să mai putem intra în casele voastre aşa cum intrăm în casele celorlalţi copii ai noştri, în voie ? Oare o să mai putem vorbi şi rîde la voi în toată libertatea ? Şi să umblăm chiar desculţi cum ne place ? Şi să mîncăm din acelaşi blid cu voi, chiar dacă nu ştim să ţinem furculiţa ? Fiule, putea-vom oare s-o facem ?

— Da, desigur — i-am răspuns, ca să i-o curm cît mai repede. Sigur că şi cu noi o să vă purtaţi la fel ca şi cu ceilalţi copii ai voştri.

— Crezi, fiule ? zise ea, neîncrezătoare la culme.

Mare dreptate mai avea să nu se încreadă.

Mi-am dat seama că mi-era sete. Cred că i-am spus-o unchiului. Şi, din şoaptă în şoaptă, vorba

[1] În limba engleză, băieţi care slujesc. (n.t.)

ajunse pînă la gazda mea. Nevasta lui intră în casă şi aduse un pahar, pe care-l cercetă în faţa lămpii de vînt.

— Oare-i destul de curat? mă întrebă ea.

— Cum să nu! am făcut eu, cam plictisit.

Apoi plecă după un urcior cu apă, dar, înainte de a turna cea dintîi picătură în pahar, mulţi dintre cei de faţă se împotriviră. Oare apa era îndeajuns de curată şi fără primejdie pentru mine? Nu cumva puteam să mă îmbolnăvesc? Degeaba i-am liniştit, că nu se dădură bătuţi.

— Aşteptaţi! strigă atunci un tînăr.

Plecă în goană şi se întoarse repede, învîrtind în mînă o sticlă, pe care o aşeză biruitor pe masă. Unchiu-meu o înşfăcă, o destupă şi-mi dădu de băut. La început m-a mirat mirosul pe care-l răspîndea băutura. Am dus apoi paharul la gură, dar am fost nevoit să-l îndepărtez numaidecît: era un alcool foarte tare, mi-era totuşi sete şi, cum nu voiseră să-mi dea apă, nu mai aveam de ales. Am băut cu înghiţituri mici. Chiar şi în felul ăsta aş fi golit paharul dacă băutura ar fi fost mai bună la gust. Pe urmă m-am uitat la eticheta sticlei şi mi-am dat seama că era whisky american. Mai tîrziu am aflat că un misionar american de prin partea locului le dădea o sticlă de whisky din cînd în cînd, dacă-i făceau vreun serviciu.

Nimeni nu văzuse că norii se îngrămădeau cu încetul deasupra acoperişurilor şi că noaptea era tot mai întunecoasă.

Din ziua şi din clipa aceea, două convingeri se aşezară temeinic în mine, fără să se mai clintească: întîi, că nimic în lume n-are gust mai rău decît whisky-ul american; a doua, că nimic în lume nu te îmbărbătează mai mult decît o băutură alcoolică, oriunde te-ai afla. Deodată m-am simţit mulţumit, vesel, peste măsură de optimist şi de binevoitor. Cele dîntîi înghiţituri de whisky îmi dădură atîta încredere în mine şi atîta elocinţă, încît am golit paharul. Nu bănuiam atunci că apucasem pe o cale

ciudată, că pornisem la drum spre o destinație nu mai puțin ciudată.

Acuma îi lămuream dîndu-le multe amănunte, îi liniștеam și-i măguleam. Spuneam anecdote de care rîdeau, ba chiar le mai și născoceam. Nu știu dacă s-au găsit printre ei unii care să înțeleagă ce mi se întîmpla. Fapt este că vioiciunea mea le plăcea mult și-i înveselea.

Deodată începu ploaia. Am hoinărit mai pretutindeni în lume, vorba ceea. Oricum, cred neclintit că numai la noi sînt asemenea ploi dese, mari, sălbatice ca un tir de artilerie al lui Dumnezeu. Pe scurt, a fost una din ploile cu găleata, care-ți taie graiul oriunde te-ai găsi, afară sau înăuntru. A fost un iureș general: auditoriul meu se împrăștie ca potîrnichile. Unchiu-meu mă apucă îndată de braț, ca pe un hoț prins cu mîna-n sac sau ca pe un copil care-a scăpat ca prin minune dintr-un accident de circulație. Mă luă cu el acasă și abia acolo îmi dădu drumul. Cînd am intrat în odaia mea, l-am găsit pe Zambo așteptîndu-mă; aprinsese lampa și se lungise pe patul meu. Văzîndu-mă, se ridică brusc. Nu mai putea de bucurie că ploaia îi silise pe bătrîni să nu mă mai țină cît ar fi vrut. În timp ce mă dezbrăcam, unchiu-meu întredeschise ușa, întinzîndu-mi un obiect:

— Ține sticla ta, fiule! făcu el.

Va să zică o uitasem... Eram recunoscător unchiului Mama că mi-o adusese. Am ferit-o în grabă de lumină, temîndu-mă ca văru-meu să nu-și ceară partea lui.

— Ascultă — zise el cu glas scăzut — știi, am fost la șef...

— Și?

— O să meargă.

— Deseară?

Alcoolul ăsta mă întărîtase grozav. Mi se părea că pînă și cu Eliza m-aș fi purtat cu siguranța unuia de meserie.

— Am văzut fetițele — urmă fără înconjur Zambo.

— Oricum, trebuie să aibă vîrsta, ştii...

— Fireşte ! O ! n-avea nici o grijă, că mă pricep eu, verişorule. Ele primesc. Bineînţeles, nu zic „da" numaidecît ; dar le cunosc, sînt preafericite. Apoi căzu pe gînduri, cugeta : îmi plăcea expresia asta a lui. Greutatea-i — zise el — să le aduci pînă aici.

— De ce ?

— Ei, doar ştii şi tu, rudele, taică-meu...

— Şi atunci ?

— Ascultă, dragă verişorule, astă-seară nu se poate. Mîine o să vedem. Trebuie să punem la cale un plan şi să-l îndeplinim întocmai. Am mai rămas cîteva clipe împreună, apoi mă bătu pe umăr, spunînd : Noapte bună, verişorule ! Nu fi prea nerăbdător, că într-una din zilele astea o să meargă tare bine.

Şi ieşi. Rămînînd singur, n-am putut s-adorm îndată. Mă zvîrcoleam în pat fără rost ; mi se părea că cearşaful mă gîdilă parc-ar fi fost acoperit cu ţintişoare tare mici. Ciuleam urechea spre uşă, pîndeam ca şi cum aş fi aşteptat pe cineva. Mă gîndeam la Eliza ; mi-o închipuiam întinsă lîngă mine, goală de tot, proprietatea mea pentru o noapte.

*

* *

Fiind mereu poftit, adunările urmară una după alta. Nu mai eram stăpîn pe mine, mai mult ca oricînd eram la cheremul unchiului meu, care dispunea de mine, după propunerile ce i se făceau în lipsa mea, răspunzîndu-le totdeauna cu bunăvoinţă, iar cînd mă iveam şi eu, doar îmi făcea cunoscut, foarte liniştit, unde urma să mergem data viitoare. Nici măcar o singură dată nu mi-a trecut prin minte să mă împotrivesc ; dacă m-aţi întreba pricina acestei uimitoare pasivităţi, voi care n-aţi uitat neastîmpărul meu din anul acela şcolar, n-aş putea să vă spun. Îmi zic totuşi că, împotriva unor oameni atît de siguri de ei şi neînchipuit de reci ca unchiul Mama, nimeni nu s-ar gîndi să se răzvrătească.

A doua zi după fiecare vizită, oamenii aduceau la el acasă daruri însemnate, mai totdeauna oi tinere. Curînd n-a mai fost cu putinţă să fie legate la întîmplare, în dosul casei ; a trebuit să se ridice o adevărată îngrăditură pentru a le închide într-un ţarc. Fără nici o greutate am băgat de seamă că unchiul Mama se pleca adesea pe fereastra atelierului său şi privea tinerele dobitoace, cu vădită duioşie. În acelaşi timp era tot mai atent şi mai prietenos cu mine, îmi făcea cinstea să-mi vorbească îndelung, ba chiar să şi rîdă în tovărăşia mea. Eram încîntat de purtarea lui, mai ales că tatăl meu nu mă privise niciodată ca pe un prieten, ci ca pe un căţeluş cu care nu trebuia să te arăţi prea zgîrcit cînd îl croiai cu apărătoarea de muşte, dacă voiai să rămînă cuminte şi supus. Cu unchiul Mama, dimpotrivă, mi se părea că sînt într-adevăr bărbat — cu toate că pusese stăpînire pe mine, dîndu-mi în schimb o prietenie sinceră ; eram conştient de însemnătatea persoanei mele, cu neputinţă de înlocuit, iar gîndul ăsta mă pătrundea tot mai adînc, mă îmbîcsea tot mai primejdios. Creşteam.

Într-o dimineaţă, neavînd ce face, am intrat în atelierul unchiului Mama, să-l privesc lucrînd. Tîmplăria nu mă atrăgea îndeosebi, dar meseria cerea mişcări, atitudini, şi eu le găseam o anumită frumuseţe pe care nu mă săturam s-o admir. De cum am sosit, unchiul Mama îmi salută prezenţa — nu-mi pot aminti chiar vorbele voioase cu care mă întîmpină. Apoi tăcu vreme îndelungată, ca pentru a deosebi în chip hotărîtor spusele-i plăcute de lecţia de înaltă filozofie care avea să urmeze.

— Fiule — începu el, plimbîndu-şi mai departe rindeaua pe o scîndură lungă — fiule, ştii tu ce este sîngele ?

— Sîngele, unchiule ?...

— Da, sîngele.

— Da... ei bine, da, ştiu ce este.

Încetă să mai geluiască, aţintindu-şi asupra mea o privire zeflemitoare, plină de curiozitate şi totodată de nespusă bunăvoinţă ; aceeaşi expresie o

poți vedea în ochii unui examinator sîcîitor, care pune candidatului o întrebare grea, nădăjduind că n-o să-i poată răspunde.

— Sîngele, da, știu ce este, unchiule. De altfel, nici nu-i prea greu. Sîngele este un lichid roșu care curge în vinele noastre...

Unchiul Mama izbucni în hohote de rîs; apoi, după ce clătină din cap, își reluă rindeaua, lăsîndu-mă încremenit. Mișcările-i erau lungi, încete și sigure: ai fi zis că înadins le făcea astfel, știind că-l admiram. Era gol pînă la brîu și toți mușchii ce i se vedeau alcătuiau un mecanism uimitor de bine întocmit, participînd toți la munca lui și transmițînd energia înmagazinată în ei pînă la mîna care ținea rindeaua.

Mă uitam la el cu mirare, curiozitate și ciudă. Mirare, fiindcă, după ce mă întrebase despre sînge, îmi rîdea în nas cînd încercam să-i vorbesc de el. Curiozitate, fiindcă aș fi vrut să-i cunosc părerea asupra acestei chestiuni. Ciudă, fiindcă eram sigur că definiția mea era bună, sau cel puțin ar fi fost bună dacă m-ar fi lăsat să isprăvesc. Eu, care-mi închipuisem pînă atunci că sînt de ajuns de modest și de cuminte să nu mă mîndresc cu învățătura asta ce făcea din mine o personalitate la Kala, uite c-a fost destul s-o batjocorească cineva cît de puțin, pentru ca îndată să mă necăjesc. Cum sîntem noi, totuși !...

După ce mai gelui liniștit cîteva clipe, unchiul Mama se îndreptă din șale:

— Am spus sînge, desigur. Dar nu mă gîndeam la sîngele acela. Șovăi un timp, apoi: Da, dacă vrei, chiar la sîngele acela mă gîndeam, dar nu în felul tău, ci într-al nostru, al oamenilor care n-am urmat la școală. Se plecă iar deasupra rindelei, plimbînd-o cîteva minute pe scîndură, pe urmă se ridică: Știi tu ce este rudenia? Dar, înainte să-i fi putut răspunde, declară: Am să-ți spun eu. Rudenia este comunitatea de sînge.

— A, da!

— Asta înseamnă că, de vreme ce pe noi amîndoi ne leagă rudenia, acelaşi sînge curge în vinele noastre. Sau, mai bine zis, de vreme ce acelaşi sînge curge în vinele noastre, ne leagă rudenia.

Tăcu. Ochii lui nu-i întîlneau niciodată pe ai mei. Vorbea, despărţindu-şi cuvintele agale şi nu fără o vădită nepăsare. Îmi mai scăpa cîte ceva din frazele lui, fiindcă, de-a lungul cuvîntării, umbla de colo pînă colo prin atelier, după vreun lucru sau din altă pricină. Peste puţin am fost nevoit să merg în spatele lui, urmărindu-l în toate strămutările, ca să nu pierd nimic din destăinuirile acestea care mă pasionau.

— Asta-i ceva de seamă — spunea el fără să se mai oprească, pornit pe vorbărie. Acelaşi sînge curge în vinele tale şi într-ale mele, gîndeşte-te, fiule. După ce dezvoltă îndelung tema aceasta, ca pe o idee la care ţii cu adevărat, mă întrebă :

— Albii nu vă învaţă ?

— Ce anume, unchiule ?

— Na-ţi-o bună ! Despre însemnătatea comunităţii de sînge.

— Nu, unchiule, nu ne învaţă.

— Nu ?

— Nu.

Dar nu-şi tălmăci de îndată părerea ; mai lucră cîteva minute, se ridică şi începu să-şi dezvolte noua temă, cum că rău făceau albii să nu ne predea despre însemnătatea comunităţii de sînge. De bună seamă, chestiunea aceasta era cu adevărat vitală în ochii lui.

Îmi mai puse cîteva întrebări în legătură cu comunitatea de sînge. De pildă :

— Fiule, cînd ai plecat la drum ca s-ajungi aici, la Kala, oare nu te-ai gîndit numaidecît c-o să tragi la mine şi la nimeni altul ?

— Ba da, unchiule, desigur.

— Şi de ce ?

— Fiindcă...

Deodată m-am oprit. Era cît pe ce să-i răspund că Bikokolo mă îndemnase să locuiesc la el. Dar în-

cepeam să prind firul şi, presimţind o cursă, m-am stăpînit chiar înainte de-a face o boroboaţă.

— Ei bine, de ce ? Spune-mi, nepoţele !

— A ! nu ştiu... nu mai ştiu...

— Nu mai ştii ? E limpede că numai din pricina comunităţii de sînge. Se plecă pe rindea, cu strîmbătura deznădăjduită pe care-o întipăreşte pe buzele unui profesor de greacă din provincie convingerea că elevul lui e fără putinţă de îndreptare sub nivelul mijlociu, aşa că n-o să fie niciodată bun la ceva. Apoi se ridică, parcă şi-ar fi spus lui însuşi : „Să nu ne pierdem curajul". De asemenea — urmă el — cînd vei fi un funcţionar cu vază la oraş, iar eu voi veni acolo, unde-o să trag în gazdă ?

— Ei, asta-i, la mine, mai încape vorbă !

— Şi oare de ce ?

— Aşa cere comunitatea de sînge...

— Ah ! în sfîrşit, iată-te ! Ştiam eu bine c-o să pricepi.

Ai fi crezut că, în ochii lui, totul se reducea la comunitatea de sînge. Pentru el era, pesemne, cheia oricărei ştiinţe, dezlegarea oricărei taine, temelia concepţiei lui despre univers, teoria lui Euclid, sau, mai bine zis, a patra lui dimensiune. Alţii născociseră relativitatea universului, geometria cu ale ei curbe închise şi deschise ; el găsise comunitatea de sînge, cosmogonie de neînlocuit, ce nu poate fi combătută şi nici tăgăduită.

Acum răsufla, cu ochii aţintiţi asupra ţarcului unde erau închise oiţele. Apoi reluă :

— Aşa că, ce-o să faci, nepoate, cu turma asta, noua ta avere ? Hai ? Poţi măcar să-mi spui ce-o să faci cu ea ?

— M-am gîndit : „Ei, poftim, cu noua teorie a comunităţii de sînge pe care am adoptat-o, iată-mă silit la un altruism integral sau cel puţin pe-aproape".

— Ei bine, unchiule, dar e foarte uşor : ţi-o las ţie.

Într-un fel eram uşurat că mă descotorosisem atît de lesne de animalele acelea : cel puţin aşa,

n-aveau să cadă în labele tatălui meu, care-ar mai fi găsit un nou prilej să exploateze la nesfîrşit. Dar, la răspunsul meu, unchiul Mama pufni iar de rîs :

— Ai să mi-o laşi chiar toată, fiule ?

— Chiar toată, unchiule.

— Nu-u, haide, dragă nepoţele. Ajunge să-mi laşi numai jumătate. Cealaltă jumătate s-o iei cu tine, nu ?...

Mi-am zis : „Ceea ce era de demonstrat. Oare n-ai fi putut să mi-o spui mai repede ?"

După ce-şi cîştigase astfel ziua, unchiul Mama îmi făcu mărturisiri înduioşătoare : mă întrebam dacă nu înnebunise cumva, atît de puţin ce-i semăna noua lui dispoziţie. La naşterea mea — îşi deschise el inima — tocmai se găsea la tatăl meu, nu mai ştia cu ce prilej. Am venit pe lume într-o zi cu soare. M-a văzut : eram un copilaş atît de frumos, atît de frumos !... Privindu-mă, s-a simţit nespus de vesel, iar acum înţelege de ce se bucurase...

Dar abia-l mai ascultam. Persoana lui mă dezamăgea cu desăvîrşire. Atîta seninătate în convingerile lui mi s-a părut totdeauna o sfidare. Nu l-am contrazis însă pe unchiul Mama ; cu toate că semăna în multe privinţe cu tatăl meu, îi rămîneam cel puţin recunoscător că-mi dăduse prietenia lui, deşi în schimb mă exploata.

*

* *

Eram reţinut în satul ăsta, ca o armată aşteptînd la nesfîrşit o bătălie, căreia generalii inamici au uitat pur şi simplu să-i hotărască ziua. Mi-era cu neputinţă să fac o plimbare cu bicicleta. Abia din cînd în cînd aveam răgaz să mă duc la scăldat cu băieţii. Îi regăseam totdeauna cu bucurie, mai ales pe Yohannes Palmipedul, Petrus Fiul-Domnului, Abraham Fără-Oase, care, tustrei, erau cei mai buni prieteni ai lui Zambo.

Dis-de-dimineaţă eram luat cu asalt. Întîi veneau băieţaşii. Năvăleau în casa unchiului Mama, încăr-

cați cu cărți și tăbliță. Îmi cereau să-i învăț a citi, a scrie, a socoti, cele patru operațiuni și să le lămuresc pozele din cărțile lor.

Apoi erau bărbații. Mă puneau să le scriu corespondența: după sosirea mea, fiecare-și pusese în minte să facă o comandă la un magazin din Europa. Am ajuns scrib public, scriam de dimineață pînă seara, sub privirea interesată și totdeauna curioasă a unei mari mulțimi de oameni.

În sfîrșit, era sexul slab, atît de slab încît n-am știut niciodată de ce fetele și mai ales femeile care nu mai erau tinere, de cîte ori puteau să-și îngăduie luxul ăsta, veneau la noi și începeau să mă privească — numai atît.

În timpul ăsta, adunările își pierdeau cu încetul din atracție. După ce mă ascultaseră îndelung și-mi puseseră tot felul de întrebări, bătrînii se informaseră de ajuns despre problemele care-i interesau mai mult, încît curiozitatea lor nu mai avea aceeași vioiciune.

Dar, în ciuda slăbirii lor treptate, adunările se mai țineau totuși, ca o ceremonie zilnică rituală. Pare-se că nici n-ar fi încetat mai înainte ca fiecare cap de familie din sat să fi avut și el cinstea de a mă primi în casa lui. Ba chiar sînt încredințat astăzi că, după ce aș fi fost primit în fiecare familie, dacă mi-aș fi prelungit șederea la Kala din cine știe ce pricină, cu siguranță că oamenii n-ar fi încetat să mă poftească și, fără îndoială, tot n-aș fi avut liniște.

*
* *

Soția Niam, obiectul misiunii mele, încă nu se întorsese în sat. La fiecare două zile, văru-meu și cu mine mergeam la tatăl ei. Era singurul om de aici a cărui bunăvoință față de mine se arăta peste măsură de mărginită. E greu să știi ce anume îmi imputa. Cu învoirea tatălui său, Zambo își luase asupra lui toată răspunderea afacerii. Așa că el discuta cu tatăl femeii Niam. De mai multe ori,

văru-meu, dintr-o neînțeleasă și prea mare rîvnă, stîrni o ceartă care, din fericire, nu trecu de pragul casei afumate — fiindcă mie nu-mi plăcea scandalul. Ba chiar îmi aduc aminte că într-o zi, în fața tatălui ei, o făcu pe soția Niam tîrfă sau cam așa ceva. În clipa aceea mi-am zis că Zambo i-o trîntea cam prea din cale-afară. Am aflat de atunci că văru-meu nu se prea înșela.

* * *

Îmi cruțam sticla de whisky ca pe o femeie pe care-ai vrea s-o iubești multă vreme. Prevederea aceasta se lămurea prin faptul că nu speram să mai capăt aici altă sticlă tot atît de neprețuită. Socoteam whisky-ul ăsta drept un izvor pe care soarta mi-l pusese la îndemînă, un izvor al tuturor însușirilor ce-mi lipseau din fire sau — în unele împrejurări grele — s-ar putea să nu le am, ca, între altele, veselia și bunăvoința spontană, elocvența, răspunsul la țanc și, mai cu seamă, mai cu seamă, curajul față de femei. Și-mi cruțam atîta whisky-ul, mai ales cu gîndul că, de mi-ar mai aduce Zambo o emancipată, să recurg la băutura aceasta, ca să-mi dea o ținută mai bună și să nu mai dezertez încă o dată.

Din păcate, în rîvna de a-și îndatora verișorul, Zambo întîmpina acum mai multe greutăți decît și-ar fi închipuit din capul locului. Fetițele, zicea el, primeau desigur ; dar anevoie era să le aducă pînă la mine. Zile întregi, toate planurile-i fură zădărnicite de întîmplări potrivnice, care-l necăjeau peste măsură. Cît despre mine, perspectiva de a înfrunta o femeie nu mă mai îngrozea, întîi fiindcă ar fi o fată virgină ca și mine ; și apoi, fiindcă mă bizuiam tot atîta pe sticla mea, ca să trec prin această încercare, ca și vînătorul de fiare sălbatice pe carabina lui pentru a-i veni de hac unei gorile.

Odată, Zambo, plictisit, puse la cale o mică aventură, fără măcar să mă înştiinţeze. Într-o noapte, pe cînd dormeam de cîteva ceasuri, veni să mă trezească şi-mi şopti :

— Verişorule, ia-ţi ceva pe tine şi urmează-mă.

Inima începu să-mi bată puternic : eram tot atît de încordat ca şi un partizan care se pregăteşte să atace un post inamic păzit cu străşnicie. Înainte să mă execut, am dat de duşcă vreo cîteva înghiţituri de whisky, ce-mi arseră gîtlejul şi stomacul.

Am mers amîndoi prin spatele caselor cu băgare de seamă, bîjbîind ca nişte hoţi sau ca nişte oameni în afara legii. Îl urmam pe văru-meu atît de aproape, încît nu păşeam decît pe urmele lui — pe cît puteam, cel puţin, că noaptea era întunecoasă şi nu vedeai prea departe înaintea ta. După vreo douăzeci de minute, care mi se părură veacuri, am ajuns la casa unei femei.

— Rămîi aici ! îmi şopti Zambo.

Mă întrebam ce avea de gînd. Operînd singur mai departe, făcu ocolul casei în spatele căreia stam la pîndă, ieşi pe cărarea largă, aşa-zisa şosea ce despărţea satul în două. Apoi, coborînd iar pe drum înspre casa noastră, fluieră încetişor un cîntec foarte popular. Se îndepărtă tot fluierînd sau, mai bine zis, se făcea că se îndepărtează, fiindcă, după scurt timp, încetă să mai fluiere şi, cîteva clipe mai tîrziu, l-am simţit lîngă mine. Mă ajunse şi-mi zise :

— Fata o să fie îndată aici.

— Cine oare ? l-am întrebat eu, neliniştit.

— Aşteaptă şi ai să vezi ; e tare frumoasă şi tînără de tot, cum îţi plac ţie.

Era foarte răcoare ; o adiere vicleană trecea uşor prin frunzele de banan, făcîndu-le să foşnească abia simţit. Tremuram de frig, neavînd pe mine decît o bucată de pînză tare subţire, dar senzaţia aceasta neplăcută nu-mi cuprindea decît partea de jos a trupului, cea de sus fiind încălzită din belşug de whisky, a cărui putere se arăta cu o repeziciune ce te îmbărbăta.

Fără să fi aşteptat prea mult, am auzit cum scîrţîia slab o uşă, iar văru-meu mă pişcă de braţ, biruitor.

— Ea este — murmură el — ea este.

Nefiind sigur că era ea, nu mă simţeam decît într-o siguranţă relativă. În colţul casei se ivi o mică umbră care şovăi, pitindu-se ca un iepuraş, se apropie cu prea mare grijă şi, în sfîrşit, se hotărî să ne întîmpine. Zambo şi fetiţa se recunoscură şi ţinură sfat fără să mă primească în convorbirea lor, care se mai lungi o vreme şi nu fu lipsită, după cum mi s-a părut şi aşa trebuie să fi fost, de oarecare însufleţire. Într-adevăr a fost împotrivire, el, propunîndu-i pe şleau fetei să vină la noi, ea, apărîndu-se că maică-sa ar căuta-o dacă nu s-ar întoarce în casă după cîtva timp. Pe urmă, Zambo, vădit plouat, ba chiar şi necăjit, se dădu îndărăt, zicîndu-mi la ureche :

— Vere, te aştept pe aproape.

M-am gîndit : „Ei bine !...“ Şi dispăru ; ea rămase în faţa mea, eram singuri. Gîtlejul mi se uscase parc-aş fi fost într-un cuptor. Mi l-am udat, înghiţindu-mi saliva. M-am apropiat de ea ; nu spunea nimic şi nici nu se uita la mine. Tremura şi ea de frig sau numai se făcea. I-am luat mîna şi atunci veni chiar lîngă mine, ca şi cum n-ar fi aşteptat decît gestul ăsta. Mi-am zis : „Fetele aşteaptă totdeauna“.

Îi simţeam răsuflarea ce-mi dezmierda bărbia. Am sărutat-o lung pe gură, apoi ea se desprinse nervos, ca şi cum n-ar fi preţuit mult gustul buzelor sau al răsuflării mele. Cred că mai degrabă nu-i plăcea răsuflarea : pesemne că duhneam a whisky de la o poştă. Pe urmă nu mai ştiu cum de s-a pomenit lipită de mine ; am strîns-o la piept cu o mişcare stîngace şi nu se împotrivea, ceea ce mă făcu îndrăzneţ ! Purta şi ea numai o bucată de pînză şi, pipăind-o, simţeam toate rotunjimile trupului ei musculos de ţărancă foarte tînără. Neputînd să mă mai stăpînesc, am dat la o parte pînza cu un gest stîngaci, nepotrivit cu actul de

îndeplinit, şi i-am dezvelit sînii, pîntecele şi coapsele. Trupul ei răspîndea o căldură ciudată, o căldură puternică, aceeaşi ca a pămîntului din pădure primind soarele după ploaie. De altfel chiar şi mirosea a plantă sălbatică. Îi mîngîiam tot trupul şi se apăra prost, fiind adesea nevoită să-şi apuce cu braţul drept îmbrăcămintea, care-i scăpa şi putea să cadă pe pămîntul umed. Ei, drăcie! Ardea ca jeraticul fetiţa asta! Şi ce frumos mai mirosea! Mireasma asta, îmi dau seamă că nu pot să v-o descriu, nici măcar să v-o sugerez, o, neputinţă! Tot ce ştiu este că n-am mai regăsit-o niciodată în calea mea — şi pesemne că nici n-am s-o mai întîlnesc vreodată, după cum îmbătrînesc de repede.

Acum o pipăiam aproape peste tot şi, în acelaşi timp, mă simţeam stingherit de propriul meu trup, a cărui nestăpînită tulburare voiam să i-o ascund. Nu ştiu de ce, mă temeam să nu mă judece cu asprime: eram prizonierul îndoielii mele de neiniţiat. Pentru întîia oară îmbrăţişam astfel o femeie. Numai am strîns-o la piept, palpitînd şi dezmierdînd-o. Dacă vi se pare că totul a ţinut multă vreme, veţi fi dezamăgiţi. Eu însumi am crezut-o atunci, dar mă înşelam. Trebuie să recunosc, fiindcă văru-meu m-a întrebat de ce m-am întors atît de iute, parcă ne-ar fi prins cineva.

Obosită, pesemne, de uneltirile mele şirete sau, precum se şi părea, nedorind să se dea în condiţii atît de puţin confortabile şi nevoind să cunoască bărbatul decît puţin cîte puţin, cum fac fetele, şi nu dintr-o dată şi pe neaşteptate, se smuci cu putere, lăsîndu-mă gîfîind de o plăcere abia începută. Am ajuns-o şi am apucat-o de braţ. Dar, de data aceasta, în loc să se apropie, îmi zise:

— Nu, mi-e frică... Nu trebuie să întîrzii, că mama-i acasă. M-a auzit că ies şi ar putea să se neliniştească şi să vină după mine.

— Să mergem ceva mai încolo.

— Doar ţi-am mai spus că mama s-ar îngrijora dac-aş zăbovi prea mult afară.

Ne hărțuiam, ea căutînd să-mi scape, eu vrînd s-o mai țin strîns la piept, să regăsesc clipa aceea de voluptate pe care abia o cunoscusem, dar simțeam cum se și îndepărta de mine, fără putință de întoarcere.

— Și chiar nu vrei să vii mai încolo?

— Nu, mi-e frică... Nu-i vina mea, mama-i acolo, tare aproape. Și vărul tău voia să merg cu tine. Dar nu se poate.

Mă mai lăsă o dată s-o sărut lung pe gură, ca să-mi facă plăcere, apoi se desprinse încet și n-am mai încercat s-o opresc.

— Și atunci?

— Ei, ce?

— Pe cînd?

— Nu știu.

— Nu, zău, chiar de loc?

— Cînd o să fie cu putință... nu pot să știu.

— Cum te cheamă?

— Edima. Mă cheamă Edima. Dacă am vreodată timp, o să-i dau de știre vărului tău. Cînd pleci?

— Nu știu... nu pot să știu. Poate chiar mîine. Totul atîrnă de ziua cînd o să se întoarcă femeia aceea pe care am venit s-o iau.

— N-ai să mai vii niciodată aici?

— De unde să știu?

Căzu pe gînduri, apoi se hotărî, cel puțin așa mi se părut:

— Trebuie să plec. Mai vedem noi. Noapte bună!

L-am ajuns pe văru-meu; era mîndros pe fetele acestea care, toate, se temeau.

— Pînă la urmă oi găsi eu una gata să vină fără frică — declară el.

— Ia lasă — vere, l-am rugat eu, stăruitor. Nu mai căuta alta, că asta-mi place.

Ce sentimental mai poți fi la vîrsta aceea! Pe fetița asta, necunoscută mie, a cărei față abia putusem s-o zăresc în noapte, o și socoteam ca pe o ființă neapărat trebuitoare vieții mele; eram cuprins de o mare bucurie, numai fiindcă o strînsesem cîteva clipe în brațe.

N-am adormit multă vreme ; eram împărțit între sentimente contrarii : uimit, de parc-aș fi făcut cine știe ce mare descoperire, dar și amărît, dojenindu-mă că nu fusesem mai îndrăzneț. La drept vorbind, numai atingînd trupul ăsta cald ce plesnea de tinerețe, avusesem o adevărată plăcere. De fapt, dacă mă mustram că nu împinsesem lucrurile mai departe, era numai fiindcă, după mine, plăcerea ar fi fost sporită ; era deci numai un fel de a vedea, așa cum am înțeles-o mai tîrziu, căci experiența m-a încredințat de cel dintîi adevăr : că cea mai mare plăcere pe care o poți simți cu o femeie se oprește tocmai unde începe actul sexual. Desigur, nu-i și părerea dumneavoastră, dar eu o gîndesc sincer. Mai cred că cel mai bun chip de a iubi o femeie e de-a te feri să te culci cu ea. Pînă atunci poți încă s-o mai iubești ; dar din clipa cînd ai simțit plăcere cu dînsa, trebuie, ca s-o mai iubești, să fie un înger ca Edima sau tu să fii un sfînt.

A doua zi am revăzut-o pe Edima ; mi-am dat seama c-o mai zărisem de cîteva ori, dar de departe. Era o fetiță Edima. Trecuse adesea prin fața casei unchiului meu și, de fiecare dată, se uitase pe furiș la mine, foarte curioasă. În dimineața aceea erau mulți copii mici la noi. Intră și ea în casă așezîndu-se întîi mai la o parte, apoi se apropie. Din cînd în cînd se întorcea și arunca o privire neliniștită înspre atelier, că-i era frică de unchiu-meu. Abia din ziua aceea ne-am împrietenit. Dar, din pricina oamenilor din jurul nostru, nu puteam vorbi cum am fi vrut. Totuși Edima se folosea de cel mai mic prilej : un creion căzut, o glumă sau mai știu eu ce, ca să se joace cu mine și mai ales să rîdă.

Era o fetiță, o puștoaică, o copilă. Avea vreo cincisprezece ani, și trupul i se dezvoltase prea repede. Purta o rochie de o croială uimitor de simplă. Dar ce frumoasă mai era ! Fața ei, peste care viața încă nu lăsase nici o urmă, aducea mai degrabă cu a unui prunc sau a unui copil mic, dar corpul era o adevărată capodoperă a naturii. Picioarele-i ușor

arcuite, brațele subțiri, sînii mici și tari, fesele înguste și pline, provocătoare, făceau o impresie de slăbiciune și totodată de trăinicie, ca arbuștii din pădurea virgină, fiind tot atît de sănătoasă ca ei. Era tunsă scurt, așa că semăna puțin cu un băiat. Asemănare dezmințită numaidecît de conturul delicat al fălcilor și al gîtului, de nespusa șiretenie a privirii cît și de drăgălășenia frunții înguste. De obicei părea că zîmbește și, de fapt, făcea haz de orice.

Seara, sub cuvînt că la noi se punea fonograful, veni și ea. Mai era și Eliza, tăcută, dojenitoare, dușmănoasă parcă, ceea ce nu m-a împiedicat să petrec împreună cu Edima, să petrecem sub privirea lui Zambo, care găsea lucrul ăsta grozav. Edima era pentru mine ca o soră mai mică, surioara mea. Mă rușinam la gîndul că trebuia să încep cu o copilă așa de drăguță. N-o înfricoșam de loc. Mai degrabă eu eram cuprins, în unele clipe, de oarecare teamă în fața acestei ființe, totodată atît de femeie și atît de copilă.

*
* *

Eram la Kala de vreo două săptămîni și femeia Niam tot nu se întorsese din ciudata-i călătorie. Șezătorile se țineau lanț.

*
* *

Apoi începu o nouă perioadă a șederii mele la Kala, o nouă fază, ca să zic așa. Și iată cum. Cînd doi bărbați se certau pentru cinstea de a mă primi în casa lor, unchiul Mama dădea întotdeauna întîietate celui mai în vîrstă. Eu găseam că așa și trebuie, socotind cu naivitate că respectul cuvenit unui individ este direct proporțional cu vîrsta lui; era foarte simplu, vezi bine. Dar, o dată cu vremea ce-ți trebuie ca să judeci bine lucrurile și de care dispun astăzi, pot să vă asigur că

unchiu-meu nu era chiar atît de dezinteresat. Să vă lămuresc.

Îndeobşte, averea — daţi acestui cuvînt înţelesul cel mai larg — averea unui om la Kala era în funcţie de vîrsta lui. Un bătrîn putea să aibă cîteva capete de vită mai mult decît unul tînăr, datorită unui sistem economic, juridic şi statornicit prin obiceiuri, întocmit de oamenii bătrîni pentru oamenii bătrîni. Prin urmare, darurile unui bătrîn erau totdeauna mai de preţ decît ale unui tînăr. Mai ţineţi seamă că, în virtutea unui sistem matrimonial prielnic bătrînilor, un bărbat tînăr putea să se însoare mai greu decît unul mai în vîrstă. Or, la Kala, femeia este un semn sigur de bună stare, ca frigiderul sau automobilul în America. Şi, după cum acolo nu-i de ajuns ca Babbit să fi făcut într-adevăr afaceri bune şi să aibă un cont însemnat la bancă, ci mai trebuie să se fălească şi cu un frigider sau un automobil, fără de care-i socotit drept un om de nimic, de asemenea, la Kala, lucrul de căpetenie era să fii însurat, ca să ai drept la onoruri şi la consideraţie.

Unchiul Mama, fiind nu numai un conformist murdar, dar şi un om cu logică în gîndire, alegea deci totdeauna pe bărbaţii în vîrstă, care, de altfel, se găseau din belşug la Kala.

Pe de altă parte, şi cred c-am mai spus-o, Kala era un sat foarte mare. E limpede că în felul ăsta, chiar de-aş fi rămas acolo un an întreg, bătrînii ar fi avut totdeauna precădere, în timp ce tinerii ar fi înghiţit în sec, simţindu-se păgubiţi. Aşa se şi întîmpla. Tinerii se socoteau cu atît mai înşelaţi, cu cît obiectul contestaţiei, adică eu, era unul de-ai lor, un băiat de vîrsta lor. Cum s-ar zice, erau încredinţaţi că bătrînii îi despuiau de ei înşişi.

De altfel, aşa îşi dezvălui gîndurile Endongolo. Era un băiat înalt, cam bădăran şi nu prea îngrijit. Luase parte la mai toate conferinţele mele de seară şi-mi pusese cîteva întrebări bine chibzuite, datorită cărora îl deosebisem de ceilalţi. Avea un cap atrăgător, vorbea cu modestie sinceră, ori-

cum însă, cam exagerată, se credea dator să rîdă în orice clipă, şi toată ţinuta lui era pătrunsă de o nespusă bunăvoinţă. Ar fi fost un sfînt de nu i-ar fi plăcut atîta vinul de palmier şi, îndeobşte, orice licoare ce te făcea să uiţi de mizeriile acestei lumi, fie chiar numai pentru cîteva ore scurte. Nu m-aş mira să fi fost mereu între două chefuri, altfel nu se poate explica omeneşte o dispoziţie atît de egală. Mi-era drag băiatul ăsta, deşi trecuse cu siguranţă de treizeci de ani, pe cînd Yohannes Palmipedul, Abraham Fără-Oase, Petrus Fiul-Domnului şi Zambo aveau între douăzeci şi douăzeci şi cinci de ani. Pe scurt, Endongolo era generaţia intermediară între bătrîni, propriu-zis, şi tineri.

În dimineaţa aceea tocmai isprăvisem de mîncat, în timp ce omul nostru intră, aducînd o ploscă ce-i atîrna de umăr, legată cu o sfoară.

— Bună ziua, frate — făcu el, cu un rîs vinovat, cam prea smerit.

— Bună ziua, dragul meu — i-am răspuns eu, cu glasul cel mai binevoitor, încercînd măcar să mă arăt vrednic de vinul de palmier.

Ne-am dat mîna, ţinîndu-ne-o cît se cuvine între oameni care aveau să se întovărăşească spre a îndeplini lucruri mari. Zîmbind încurcat, rămase în picioare pînă ce l-am rugat să stea jos ; desigur, lucrul ăsta nu se obişnuia aici, oamenii neaşteptînd niciodată încuviinţarea nimănui ca să se aşeze, ba chiar cît se poate mai în voie. Am înţeles îndată c-avea un gînd ascuns.

Cerceta casa parcă venea acum pentru întîia dată. Pipăia, privea cu de-amănuntul mobilele, îndruga linguşiri pentru proprietarul care lipsea, cu vădita dorinţă ca toate felicitările să se reverse asupra mea. Pe cînd vorbea, îşi scărpina pulpele goale, şi unghiile lui lăsau lungi dîre albicioase : nu şi le spălase în dimineaţa aceea. M-am întrebat, făcînd haz, de cîte ori pe lună i se întîmpla să şi le spele.

— Fiindcă eşti acasă la tine — zise el — caută pahare.

M-am dus să le iau din dulap. El turnă vinul şi-l dădurăm de duşcă. Apoi mai turnă; părea foarte fericit, ca un bărbat care abia s-a însurat sau a făcut o afacere bună. Golirăm pahar după pahar fără să scoatem o vorbă, ca doi osîndiţi care se bucură de viaţă pentru cea din urmă oară. Eu beam mai ales fiindcă Endongolo, umplîndu-mi paharul în pripă, părea că doreşte să-l golesc repede. Cît despre el, cred că graba lui se datora mai ales fricii să nu se ivească un al treilea, care ar cere să împartă plosca de vin cu noi.

Un cîrd de plozi pătrunse în casă şi se abătu peste mine, vînturînd tăbliţele şi făcînd o gălăgie de te ameţea. După ce izbucni într-un rîs mulţumit, care mă uimi, Endongolo îi căină pe bieţii plozi, care vor fi nenorociţi cînd îi voi părăsi. Lăudă învăţătura ce le-o dădeam, metoda mea atît de bună, încît cei mai deştepţi făcuseră progrese, pentru care el, Endongolo, ar putea fi martor, cu toate că nu ştia carte. Apoi, tam-nisam, îmi încredinţă:

— Nu m-am dus la lucru, azi-dimineaţă n-am apucat-o spre pădure.

— Ia te uită, şi oare de ce? l-am întrebat eu, prefăcîndu-mă interesat. Nu eşti bolnav cumva?

— Nu, o nu — răspunse el, rîzînd. Bolnav, asta nu... Vezi tu, frate, sînt oameni care cad bolnavi, şi-apoi mai sînt şi ceilalţi.

— Ă?...

— Da, frate, sînt un fel de oameni care nu se îmbolnăvesc niciodată. Ca mine, ha!... ha!... ha!... Hei, da! foarte firesc.

— Ce noroc!

— Nu-i aşa, frate? Ha!... ha!... ha!... Ştii, eu cînd nu mă prea simt în apele mele, înhaţ o ploscă plină cu vin de palmier şi numai ce-o dau binişor toată pe gît. După o jumătate de ceas îmi vine să cînt, şi dusă-i boala, ha!... ha!... ha!... hi!... hi!... hi!...

— Da, nu-i de mirare.

— Nu-i aşa, frate? Ha !... ha !... ha !... Eu cred că vinul ăsta vechi de palmier e, vorba ceea, penicilina mea.

Pe atunci, ţăranii socoteau penicilina drept un leac universal.

Am rîs împreună, dar toate acestea nu-mi spuneau de loc unde voia s-ajungă. După ce umplu din nou paharele, îmi mărturisi :

— Da, nu m-am dus la lucru azi-dimineaţă. Nici soră-mea, de altfel.

— Ă ?...

— Da, soră-mea, o cunoşti, fetişcana aceea care...

Mi-o descrise vreme îndelungată şi, cu toate că-mi zise că trebuie s-o fi văzut de multe ori, spusele lui nu-mi aminteau nimic. De altminteri, nici nu-l auzeam totdeauna, fiindcă luptam neîncetat cu plozii care se învîrteau în jurul meu, mi se trînteau pe genunchi, mă trăgeau de urechi şi de păr.

— Da — urmă el — nici soră-mea nu s-a dus la pădure. Ha !... ha !... ha !... Mi-e tare dragă surioara mea, are haz. Şi azi-dimineaţă nu era mulţumită de loc ! A, dar ştii... de fel !...

— Nu ?...

— A ! nu... Ştii, m-am hotărît aseară, dar m-am stăpînit să-i dau de ştire. Abia azi-dimineaţă, cînd se amesteca printre celelalte femei ca să plece la cîmp, i-am spus c-o să rămînem acasă toată ziua. Vezi că surioara mea e o fată muncitoare şi nu-i place s-o faci să piardă o zi de muncă.

— Păi are toată dreptatea.

— Nu-i aşa, frate? Ha !... ha !... ha !... hi !... hi !... hi !... Mi-eşti tare drag tu... uite, ca şi soră-mea. Tu înţelegi îndată. Te iubesc tot atîta ca pe soră-mea... Se opri să golească un pahar. Apoi : Da-a, şi ea-mi zice totdeauna : „Dacă nu muncim, cine oare o să ne-ajute pe noi, care sîntem nişte bieţi orfani ?“

— A ! Fiindcă sînteţi orfani ?

— O! da, părinţii noştri au murit. Întîi s-a dus tata. Pe atunci, soră-mea nu era decît o copiliţă...

Îmi povesti pe larg moartea părinților lui. Cînd isprăvi, se opri un pic, luînd o înfățișare reculeasă. Apoi deodată, ca trezindu-se, făcu o mișcare nervoasă, un fel de bobîrnac de parc-ar fi alungat o muscă. Pe urmă încercă să reia firul vorbei, și eu mă întrebam, înveselit un pic, dacă o să-l mai poată găsi după atîtea digresiuni. Care nu-mi fu mirarea cînd, după un hohot de rîs fără nici un rost, l-am auzit spunînd :

— Da, așa, va să zică soră-mea era mînioasă foc, fiindcă nu suferă s-o faci să piardă o zi de muncă. Dar cînd am lămurit-o, hei, atunci nu mai putea de bucurie, ha !... ha !... ha !...

— Ce-ai lămurit-o ?

— Că din pricina ta o făceam să piardă ziua asta de muncă. O ! știi, una mai mult, una mai puțin...

— Dar cum vine asta, din pricina mea ?

Am ridicat spre el niște ochi speriați. Endongolo se posomorî și luă înfățișarea omului care-o să ceară un mare hatîr ce nu i se cuvine, nădăjduind totuși că poate stărui, știindu-te înțelegător.

— Iaca, frate, am să-ți spun. Sîntem fericiți cu toții la Kala, să te avem printre noi, ținem toți la tine. Toți am vrea să te primim la noi acasă, chiar dacă n-avem mare lucru să-ți dăm. Ne-ar face totuși plăcere să te vedem în casele noastre. Cine poate să ne-asigure c-o să te mai întîlnim vreodată ? La drept vorbind, ai venit aici din întîmplare, numai din întîmplare calea ta și a noastră s-au încrucișat. Dar mai este și unchiu-tău, și el dă totdeauna întîietate bătrînilor, iar bătrînii pun mîna pe tine în fiecare seară. Și mulți bătrîni mai sînt în satul ăsta. Tăcu un timp pentru a turna vin și a bea. Atunci, frate, mi-am zis : „Aș putea foarte bine să pierd o zi de muncă și să-l poftesc pe Jean-Marie la mine în timpul zilei". Ha !... ha !... ha !... La urma urmelor, nu sîntem la oraș aici, nu-s funcționar la un alb. Eu lucrez pe ogoarele mele, eu sînt propriul meu patron, fac ce vreau, hi !... hi !... hi !... Se opri o vreme, apoi : Ei bine !

uite ce, frate. Ți-ar plăcea să-ți petreci cîteva ceăsuri cu mine astăzi ?

— Astăzi ?

— Da, am și pierdut o zi de muncă, nu pot să mai pierd alta. De altminteri, am și făcut pregătiri. Înțelegi ?

Sta cu gura căscată și ochii zgîiți, cu gestul oprit într-o mișcătoare rugăminte smerită. M-am gîndit : „Ce obicei au cu toții să te pună în fața faptului împlinit !"

— Bine, o să vin — i-am răspuns cu oarecare nervozitate.

— Ha !... ha !... ha !... știam eu c-ai să primești. Mi-ești tare drag, frate. Mulțumesc de mii de ori...

— La ce oră trebuie să vin ?

— O ! cînd vrei tu. Doar ziua întreagă-i a noastră, nu-i așa ? Să zicem pe la... unsprezece, douăsprezece. Ei, merge ?

— Merge.

— Mulțumesc, frate !

Goli fundul ploscăi vîscos și îngroșat în pahare și ciocnirăm.

După care ieși, nu fără a-și fi luat rămas bun de la mine, cît mai ceremonios și lungind vorba cît mai mult. L-am auzit cum se îndepărta fluierînd încetișor pentru a-și sărbători victoria. Mi-a venit să rîd, dar, gîndindu-mă că n-aveam de ce, m-am stăpînit.

*

* *

Văru-meu, care se dusese să lucreze pe plantația de arbori de cacao și se întorsese și mai devreme ca de obicei, mă însoți la Endongolo. Acesta ne primi cu mărinimie. Sora lui se purta înduioșător, dar nu era frumoasă.

Rareori mi s-a întîmplat să mănînc atît de bine și cu atîta poftă, într-o atmosferă de atîta caldă destindere. Am băut mult vin de palmier, așa că ajunsesem tare voios și prea puțin pornit să plec urechea la vorbele plîngărețe ale scumpului En-

dongolo ; nu găsea nimic mai bun de făcut decît să-mi povestească viaţa lui, care, deşi nu părea, numai veselă nu era. E cu putinţă ca, în unele clipe, Endongolo să fie trist la beţie, ceea ce ar lămuri totul. S-ar însura poate curînd, îmi zicea el, dar deocamdată trăia împreună cu surioara lui, care-i ţinea loc de soţie : „În parte, hi !... hi !... hi !... numai în parte"... Băutura mă făcuse nepăsător şi m-am gîndit cu răutate : „Ei, şi ?"

Sînt oameni care-ţi spun foarte naiv : „Vinul te face bun". E cu desăvîrşire greşit. Vinul îmbată, e însuşirea lui de căpetenie sau puterea lui, cum vreţi. Numai beţia poate avea oarecare înrîurire morală asupra unui individ. Dar nu poate să te facă bun, ci cel mult să te îndepărteze de lucrurile lumeşti. Nepăsarea aceasta, după împrejurări, va părea bunătate sau răutate. Judecînd bine, nu poate fi decît răutate. Căci, la urma urmei, cum de nepăsarea faţă de lumea reală, de lumea oamenilor, ar fi altceva decît o pornire spre rău ?

Zambo mînca cît doi, fără să se sfiască. Nu vorbea decît foarte rar şi numai ca să spună ceva neînsemnat, dacă nu o necuviinţă. Masa era pe sfîrşite, cînd am auzit în curte un glas de copil, ascuţit şi poruncitor.

— Ei, drăcie — bagă de seamă Zambo cu şiretenie — iat-o pe Edima.

— Eşti sigur că ea este ? am făcut eu, tare emoţionat.

— Foarte sigur, verişor scump inimii mele. Plec să ţi-o aduc şi-o să-mi fii adînc recunoscător, hei ?

Ieşi în prag şi o strigă. Se cam lăsă rugată, dar, în sfîrşit, veni, urmată de trei copii mici. La drept vorbind, pesemne că ne-a văzut intrînd la Endongolo şi, instinctiv, poate, sau, cine ştie, foarte conştient, coborîse cu gîndul ascuns de a ne ajunge. De cînd o cunoşteam, Edima găsise un mijloc de a nu-şi mai ajuta mama la cîmp, supraveghindu-şi fraţii mai mici. Pînă atunci fuseseră lăsaţi în paza unui băieţandru, care, văzînd de propriii lui fraţi,

primise să-i păzească şi pe ai Edimei şi, după cît se arăta, nu le mergea prea prost. Dar Edima găsise cum să rămînă în sat, o făcuse pe maică-sa să se învoiască, şi gata.

Era cenuşie de colb ; trebuie să se fi dat tumba toată dimineaţa cu fraţii ei, ca o copiliţă ce era. O poftirăm să mănînce, nu primi însă şi tot timpul mesei mă cercetă pe furiş cu coada ochiului, iar eu mă făceam că nu bag de seamă. Era vădit foarte fericită să se afle acolo, în tovărăşia mea.

Cînd se strînse masa, Edima se aşeză pe genunchii mei. Mi-am zis că nu-i lipsea îndrăzneala. Am cuprins-o cu braţele. Folosind o clipă cînd Endongolo şi Zambo erau prinşi într-o discuţie aprinsă asupra nu mai ştiu cărui subiect însemnat, îmi zise la ureche :

— Ai să pleci curînd ?

— Da, cred — am făcut eu, răsfăţîndu-mă.

— Cînd pleci ?

— Nu ştiu. De ce mă întrebi ?

— Aşa... E bine la oraş ?

— E mai puţin bine decît aici. A ! înţeleg, vrei să te iau cu mine la oraş, nu-i aşa ?

Ea rîse tare şi multă vreme. Eram mîndru că, după cît se părea, atinsesem struna simţitoare a fetiţei. Desigur că, numai datorită vinului de palmier, eram într-o formă uluitoare.

Cît priveşte sora lui Endongolo, şi ea mă cerceta cu o grijă ce nu-şi avea pereche decît în cumpătarea care o însoţea şi se cuvenea numai musafirilor din altă planetă.

Abia cînd începu să se întunece de-a binelea, Endongolo se învoi să redea bieţilor lui oaspeţi libertatea, la care năzuiau încă de la sfîrşitul mesei. Pe scurt, nu două ore, ci mai mult de cinci i-am dat, vrînd-nevrînd, preascumpului Endongolo. Şi avea mare dreptate : căile noastre se încrucişaseră numai dintr-o simplă întîmplare.

* * *

Curînd şi alţii urmară pilda lui Endongolo. Dacă bătrînii puneau mîna pe mine seara şi o foarte însemnată parte din noapte, tinerii nu-mi mai dădeau răgaz ziua. Această neprevăzută întorsătură a întîmplărilor nu se arăta pe placul unchiului Mama. Cu siguranţă c-ar fi dorit ca bătrînii să mă monopolizeze atît ziua cît şi noaptea, şi-i lesne de înţeles. Pesemne însă că, pentru întîia dată în viaţa lui, împrejurările îl depăşiră şi nici nu mai încercă să le mlădie cum ar fi vrut. Cu toate acestea îşi păstră întrunirile de seară şi, mai ales, se mîngîia cu gîndul că se alegea cu jumătate din produsul lor.

*
* *

Zile întregi am umblat cu deznădejde razna prin sat; mă vedeau oamenii cum o luam în sus ori coboram, avîndu-i de o parte şi de alta pe Zambo, frumosul meu văr cu muşchi de semizeu, şi pe Edima, o fetiţă ciudată, în acelaşi timp femeie şi copil, Edima pe care o doream, deşi o iubeam ca pe o soră, Edima, care, încet dar sigur, ajungea axa vieţii mele. Mă purtam acum cu ea ca Dumnezeu faţă de oameni: aşteptam, nu mă mai necăjeam. Bănuiam că peste puţin o să se facă o spărtură în nenorocita înlănţuire de împrejurări ce ne închidea ca într-un ţarc, lipsindu-ne de orice libertate, de orice intimitate cu putinţă.

În cursul acestor zile de rătăcire diurnă am băut paharul pînă la fund. Am ştiut cîtă deznădejde şi dezgust poate să cuprindă îndatorirea de a-ţi petrece cinci ore zilnic la cîte un om, unde puteai fi sigur că, după ce va fi înghiţit oarecare cantitate de hrană şi alta de vin, va ajunge în mod fatal să-ţi povestească viaţa lui — prea nenorocita-i viaţă. E uimitor cum se aseamănă vieţile, mai mult decît s-ar părea uneori: toate-s nenorocite. Desigur că orice fiinţă omenească ar putea declara numai în glumă: „Viaţa mi-a dat tot ce-am vrut, nu-i mai cer nimic".

La întoarcere, după vizitele acestea, cînd străbăteam iar satul ăsta nesfîrşit, cu Zambo şi Edima nelipsiţi de lîngă mine, femeile, care îndeobşte se înapoiaseră de la cîmp, se aşezau în pragul caselor, spunîndu-şi fără înconjur bănuielile despre căsătoria mea cu Edima, ceea ce mă stingherea şi mă bucura totodată. Cînd vorbeau de ea, cumetrele îi ziceau cu tîlc : „Fata şefului". Ca şi cum n-aş fi putut iubi decît o fată de şef.

Droaia de plozi alerga în jurul nostru, ţopăia, făcea gălăgie, sporind la fiecare casă. Trist alai. Mă gîndeam adesea : „De m-ar vedea tata... Ah ! tata !"...

* * *

Ca o maşină imaginară care, odată pusă în mişcare, nu se mai opreşte, întrunirile nu conteniră, cu singura deosebire că tinerii lipseau, şi nu fără pricină.

Turma de oi se mărea văzînd cu ochii. Era lucrul de căpetenie pentru unchiu-meu, care avea pentru animalele acestea o grijă înduioşătoare. Apoi se mai adăugă şi o găinărie zgomotoasă. Fiindcă tinerii care puteau să-mi facă daruri, îmi aduceau pui, singura proprietate mobilă ce se găsea în oarecare cantitate în mîinile lor. Coteţul dovedindu-se repede neîncăpător, unchiul Mama ridică altul într-un timp record. Ce belşug !

* * *

Oricum, cea mai frumoasă amintire pe care o păstrez din Kala, după Edima, e sărbătorirea mea de către patru tineri care, uniţi şi mai înainte prin legături de trainică prietenie şi frăţie, se unire şi mai strîns în această împrejurare solemnă — se asociară, aş spune chiar, dacă acest cuvînt n-ar părea nepotrivit, cînd e vorba de triburi, unde noţiunile de economie modernă şi capitalistă nu pot, desigur, avea curs.

Aşadar, aceşti patru tineri erau tocmai Yohannes Palmipedul, Abraham Fără-Oase, Petrus Fiul-Domnului — în ordinea descrescîndă a vîrstei, cel dintîi pomenit fiind cel mai mare dintre ei. Desigur că, datorită recunoştinţei pe care le-o păstrez din pricina acestei sărbătoriri, am ţinut minte nu numai numele, ci pînă şi cea mai neînsemnată trăsătură a acestor personalităţi atît de ciudate. Dar uitam să vi-l spun şi pe-al patrulea, care nu era altul decît mult iubitul meu văr Zambo. La drept vorbind însă, el nu luă decît prea puţin parte la organizarea şi orînduirea festivităţilor, şi asta numai fiindcă trebuia, pentru a intra în voie unui tată autoritar şi chiar tiran, să-şi ia în fiecare dimineaţă cuţitul, să se îndrepte glonţ spre plantaţia de arbori de cacao, să facă ceva zgomot cîtva timp, pe scurt să pară că munceşte. Şi, după cum ştiţi cu toţii, poţi pierde multă vreme cu jocul ăsta. Oricum, frumosul meu văr n-avea nevoie să ia prea mare parte la pregătirea acestor serbări, vrednice de amintire, de a se întipări, trup şi nume, în sufletul meu.

Cei patru tineri rînduiseră totul cu atîta îmbelşugare, încît opera lor, pentru a se înfăptui pe deplin, a trebuit să se desfăşoare mai multe zile, pînă cînd în a patra se isprăvi cu o apoteoză de injurii, de oale sparte, de vin vărsat pe jos, de beţie generală şi poate chiar de pumni, dar nu îndrăznesc s-o susţin, fiindcă, spre sfîrşit, am şters-o în grabă din motive de siguranţă ce-mi erau scumpe. Totuşi să n-o luăm înainte.

*
* *

Într-o zi, dis-de-dimineaţă, Yohannes Palmipedul (sau sfîntul Yohannes din Kala), Abraham Fără-Oase şi Petrus Fiul-Domnului veniră la noi pe cînd stam în pridvor. Păreau cam întărîtaţi şi vorbeau tare, aşa că o bună parte din sat putea să-i audă. Dar, împotriva celor susţinute tot anul de cenzorul cît şi de directorul liceului meu, eram

un băiat cumpătat (sau e numai chestie de contrast?) şi mă scotea din sărite orice putea să atragă atenţia oamenilor. Aşa că i-am judecat mai mult cu asprime. Ajunşi lîngă mine, mă strigară cu oricare grosolănie, fapt care-mi întări părerea, oricît de aspră ar fi fost.

Dumnezeu ştie totuşi că niciodată nu doresc răul nimănui şi sînt plin de îngăduinţă. Într-un cuvînt, eram în toane rele şi fără cei trei tineri, aş fi trăit, desigur, cea mai proastă zi a mea la Kala.

— Hei, prietene — mă chemară ei — oare unde a şters-o văru-tu?

— Nu prea ştiu — le-am răspuns fără chef — dar cred c-o să fie îndată aici. Dacă vreţi să-l aşteptaţi...

— Vino cu noi, Jean-Marie — reluară ei nu în cor, ci fiecare făcîndu-şi pe rînd propunerea. Nu-i lăsa pe bătrîni şi pe copii să te plictisească într-una. Azi, că nu eşti poftit nicăieri, vino, dar, cu noi!

— Bătrînii şi plozii — prinse a lămuri Yohannes Palmipedul, dînd de zor din mîini — seamănă şi unii, şi alţii cu salamandra. Ştii ce-i salamandra? Salamandra e o bestie grozav de agăţătoare, o adevărată ciumă de bestie mică. Uite, pînă una-alta, ia să-ţi povestesc o istorie. Odată, împreună cu cei doi căţeluşi ai mei, am gonit din ascunzătoare o salamandră, o bucăţică frumoasă, crede-mă. Mi-am asmuţit căţeii în urma ei, şi atîta au fugărit-o, că, văzîndu-şi moartea cu ochii, dihania noastră şi-a căutat scăparea în vîrful unui baobab, căţărîndu-se pe trunchi. Are şapte vieţi salamandra, crede-mă. Numai, vezi, că era atinsă şi prea gîfîia de oboseală ca să se agaţe destul de repede, şi-apoi mai eram şi eu cu suliţa mea mai iute decît fulgerul lui Dumnezeu. Şi ce-ţi închipui c-am făcut? Am alergat la poalele baobabului, mi-am ridicat ochii şi numai ce am zărit-o pe mica mea prietenă salamandra că se tîra pe trunchi. Îmi potrivesc suliţa, îl chem în ajutor pe răposatu'

taică-meu şi-ţi pironesc salamandra pe trunchiul albicios al baobabului. O privesc în timp ce se zvîrcoleşte şi-mi potolesc apoi căţeii, care lătrau într-una, crezînd că salamandra ne scapă. Aştept ca lelea să-şi dea duhul şi, la rîndul meu, mă sui în baobab. Dar nu ţinusem seamă de ghearele ei lungi, cîrligate ca ale Satanei, pe care preoţii le zugrăvesc pe zidurile bisericilor. Şi le înfipsese în trunchiul baobabului şi, cu toate că era moartă, mi-a trebuit o jumătate de zi ca să-mi desprind prada, tăind în baobab cu cuţitul meu, după care coborîsem...

— Da — se amestecă Petrus Fiul-Domnului. Da, Jean-Marie, tu, care eşti un om priceput, uite ce gîndeşti în clipa de faţă : „Dacă Palmipedul i-ar fi chemat în ajutor pe fraţii lui, pe Zambo, Fără-Oase şi pe Fiul-Domnului, salamandra ar fi fost desprinsă într-un timp mai scurt şi mult mai uşor". Asta trebuie că gîndeşti tu acuma, nu-i aşa ? Numai că, vezi tu, dacă ne-ar fi strigat, am fi ştiut că prinsese o salamandră. Şi-atunci, iată-l silit s-o împartă cu noi, şi n-o dorea, o ! dar, ştii, n-o dorea de fel. Zgîrcit şi mîncăcios cum este, mai bine s-a descurcat singur, ca să-şi păstreze taina şi, mai ales, să se ospăteze fără martori şi împărţeală. Ştii, Jean-Marie, nimic nu-i mai gustos decît o salamandră... Oare mint, Palmipedule ?

— Să vă spun eu — îl opri Fără-Oase, care vorbea puţin. Yohannes Palmipedul ăsta s-a închis singur o săptămînă întreagă. Ne întrebam cu îngrijorare unde o fi şters-o. N-o ştersese nicăieri, numai că se ospăta cu salamandra lui : „Doar nu prinzi în fiecare zi o salamandră", şi-o fi zis Palmipedul. Ah ! ce dobitoc zgîrcit !

— Dragii mei fraţi — se împotrivi Yohannes, foarte mîhnit — fraţii mei mult iubiţi, oricum, nu puteam să vă chem în ajutor cînd voi lipseaţi de aici. V-am mărturisit totdeauna adevărul ; în ziua aceea eraţi duşi, atîta tot.

— Tustrei ? întrebă cu îndoială Zambo, care, auzindu-ne vorbind, venise la noi.

— Da, tustrei.

— Ia priviţi-l — făcu Zambo cu indignare şi cu dojană cumpătată în glas, pe care parcă-l împrumutase de la taică-su. Ai să ne spui oare cu ce prilej şi în ce zi am lipsit tustrei deodată? Mă întreb cum de salamandra aceea, pe care-ai înghiţit-o singur ca un şarpe urîcios, nu ţi-a căşunat o pîntecăraie din care moartea să ţi se tragă.

— Dumnezeule! Dumnezeule! exclamă Palmipedul, cu o faţă de mucenic. Uite-i că acuma îmi doresc moartea, şi asta numai pentru o nenorocită de salamandră, al cărei gust l-am şi uitat de veacuri. V-ar părea tare rău dac-aş muri. Că doar zilele nu trec una după alta? Ascultaţi, tocmai am aşezat un şir de capcane de cealaltă parte a rîului. Pun rămăşag pe ce vreţi că într-o bună dimineaţă o să găsim o mărinimoasă antilopă, care va veni să se prindă. Aveţi răbdare, fraţilor, c-o să vă despăgubesc eu în curînd pentru păcătoasa ceea de salamandră... De fapt, îmi aduc aminte că nici măcar n-am mîncat-o, i-am trimis-o omului cu fata căruia voiam să mă însor, ţineţi minte? Îmi cerea salamandre în schimbul fetei; un moşneag, e tare lacom. Ei, poftim: nu i-am trimis destule salamandre. Altfel, n-ar fi oare fata lui nevasta mea, astăzi?... Am făcut toţi mare haz de declaraţiile făţarnice şi fără şir ale Palmipedului. Dar — urmă el — vorbeam cu Jean-Marie şi nu cu voi. Va să zică, dragă prietene, bătrînii şi plozii seamănă cu salamandra. Chiar morţii, tot te mai ţin în ghearele lor. Desprinde-te astăzi şi vino cu noi. Şi tu, Zambo, hai cu noi!

Cuvîntarea aceasta mă convinse fără greutate. Cît despre Zambo, nici n-o aşteptase ca să-i vină pofta să mai schimbe. Trebuia totuşi să-şi ia unele măsuri foarte simple.

— Din pricina bătrînului — ne lămuri el. Nu vă temeţi, că v-ajung eu pe un drum lăturalnic.

— N-o să încetezi odată să tot tremuri în faţa bătrînului tău? întrebă în zeflemea Fiul-Domnului.

— Îţi dă mîna să vorbeşti, că al tău îţi dă pace.

— Tocmai, fiindcă nu m-am lăsat, nu m-a mai ţinut nici el din scurt.

— Şi unde anume vă duceţi ? se nelinişti Zambo.

— Mergem la izvoarele cu apă vie, la cristelniţa sfîntului Yohannes din Kala — răspunse Fiul-Domnului. Ştii unde-i ?

— Da, cred că ştiu.

Ţinîndu-şi cuţitul lung în mînă, Zambo se îndreptă glonţ spre plantaţia de arbori de cacao, trecînd pe dinaintea atelierului unde lucra tatăl lui.

— Nu încape îndoială că ştie unde mi-e cristelniţa — drăcuia Palmipedul. Cum să nu fi aflat ăsta ? Unde-ţi închipui că bea cînd îl strînge în cleşte nepotolita lui sete ? Iar oalele mele, bietele mele oliţe, sînt mereu goale. Zambo... n-am ajuns încă să-l prind asupra faptului, că-i un şiret. Hei, dar las' că n-o să mai treacă mult. Atunci, Fără-Oase, am să-l dau pe mîna ta ; să-i faci morală tu, care i-ai învăţat catehismul pe copiii cei mici doi ani de zile, cu leafa de o sută cincizeci de franci pe lună. Să-l lămureşti că bunul altuia nu-i al lui. Numai aşa trag nădejde că băiatul ăsta n-o să mai vină să-mi fure vinul.

După ce am mers cîtva timp prin pădure, am ieşit într-o poiană îngustă, unde, ca nişte uriaşi frînţi de oboseală, dormeau liniştit patru palmieri lungiţi unul lîngă altul.

Ne-am aşezat ceva mai la o parte de cele patru trunchiuri, iar Palmipedul se duse de mai multe ori să-şi scoată oalele, pe care le aşeză în faţa noastră. Apoi ne împărţi pahare din cele mai primitive, scobite în coaja unei nuci de cocos, şi rosti sentenţios consemnul :

— Cum printre noi sînt oameni al căror gîtlej arde într-una — zise el, privindu-l în ochi pe Fiul-Domnului — o să ne servim cu toţii împreună de fiecare dată. În felul ăsta n-o să fie nimeni tras pe sfoară.

Mi-am luat inima în dinţi, găsindu-mă fără doar şi poate în faţa unei întreceri. Mă întrebam după cît timp mă voi da bătut şi dacă nu era mai bine s-o fac de îndată. Pentru a-mi cruţa însă amorul propriu, m-am hotărît să iau cel puţin parte la plecare. Ne serveam, băgînd paharul într-o oală plină cu vin.

— Ascultaţi, fraţilor — spunea Palmipedul, dîndu-ne mai departe instrucţiuni — cele dintîi patru pahare le dăm cu toţii de duşcă.

— De ce? am întrebat eu, speriat.

— De ce? Ca nu cumva belşugul să fugă vreodată din casa mea, ce mai! Oare pe la voi nu ştiu oamenii de una ca asta?

— Nu cred. Nu i-am auzit niciodată zicînd aşa ceva.

Tustrei se stricară de rîs. Mă simţeam tare singur. Apoi deodată se ivi Zambo, zîmbitor. Se aşeză, înarmîndu-se cu un pahar.

La al şaselea pahar, prezentam toate simptomele de oboseală şi de apropiată părăsire a întrecerii. Văru-meu băgă de seamă.

— Nu-l sili să bea prea mult — zise el lui Yohannes Palmipedul. Nu-i obişnuit.

Ce recunoscător îi eram! Mă gîndeam: „Oricum, ce ţi-e şi comunitatea de sînge!" În clipa aceea, îndoiala mea faţă de teoriile unchiului Mama se zdruncină de-a binelea.

— N-o fi obişnuit — răspunse Palmipedul, umplîndu-mi liniştit paharul fără măcar să mă întrebe — n-o fi obişnuit, dar o să fie. Ia spune-mi, dragă Zambo, cum se face c-ai ştiut să vii singur la izvoarele mele? Lămureşte-mi şi mie taina asta.

— Nu-i nici o taină — i-o întoarse Zambo — şi doar ştii prea bine. Întîia dată chiar tu m-ai adus aici.

— Eşti sigur? Oare nu te-am dus mai degrabă la alte izvoare?

— Nu cumva vrei să dai a înţelege că vin la cristelniţele astea în lipsa ta?

— Nicidecum, iubitule. Ţi-am pus numai o întrebare.

După o lungă dezbatere zadarnică, încă nu eram lămuriţi dacă Zambo fusese adus întîia oară de însuşi Palmipedul la izvoarele lui. Ca să sfîrşească odată, Fără-Oase declară :

— Religia ne învaţă că...

— Care religie ? întrebă Fiul-Domnului.

— Religia catolică.

— Bine — urmă Fiul-Domnului — te las să ne spui ce ne învaţă religia catolică, dar cu condiţia să ne mai spui pe urmă ce ne învaţă şi celelalte religii.

— Mai sînt oare şi alte religii ?

— De n-ar fi decît cea a sfîntului Yohannes din Kala !

— Dar să începem cu religia catolică. Ea ne învaţă două lucruri de căpetenie. Întîi : bunul altuia nu-i bunul nostru. Aşa că nu trebuie să-l luăm. Daţi Cezarului ce este al Cezarului, şi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu. În al doilea rînd : să nu judeci niciodată cu îndrăzneală. Nu învinovăţi niciodată pe nimeni fără a avea dovada sigură că-i vinovat. Atîta tot.

— Se cunoaşte că-i ameţit — făcu Palmipedul în zeflemea. Nu i-am priceput niciCînd pe flecării ăştia, care nu pot trage un pahar de vin fără să se cherchelească. Pare-se că n-o vrei pe Eliza ? zise el, întorcîndu-se spre mine. Oare n-o găseşti frumoasă ? Sau te-i fi temînd de femei ?

— E numai chestie de gust — i-am răspuns eu, cu siguranţa pe care ţi-o dă un început de beţie.

— Da, cum zici, e numai chestie de gust, totuşi e ciudat, foarte ciudat.

— De ce-i ciudat ? se împotrivi Fără-Oase. Hei ! adică de ce-i ciudat ? Dacă n-o vrea pe fată, oricum nu poţi să-l sileşti. Şi, de altminteri, eu socot că bine a făcut : ne-a răzbunat pe toţi.

Zambo şi cu mine pusesem de mult la punct un şiretlic genial : mă serveam. umplîndu-mi pa-

harul, şi-l aşezam lîngă el, în timp ce văru-meu împingea lîngă mine paharul pe care-l golise. Pînă la sfîrşitul şedinţei, nimeni nu băgă de seamă învîrteala. Mă miram cum de fiinţe omeneşti normal alcătuite, înzestrate cu un singur stomac, puteau să înghită asemenea fluvii de vin. Nu se lăsară pînă nu goliră de tot cele patru oale.

Cînd ne-am sculat să plecăm, numai unul se cam clătina pe picioare; era Fără-Oase, cum se şi cuvenea. Palmipedul îl privea cu oarecare dispreţ.

— Nu ţi-e ruşine? îi zicea el. Bea mai bine decît tine puştiul de la oraş. Ia te uită ce drept merge!

Zambo avea un zîmbet uşor, aşezat în colţul drept al gurii ca o floricică. Palmipedul, care părea că ţine la beţie, făcu doar un gest nelalocul său şi mă luă de mijloc, spunîndu-mi că de azi înainte voi fi cel mai bun prieten al lui, eu, care în ciuda unui antrenament plin de lipsuri, beam atît de vîrtos.

— Cînd te-am văzut întîi — îşi deschise el inima — n-am avut încredere în tine. Îi cunosc eu pe flăcăii ăştia de la oraş, niciodată nu-s chiar la fel cu noi. Dar tu eşti cu totul deosebit: te înfiez, dragă Jean-Marie.

Duhnea a vin, ceea ce mă supăra. Apoi îşi puse în gînd să mă înveţe un cîntec, care mi-a plăcut pînă într-atîta, încît, nu numai că l-am ţinut minte de atunci, dar l-am şi tradus pe franţuzeşte, ca să-l transmit generaţiilor viitoare, care, poate, n-or să mai bea vin de palmier şi vor uita, aşadar, operele poetice inspirate de această băutură dumnezeiască. Iată cîntecul:

Dacă mă ceartă vreo femeie oarecare,
Îmi amintesc cu drag de scumpa-mi mamă
Şi-atunci îmi zic: „Ce importanţă are?
Că m-a certat?"
Vai, tare sînt nefericit, o, mamă!
Însă, oricum... ce importanţă are?

Cînd de-a vrăjii leacuri vin bătrîni să-mi spună
Eu îmi aduc aminte de-al meu tată
Şi-atunci îmi spun : „Vrăjitoria-i o minciună !
Nu cred în ea !"
Vai, tare sînt nefericit, o, tată !
Însă, oricum... vrăjitoria-i o minciună !

Cînd mă înjură vreo bătrînă mînioasă,
Îmi amintesc de blînda, buna-mi mamă,
Şi-atunci îmi zic : „Tare-i neputincioasă,
Biata bătrînă !"
Vai, sînt nefericit, o, dragă mamă !
Însă şi ea... tare-i neputincioasă !

Rîzînd, cei tari mă şfichiuiesc cu biciul glumei,
Cînd însă mi-amintesc de al meu tată,
Simt cum s-a spulberat ca faţa spumei
Dispreţul lor !
Vai, tare sînt nefericit, o, tată !
Dar şi puterea lor... deşertăciune-i !

Poate să nu vi se pară că acest cîntec ar putea să entuziasmeze îndeosebi o minte luminată. Credeţi-mă însă, nimic n-o luminează mai bine decît vinul de palmier, doar mă pricep şi eu la cîte ceva. Dacă vreţi să vă încredinţaţi, beţi totdeauna destul vin de palmier, recitiţi cîntecul ăsta şi o să vedeţi că am dreptate. De altfel, e cu putinţă ca traducerea mea să fie proastă.

Yohannes Palmipedul nu se lăsă pînă ce n-am cîntat foarte bine cîntecul, cu emoţia cuvenită şi ştiindu-i toate cupletele pe de rost. Degeaba-i spuneam, cum nu se poate mai prietenos, că, în ce mă privea, nu-mi pierdusem încă nici unul din părinţi ; îmi răspundea neclintit că tot aveam să-i pierd într-o bună zi şi că atunci voi fi orfan ca toată lumea — uite, ca el, de pildă. Aşa că m-am resemnat să cînt în felul plîngăreţ, ceea ce-i plăcu grozav Palmipedului. De aceea am numit cîntecul ăsta : *Tînguirea micului orfan.*

După ce am trecut fluviul, am mai umblat o vreme, Fără-Oase tot împleticindu-se, Zambo păstrîndu-şi zîmbetul uşor, înfipt în colţul drept al gurii ca o floare gingaşă, în timp ce Fiul-Domnului încerca deznădăjduit să-l încredinţeze că cea mai bună religie din lume era tot cea a sfîntului Yohannes din Kala, care avea două principii de căpetenie : întîi, dacă ţi-e sete, să bei orice afară de apă ; în al doilea rînd, să nu scapi niciodată vreun prilej de a face dragoste la orice oră din zi, chiar şi duminica.

Astfel, şi în starea aceasta sufletească, ne-am pomenit deodată la cîmp. Ogoarele întregului sat Kala erau în anul acela o singură şi nemărginită poiană. Oamenii desţeleniseră foarte simplu cea mai mare suprafaţă de pădure cu putinţă şi apoi o împărţiseră în loturi individuale sau, mai bine zis, familiale. Cu alte cuvinte, lanul ăsta dintr-o singură bucată era mult mai întins decît însuşi satul Kala.

Pe atunci, secerişul era pe sfîrşite. Mirosea a arahide prăjite, iar tulpinile de porumb cît şi frunzele lor dădeau ogoarelor o culoare gălbuie. Femeile, încovoiate, se sileau să smulgă din pămînt tulpinile arahidelor, mînuindu-şi uşurel micul tîrnăcop, pe cînd, ceva mai departe, fetiţele şi băieţii desprindeau boabele de pe tulpini. În răstimpuri aproape regulate, o dîră de fum se avînta cu sfială spre cer, şi copiii, cinchiţi în jurul unui foc primitiv, prăjeau porumb sau arahide. Totul mirosea a pămînt reavăn, a grîne coapte şi a legume verzi. Iar în jur, aspră la înfăţişare, pădurea sta de strajă în măreaţa-i uniformă verde-închis.

Prietenii mei împrumutară în grabă trei coşuri de spate de la ţărance şi începură să cutreiere ogoarele, spunînd de cîte ori ajungeau în dreptul unei femei :

— Fie-ţi milă de nişte oameni săraci care-ţi cer de pomană ! Dă-ne cîteva arahide ! Dumnezeu o să te răsplătească într-o zi. Fie-ţi milă de bieţi oameni în cruntă sărăcie ! Dă-ne cîteva arahide !

Femeia se îndrepta din şale, pufnea de rîs şi, pînă la urmă, le dădea totdeauna o mică măsură de arahide.

Toate femeile făcură la fel. Peste puţin, prietenii mei umplură cele trei coşuri. Atunci Palmipedul hotărî :

— Hei ! Flăcăi ! Nu-i nevoie să mai furăm arahide c-avem berechet, chiar mai mult decît ne trebuie. Să mergem !

Ne-am întors în sat după-amiază şi ei se apucară să cojească arahidele pe care le dobîndiseră atît de uşor.

Fără-Oase, care, cît de cît, se mai trezise din beţie, declară :

— Trebuie să spunem adevărul : datorăm izbînda asta numai puştiului de la oraş. Fără el, nimeni n-ar fi răspuns milogelii noastre.

— Păi tocmai de aceea l-am rugat să vină cu noi — răspunse Palmipedul, care niciodată nu-şi pierdea capul.

Aici ajunseseră ei cu pregătirile cînd i-am părăsit. Nu ştiu decît foarte nelămurit ce-au mai făcut pe urmă. După cît am putut afla, s-au dus a doua zi să vîndă arahidele într-un mic centru comercial din împrejurimi. A treia zi, tot după cîte ştiu, au pornit-o să cumpere ieftin pui şi o oaie, precum şi pentru a-şi aduna micile prietene, căci fără ele succesul serbării ar fi fost fără îndoială primejduit. Aşa cum am spus mai sus, abia a patra zi avu loc apoteoza.

*
* *

Iar a patra zi era duminică.

Îndată ce m-am sculat, am fost vestit să nu mă îndepărtez de casă şi să stau la dispoziţia lui Yohannes Palmipedul şi a clicii lui.

Pe la unsprezece dimineaţa, o delegaţie trimisă de Palmiped şi alcătuită din Abraham Fără-Oase,

Petrus Fiul-Domnului şi alţi trei tineri ale căror nume nu le-am ţinut minte veni să mă ia. Am trecut prin sat, înconjurat de aceşti cinci pehlivani, ca un om de stat american între detectivii din serviciul lui.

Cu prilejul acestei serbări, casa lui Yohannes Palmipedul avusese parte de un tratament neobişnuit. Mai întîi fusese măturată, ceea ce nu se întîmpla adesea, apoi împodobită cu ghirlande din frunze de mango şi cu crengi de palmier. Nefiind încă mulţumiţi de sforţările lor, organizatorii puseseră pe pereţi poze sfinte, în lipsă de ceva mai bun : o inimă a lui Isus la stînga, un Isus răstignit la dreapta şi naşterea preacuratei în faţă. Era multă lume, în cea mai mare parte fete şi băieţi.

— Ascultaţi-mă ! strigă Palmipedul, bătînd din palme. Aici nu-i decît un singur musafir : flăcăul de la oraş. Pentru el s-a pregătit totul, băutură şi mîncare. Cît despre ceilalţi, le mulţumim c-au venit să ne sărbătorească musafirul, dar, oricum, să fie bucuroşi cu ce vor căpăta.

Suna cam rece, spunea însă ce voia să spună. Apoi vorbi Zambo.

— Tineri de frunte din Kala ! începu el...

— Kala, satul celor aleşi ! îi răspunseră ceilalţi. Kala, totdeauna în frunte ! Kala, totdeauna e la mare cinste !

— Vă îndemn — urmă văru-meu — să nu vă pese nici de mîncare, nici de băutură. Lăsaţi grijile astea josnice necredincioşilor din satele de primprejur, care nu ştiu ce înseamnă a primi un musafir şi habar n-au de ospitalitate. Vă îndemn să jucăm, să domnească aici o însufleţire vrednică de o zi ca asta !

Cuvîntarea, oricît de proastă, fu primită cu aplauze furtunoase. Apoi cîntară un imn aproape naţional unde cuvîntul Kala se auzea în toate versurile şi pe care nu l-am ţinut minte, fiindcă nu mi-au plăcut niciodată naţiunile atît de mici şi care se ţin

izolate, cum era cea din Kala, şi cu atît mai puţin imnurile lor naţionale.

Pe urmă începu serbarea. Fetele serveau, deşi, după cum mi s-a spus, mîncarea fusese gătită de micile prietene ale tinerilor din Kala ; ele făceau parte din triburile de primprejur. Cu toate îndemnurile lui Zambo şi asprele înştiinţări ale Palmipedului, cei de faţă avură grijă să bea şi să mănînce mult, fără să scape nici un prilej de a goli paharul şi de a îmbuca ceva. Masa fusese pusă în mijlocul casei, şi numai eu am avut cinstea să iau loc la ea, ceilalţi mîncînd în farfurii puse de-a dreptul pe pămînt. Abia mult mai tîrziu serbarea se însufleţi şi cei de faţă prinseră a juca *asiko* în felul atît de deosebit şi de bogat în contorsiuni ce caracteriza Kala mai bine decît toate imnurile ei naţionale şi altele.

Atunci m-am folosit de faptul că nimeni nu mai avea grija mea, ca s-o chem pe Edima lîngă mine. Era veselă ca de obicei şi făcea haz de toate. Am luat-o pe genunchi şi am sărutat-o o dată, uitîndu-mă apoi în jurul meu. Văzînd că nimeni nu ne bagă în seamă, am sărutat-o a doua, a treia oară şi aşa mai departe ; ea cerea acum să fie sărutată. Era ceva cu adevărat nebunatic, mai ales pentru mine care beam într-una. Am încercat s-o fac şi pe Edima să bea, dar se împotrivi cu hotărîre.

Nimic nu tulbură veselia pînă la sfîrşitul zilei. Fie că, tot jucînd mereu, tinerii se întărîtaseră treptat, fie că erau la mijloc pricini adevărate, cheful se strică deodată. Mai întîi, Fiul-Domnului se certă scurt cu un băietan cu fleoanca mare, care susţinea că fusese înjurat. Apoi harţa se potoli şi nu ne-am mai gîndit la ea. Dar ceva mai tîrziu, Fleoancă-Mare începu să dea mult prea tare cu piciorul în ploştile de vin, care, firește, nu găsiră nimic mai bun de făcut decît să se spargă şi să împrăştie pe jos vinul din ele. După asemenea cinste, casa se preschimbă repede într-un minunat lac alb, spre

marea deznădejde a lui Yohannes Palmipedul, proprietarul ei, care nu ştia ce să mai facă şi-n paza cărui sfînt să se lase. Ceea ce-l hotărî pe scumpul meu văr Zambo să mă îndepărteze de locul ăsta unde mocnea crima, fiindcă, îndată după ce Fleoancă-Mare spărsese nedemn, cu piciorul, ploştile de vin, cîteva sticle zburară prin aer — ceea ce lămureşte de ce nu atinseră pe nimeni.

Mi-ar fi tare greu acum să vă expun cum s-a iscat toată încăierarea. Fleoancă-Mare era băştinaş sau mai degrabă cetăţean al unui trib din împrejurimile Kalei. Socoti că vorbele lui Zambo erau insultătoare. Vru deci să i se dea satisfacţie pentru jignirea aceasta, cerînd să i se aducă de băut şi de mîncare în cantităţi neobişnuite. I-au servit carne pe săturate, fiindcă era berechet, vorba ceea. Cît despre vin, i s-a răspuns foarte politicos că nu poate fi îndestulat, dat fiind că izvoarele, chiar curgătoare, secaseră. Atunci, nefiind prea bine încredinţat, se puse în mişcare.

O să vă întrebaţi poate cum de străinul se afla în mijlocul tinerilor de frunte din Kala, cu prilejul acesta. Să vă lămuresc. La Kala, cînd se taie un animal, ca oaia pe care, în ajunul acelei zile de neuitat, o cumpăraseră Yohannes Palmipedul şi prietenii lui, trebuie chemat s-o înjunghie un om dintr-un trib străin, dar care să facă totuşi parte din Kala prin maică-sa. Pare-se că datina o cere. Aşa că Palmipedul trimisese după Fleoancă-Mare, care îndeplinea toate condiţiile cuvenite. El înjunghiase şi îmbucătăţise oaia. Dac-ar fi să-l credem pe Palmiped, fusese răsplătit mai mult decît din belşug pentru treaba făcută. Prin urmare, agresiunea lui nedemnă era de neiertat.

V-am spus mai sus că nu sînt sigur dacă s-au bătut cu pumnii; cineva însă mi-a declarat că da. Cît despre personajele oficiale şi răspunzătoare, ca Palmipedul, Fără-Oase, Fiul-Domnului şi Zambo, s-au mulţumit să mă încredinţeze că Fleoancă-Mare

fusese alungat cu bunăvoinţă. Dar poate nu sînteţi siguri că-i cu putinţă ca cineva să fie alungat cu bunăvoinţă mai degrabă decît cu pierderi şi tăraboi ; în cazul ăsta aveţi aceeaşi părere ca şi mine asupra acestei chestii, care, de altfel, nu prezintă o însemnătate primordială. Oricum, eu dormeam liniştit în timp ce faptele acestea de silnicie aveau loc, încît pot să nu-mi iau nici o răspundere.

De aceea am păstrat acestei zile o amintire neştearsă.

CAPITOLUL III

În cursul căruia cititorul va avea împresia că, în sfîrşit, cunoaşte deznodămîntul acestei povestiri.

Impresie, din nenorocire, amăgitoare.

INTRAM ÎN A PATRA SĂPTĂMÎNĂ de la sosirea mea la Kala, cînd deodată evenimentele se precipitară.

Mai întîi a fost serbare la şef.

După cum ştiţi, nu-i de ajuns ca un bărbat să se însoare cu o femeie după toate regulile datinii, ci mai trebuie ca o delegaţie de femei şi de bărbaţi din satul natal al tinerei mirese s-o însoţească pînă la casa soţului ei, prilej, mai ales la Kala, de petreceri nesfîrşite.

Şeful tocmai se căsătorise cu o femeie — a şaptea pe cît pot să-mi amintesc — şi, de cîteva săptămîni, era cuprins de o crîncenă îngrijorare, întrebîndu-se în ce zi delegaţia tribului cu care se înrudise va veni să-i încredinţeze nevasta. Delegaţia tăinuia înadins ziua, vrînd să-l ia fără veste pe şef. Fiindcă, după cum eşti mai mult sau mai puţin înstărit, vei fi sau nu înştiinţat de mai înainte. E nevoie să-i dai de ştire unui om cu stare mijlocie pentru a-i îngădui să se pregătească de zilele acestea foarte însemnate. În schimb, la ce bun să-l mai vesteşti pe unul avut ca şeful? Ce pregătiri să mai facă el, care le are pe toate la îndemînă? De fapt, şeful, ca toţi oamenii avuţi sau care par a fi, n-avea mare lucru la îndemînă. Ba chiar avea atît de puţin, încît, după cum mi s-a spus, nu încetase săptămîni întregi să stăruie pe lîngă patriarhii şi alţi oameni mai în vîrstă din Kala, feuda lui. Le cerea să-i vină de bună voie în ajutor în ziua sorocită, să fie pregătiţi pentru orice întîmplare neaşteptată. Hărţuia omul pînă ce-i făgăduia hotărît să-l ajute în

ziua aceea. Pentru a-i aduce pînă aici pe cei ce atîrnau de el şi aveau bunuri, şeful, tot după cum am auzit, întrebuinţa mijloace a căror culoare se schimba între două extreme : trandafiriul deschis al convingerii întemeiate pe şantaj, asigurări de prietenie şi sentimente frăţeşti, apeluri la simţămîntul onoarei şi al patriotismului care trebuie să-l îndemne pe orice bun cetăţean să-şi ajute suveranul cînd acesta se află în primejdie de a se face de rîs în ochii tribului cu care s-a înrudit ; negrul foarte mohorît al înfricoşării prin ameninţări directe cu persecuţii administrative.

Da, ştiu ce gîndiţi : cum se face că, după Constituţia din octombrie 1946 [1], mai putea oare un şef să-şi ameninţe cetăţenii cu persecuţii administrative ? Iată ce vă întrebaţi, nu-i aşa ? Şi asta, numai fiindcă sînteţi oameni de la oraş, ca şi mine, care mi-am pus aceleaşi întrebări.

Dar să vă lămuresc. Şi mai întîi, chiar dacă ameninţările şefului n-ar fi fost decît gogoşi, ele ar fi avut totuşi oarecare urmări, întrucît cei ce depindeau de el, sau mai bine zis supuşii lui, cunoscînd prea puţin sau poate chiar de fel articolele Constituţiei din octombrie 1946, prin însuşi faptul acesta nu erau în stare să se refere la ea, iar pe de altă parte îşi aminteau mai ales puterea de care se bucurase şeful înainte de octombrie 1946, putere cu care el însuşi susţinea că mai este învestit.

De fapt, ameninţările şefului nici măcar nu erau neîntemeiate : şefii, ajutaţi şi sfătuiţi de superiorii lor ierarhici, adică de administratorii colonialişti, puseseră la punct un nou sistem de asuprire ce părea conform legii şi le îngăduia, după un mecanism învechit, dar împotriva căruia nu puteai lupta, să-i ţină bine pe locuitori în mînă, ba chiar la che-

[1] Constituţia din octombrie 1946 conţine un şir de reforme, aplicate de colonialiştii francezi pe teritoriul coloniilor lor din Africa după cel de al doilea război mondial, în virtutea cărora populaţia băştinaşă a căpătat unele drepturi (drept de vot, dreptul de a avea partide politice etc.). (n.r.)

remul lor dacă voiau. Așa, de pildă, în circumscripțiile din fundul țării, avea curs o întreagă rînduială care, deși stabilea desființarea muncilor obligatorii drept un principiu de bază, cuprindea totuși o dispoziție abia deslușită, conform căreia autoritățile aveau dreptul de a rechiziționa locuitorii în caz de primejdie publică. Chiar noțiunea de primejdie publică, în sine, poate fi contestată, cu atît mai mult dacă interpretarea ei se lasă la bunul plac al administrației coloniale.

Altă pildă : șefii își dădeau avizul cînd un om din circumscripția lor dorea să capete autorizație de a-și cumpăra o armă de vînătoare, o mașină de cusut, un automobil etc. Asta-i tot.

Puterea șefului era deci reală și nicidecum o vorbă deșartă.

Oricum, puțin înainte de sosirea delegației tribului înrudit cu șeful, acesta se mai simțea cuprins de îngrijorare, cu toate nenumăratele făgăduieli formale de ajutor, pe care le smulsese în chip mai mult sau mai puțin cinstit. Ce se întîmpla oare ? Chiar în sînul regatului său de buzunar, șeful era expus unei opoziții cu atît mai crîncene, cu cît venea din partea acelei vîrste ce nu cunoaște mila : tinerețea.

La Kala, tinerii erau într-adevăr siguri că aveau misiunea de a se opune șefului. Opoziție anarhică, desigur în vorbe, care, oricum, nu-și dădea mai puțin roadele. Cînd șeful abia storsese unui om făgăduiala de a contribui în bani sau în natură la serbare, îndată unul sau mai mulți tineri se duceau la individul acela, lămurindu-i pe larg că nu trebuie să-l cruțe pe șef, care nu mai are nici o putere adevărată.

Așa că orice victorie repurtată de șef era în primejdie de a fi readusă numaidecît în discuție printr-o răbufnire mai puternică a opoziției. De fapt, generația care se ridica prea-i îngrijora pe oamenii bătrîni prin lipsa ei de disciplină, pentru a putea într-adevăr să-i convingă în masă. Iar cîteva puncte cîștigate de opoziție nu puteau zdruncina puterea

șefului. Pînă la urmă, tinerii erau mai ales buni să bage frica în oameni, țineau loc de sperietoare.

*
* *

În ținutul acesta, veștile se răspîndeau cu mare iuțeală. Iar dacă tribul înrudit cu șeful a crezut că-l va putea lua pe neașteptate, s-a înșelat.

Marți dimineață, după serbarea lui Yohannes Palmipedul și a clicii lui, se răspîndi zvonul că tribul, care plecase de două zile, poposise nu departe de Kala, unde, oricum, avea s-ajungă chiar în aceeași zi. Se spunea cîți oameni anume alcătuiau delegația, ce fel de daruri aducea, cîntecele pe care o să le intoneze de cum va intra în sat etc.

La Kala, femeile nu se duseră la cîmp, bărbații rămaseră acasă. Toată lumea voia s-o vadă pe noua mireasă, care nu era cunoscută în ținut.

Tribul ajunse la Kala pe la mijlocul după-amiezii, în toiul căldurii. Un lung alai de tinere țărance, îmbrăcate fără nici un gust, și de calici bătrîni, înarmați cu apărătoare de muște, cu burta descorită, cu fîșiile de pînză căzute pînă la glezne, străduindu-se să meargă demn și firesc, cu privirea mulțumită și sătulă de mai înainte, gata să rostească vorbe de prietenie și de alianță veșnică. În alai mai erau și cîțiva berbeci nepăsători, precum și găini și cocoși pe care-i duceau în coșuri de spate preschimbate în cuști. Femeile din Kala strigară de vreo cîteva ori *yuyu*, fără convingere : era cald. Iar după ce delegația se mistui în casa șefului, își dădură seama cu toții că nu văzuseră mireasa, cel puțin că n-o putuseră deosebi de celelalte țărance.

— Era una cu capul înfășurat într-o bucată de mătase, nu crezi c-o fi ea ?

— Nu ; mie mi se pare că-i cea cu rochia deschisă și cu desene de bărbați în pirogi...

— O ! Aceea-i mult prea tînără !

— Păi tocmai se spune că-i tare tînără.

— Tare tînără poate, da', oricum, trebuie să aibă vîrsta.

— Las' că vedem noi deseară.

Într-adevăr, abia seara urma să aibă loc prezentarea noii mirese. Şeful avusese delicateţa să mă poftească la ceremonie. Ba mai adăugase că şi unchiu-meu să mă însoţească, ceea ce era cu totul de prisos. După multă vorbă, am izbutit a-l convinge pe Zambo să vină cu noi.

*

* *

În curtea din faţa casei şefului, xilofoanele şi tam-tamurile cîntau de zor, făcînd să se cutremure pămîntul de parcă treceau elefanţii. În jurul lor şi sub privirea ocrotitoare a unei luni strălucitoare, o ceată de fete jucau o sarabandă dezlănţuită, maibătînd şi din palme, ca şi cum secţia ritmică de xilofoane şi tam-tamuri li s-ar fi părut neîndestulătoare. Peste uruitul acesta asurzitor, bubuit neîncetat al unui tunet cronic, horcăială înăbuşită a unei cataracte prăbuşindu-se în prăpastie, zburau uneori glasuri de femei, limpezi, plăpînde, zadarnice, neînsemnate ca un fluture pe frunzişul unui paletuvier[1] bălăbănindu-se în furtună, ca o fetiţă în larma răscoalei.

Străbătînd prin mulţimea care juca, tustrei — unciul Mama, Zambo şi cu mine — am urcat încet treptele care duceau la încăperea cea mare din casa şefului. Cînd am intrat, şeful se ridică prevenitor, ca şi cum am fi reprezentat pe lîngă maiestatea sa o mare putere străină, vrednică de toată cinstea. În seara aceea şeful era aproape frumos, ca transfigurat; părea mai puţin gras, cu obrazul mai puţin buhăit, iar uniforma de şef de grup, cu galoane la umeri şi plină de decoraţii pe piept, îi dădea oarecare prestanţă. Foarte înalt şi lat în spete, semăna cu un Apolo îmbătrînit. Dar spunea într-una vorbe grosolane sau mînioase, care nu se potriveau cu frumoasa lui înfăţişare, aşa că te dezamăgea.

[1] Copac uriaş din ţările subtropicale. (n.t.)

Oamenii tăcuseră, văzîndu-ne că intrăm. Şeful mă plimbă prin sală şi mă puse să dau mîna cu toţi cei de faţă : nu se mai isprăvea, că erau mulţi. Apoi ne duse pe tustrei la cele mai bune jilţuri din încăpere. Ne-am aşezat. Cineva împinse în faţa noastră o măsuţă rotundă, pe care orînduiră sticle cu impresionat de multe băuturi : vin de palmier, vin roşu, whisky american, rom, coniac etc. La început n-am băut decît foarte cumpătat, căutînd s-o zăresc pe Edima printre fetiţele care serveau. Dar degeaba am holbat ochii şi m-am răsucit în toate părţile, că n-am văzut nici o Edimă. Ce se făcuse ? N-o mai întîlnisem de două zile — exact de la serbarea lui Yohannes Palmipedul, ce se isprăvise pentru mine cu retragerea strategică de care vă amintiţi.

În preajma mea, Zambo era vesel şi încrezător, fără să poţi pune sentimentele acestea pe seama spectacolului care se desfăşura în faţa noastră. Părea mai mult cu gîndul aiurea, şi tocmai de aceea fericit, pe cînd unchiul Mama rămînea închis şi tainic. Era lesne de văzut că se vorbea mult de mine printre cei de faţă, dar nu-mi păsa, întrebîndu-mă mai ales ce se întîmplase cu Edima. Afară, ritmul se păstra îndrăcit, nebunesc.

Apoi, neizbutind să rezolv problema pe care mi-o punea lipsa Edimei, am început să beau, cum se întîmplă adeseori în asemenea cazuri.

Deodată izbucni o zarvă îngrozitoare, zarva pe care ai auzi-o într-o gară dacă mai multe zeci de trenuri ar sosi sau ar pleca în acelaşi timp, aceeaşi pe care ar face-o zeci de sirene scoţînd în aceeaşi clipă ţipete de spaimă. În sală, oamenii nu se arătară peste măsură de impresionaţi. Dar cred că eu am tresărit, fiindcă mi-aduc aminte că văru-meu, înăbuşindu-şi rîsul, mă pişcă şi-mi zise :

— Nu te teme, verişorule ! O aduc pe mititica afurisitului de şef bătrîn ! Hei, o să petrecem, aşteaptă numai !

Xilofoanele şi tam-tamurile îşi înteţiră bătaia, atingînd o încordare neînchipuită. O turmă de fe-

mei urca greoi treptele, se străduiau cu toatele să-şi smulgă din gîtlej cele mai ţiuitoare *yuyu*-uri. În mijloc mergea o fetiţă de aceeaşi vîrstă, poate, cu Edima, o copilă stingherită, uimită, ruşinată parcă. Femeile păşiră în sală fără a înceta zarva aceasta de iad. Apoi intrară la rîndul lor cei ce cîntau de zor din tam-tamuri şi xilofoane. O clipă am crezut cu adevărat c-o să mă fac ţăndări sub vuietul ăsta cotropitor. Ceata de fete care adineauri juca la lumina lunii năvăli şi ea, cu sînii bătăioşi.

Se făcu linişte. Conducătorul delegaţiei se ridică şi, luînd-o de mînă pe tînăra soţie a şefului, înşiră pe larg numele şi marile fapte de vitejie ale strămoşilor ei, fără să uite nici distincţiile căpătate pe vremea colonialiştilor germani. Mai adăugă apoi cu glas mişcat însemnătatea pe care o avea, în ochii tribului, căsătoria neobişnuit de fericită ce se sărbătorea acum. Pe urmă isprăvi cam cu vorbele acestea:

— Şefule, ia-ţi, dar, în primire nevasta!

Nu ştia ce bine o nimerise. Într-adevăr, şeful îşi luă în primire soţia, pe care o depuse într-un jilţ — cu destulă delicateţe, pentru ca priveliştea acestui porc bătrîn ducînd în braţe o fetiţă nevinovată să nu mă indigneze, să nu mi se pară o mîrşăvie.

Instrumentele începură iar să cînte, femeile să strige *yuyu*, fetele să bată din palme, oamenii să clatine din cap de parc-ar fi auzit un buletin ce vestea o victorie naţională. Fetele se aşezară apoi în cerc, în mijlocul căruia veni şeful şi prinse a juca nu se poate mai caraghios. Cu braţele întinse de-a latul, îşi pleca şi ridica pieptul într-un ritm nepotolit, ca mişcarea accelerată a unei pendule mari, dînd totodată din umeri şi răsucindu-şi vîrtos şoldurile, a căror mlădiere te uimea în masa aceea fără formă. La fiecare două sau trei minute, un bărbat venea să-l sărute, oprindu-l din joc şi zicîndu-i:

— Şefule, joci aşa de bine, încît nu mă pot împotrivi plăcerii de a-ţi da două mii de franci.

Sau:

— Şefule, eu îţi aduc două oi.

Sau încă :

— Şefule, eu îţi dau cincizeci de kilograme de cacao.

Toţi trecură pe rînd, şi de cîte ori i se vestea un dar, şeful se ducea să-şi sărute lung nevasta : cînd spun să-şi sărute, înţelegeţi că-şi lua nevasta în braţe şi o ţinea îndelung la piept — ca un tîmpit ce era. În clipele acelea, instrumentele cîntau mai tare, iar fetele intonau un cîntec închinat şefului şi pe care l-am uitat.

Într-adevăr, Zambo şi cu mine petreceam ca doi nebuni, şi toată seara ne-am străduit să ne stăpînim rîsul. Unchiul Mama zîmbea cumpătat, ceea ce nu-i putea trăda gîndurile ascunse despre această serbare. La drept vorbind, niciodată n-am izbutit să ştiu anume dacă unchiul Mama avea o părere bine stabilită despre şef şi isprăvile lui.

Şeful nu înceta să se scuture ; sufla, asuda, însă tot nu-i venea să-şi scoată măcar o singură bucată din uniforma lui de şef de grup, nici măcar centironul lat de piele, care-l încingea strîns ca pe un subofiţer de marină în mare ţinută.

Începea să fie cam zăpuşeală şi prea mult fum în sală. Deodată mi-am dat seama că Zambo pierise, zburase într-adevăr. Şeful se fîţîia într-una, uniforma i se acoperea de sudoare, iar băutura începea să lucreze asupra organismului meu.

După o lipsă de-o jumătate de ceas, Zambo se întoarse biruitor şi tainic. Mă pişcă, se încredinţă că nimeni nu ne auzea şi-mi şopti :

— Ascultă, verişorule, eşti tare obosit, nu-i aşa ?

— Eu, obosit ? Da' de unde, dragul meu !

— Ba da, eşti tare obosit ; chiar te doare şi capul.

— Nu, zău, aiurezi de-a binelea !

— Ei, haide, nu mai fi aşa de nătărău. Ascultă-mă bine : spune-i lui taică-meu că eşti obosit şi ţi-e rău !

— Dar de ce vrei tu...

— Da' spune-i odată !

I-am spus-o. La rîndul lui, unchiul Mama îl vesti pe şef, cu toată cumpătarea, şoptindu-i la ureche. Şeful se opri din joc şi se sfătui un timp cu unchiul

Mama şi unii dintre curtenii lui. Pînă la urmă, şeful mă chemă şi, punîndu-şi laba mare şi asudată pe umărul meu, îmi zise :

— Fiule, fiindcă nu te simţi tocmai bine, du-te să te culci. Mîine am să-ţi trimit daruri. Culcă-te şi îngrijeşte-te cum trebuie. Oricum, e păcat să te îmbolnăveşti chiar din ziua întîi a serbării, dar nu-i nimic. Dacă te îngrijeşti, o să fii, desigur, vindecat înainte de sfîrşitul ei.

Apoi îmi dădu drumul. Unchiul Mama se întoarse către Zambo :

— Ce mai aştepţi ca să-l însoţeşti pe văru-tu acasă ?

Amîndoi am părăsit încet serbarea, unde rămase unchiul Mama.

Îndată ce am fost singuri, Zambo nu-şi mai ascunse bucuria, spunîndu-mi mereu :

— De astă dată îmi vine să cred c-o să ai linişte multă vreme.

Am fost cuprins de recunoştinţă pentru el, care nu se gîndise decît să-mi îngăduie a face o spărtură în zidurile temniţei mele. Dar, după obiceiul lui, mersese cu rîvnă pînă la indelicateţe. Sînt din ce în ce mai convins că pe scumpul meu văr îl necăjea un nu ştiu ce freudian : avea mania de a-şi pune într-una bietele-i celule cenuşii la grea încercare, pregătindu-mi întîlniri cu femei ca să mă împerechez. Noroc însă că era lipsit de imaginaţie, fiindcă, altfel, şederea mea la Kala ar fi fost cu desăvîrşire furtunoasă şi hărţuită. Pe scurt, în noaptea aceea mi s-au împlinit toate.

De cum intrarăm în casa unchiului Mama, cu o grabă ce în prima clipă mă uimi la el, care îndeobşte se purta aşa de atent cu mine, Zambo mă împinse în odaia mea, zicîndu-mi :

— Aşteaptă-mă că mă întorc.

Am ghicit îndată că avea un gînd ascuns, fără să prea ştiu care anume. Într-adevăr, de cînd o cunoşteam pe Edima, nu mai năzuiam atîta la actul sexual propriu-zis, mai că uitasem dorinţa mea de a fi, în sfîrşit, iniţiat. N-aş putea să lămuresc te-

nomenul acesta, dar socot că numeroasele mele contacte, oricît de superficiale ar fi fost, cu trupul Edimei mă uşuraseră într-o oarecare măsură, de asemenea că — şi asta din pricina sentimentului complex şi chiar contradictoriu pe care-l aveam pentru fetiţă — mi-ar fi fost greu acum să mă hotărăsc singur să fac dragoste cu ea. A trebuit ca necioplitul de văru-meu să mă scoată din situaţia asta delicată, aşa cum trebuie un Alexandru ca să taie nodul gordian.

Tot mai eram pe jumătate năucit cînd se întoarse scumpul meu văr, trăgînd-o pe Edima de mînă. Sărmana micuţă Edima ! Era greu să-ţi dai seama dacă se învoia sau nu. Pesemne că nu ştia nici ea singură. Părea totodată înfricoşată şi ironică, speriată şi totuşi făcînd haz. Cum de se pricepuse Zambo să-şi îndeplinească uneltirea diabolică ? Am renunţat iute să mai dezleg taina aceasta.

Fără să scoată o vorbă, văru-meu ieşi din odaie, lăsîndu-ne singuri. Nu m-aş mira să-şi fi lipit urechea de perete. O priveam pe Edima cu o melancolie de neînţeles, pe cînd ea se uita la mine pe sub sprîncene, tot cu şiretenie şi zîmbind pe jumătate, cu un deget în gură ca un copilaş care întîlneşte un străin. Mi-aduc aminte că o clipă am oftat şi m-am gîndit : „Deşi am băut atîta, încă nu-s cu totul în formă. Aşa că trebuie să mai beau". Iar cu glas tare i-am zis :

— Stai jos, Edima. Nu te-am mai văzut de mult. Unde ai fost în ultima vreme ?

În timp ce mă lămurea, n-o ascultam ; m-am aplecat la picioarele patului, am scos sticla de whisky şi, ducînd-o la gură, i-am tras două sau trei înghiţituri. Alcoolul acesta parc-ar fi trezit efectul băuturilor de mai înainte şi m-am întărîtat repede.

Edima se aşezase pe pat, destul de departe de mine.

— Dar apropie-te, copila mea — i-am spus cu glas vesel.

Ea dădu din cap că nu. Eu m-am dus lîngă ea.

Cînd am fost aproape de tot, întoarse capul. I-am luat mîna, ea se desprinse cu vioiciune, dar în acelaşi timp rîse scurt, provocător, ceea ce mă făcu îndrăzneţ. Inima-mi bătea cu atîta putere, de-ai fi zis că-i o fiară care vrea să iasă din cuşcă. I-am luat din nou mîna şi iar fata se desprinse nervos ; eram întărîtat. Am apucat-o de amîndouă mîinile şi se zbătu mînioasă. Mă cam uimea răutatea ei, că doar era aşa de drăguţă de obicei, dar nu i-am dat drumul. Nu pot susţine că în clipa aceea ştiam unde anume voiam s-ajung. Omul trebuie să fie făcut, în parte, din nenumărate mecanisme care, odată pornite, nu se mai opresc înainte de a fi funcţionat pînă la capăt.

Am început amîndoi o luptă înăbuşită, o luptă tot atît de aprigă, pe cît de lipsită de vreo pricină vădită. Ne-am rostogolit pe pat ; n-aş fi bănuit niciodată atîta putere la o copilă tînără, chiar dacă era ţărancă. Ne-am bătut multă vreme, Edima silindu-se mai ales să mă zgîrie, ca şi cum ar fi vrut să mă însemneze şi nu numai să mă doară. Nu mai înţelegeam nimic. Împins de whisky şi de împrejurări, jucam o comedie ciudată şi nesăbuită în acelaşi timp — cel puţin aşa mi s-a părut. Eram mai excitat ca oricînd. În toiul luptei m-am desprins, i-am tras din sticlă vreo două-trei înghiţituri de alcool, mi-am scos cămaşa că mi-era cald şi m-am azvîrlit peste Edima, să urmez bătălia. Dar, suflînd şi gîfîind, Edima pufni în rîs şi-mi zise :

— Nu, nu, nu... sînt prea obosită... nu mai vreau să mă bat...

Eu însă prinsesem gust...

*
* *

Zile întregi, serbarea nu-şi mai conteni uruitul tam-tamurilor şi bătaia xilofoanelor în casa şefului. Dimineţile erau îndeobşte liniştite, zgomotele serbării începînd abia pe la unu după-amiază. Seara, de cum apunea soarele, cînd femeile şi fetele se în-

torceau de la cîmp, însufleţirea domnea în jurul casei şefului.

Cît despre mine, nu ieşeam din odaia mea, sub cuvînt că sufeream de o boală închipuită, născocită de Zambo, şi de care însuşi unchiu-meu nu se îndoi — cel puţin pe cît se arăta.

Îmi ziceam că Zambo era într-adevăr un băiat grozav. Nu numai că se gîndise la boala aceasta providenţială, dar se mai şi pricepea de minune să scape de toate inimile miloase, care, hotărît, se găseau cu prisosinţă aici şi doreau să-l vadă pe bolnav. Numai cîţiva tineri şi, mai ales, faimosul trio : Palmipedul, Fără-Oase şi Fiul-Domnului veneau la mine. Atunci văru-meu potrivea în aşa fel lucrurile, încît să n-avem a ne teme de nici o indiscreţie. Tinerii intrau şi luau loc în odaia cea mare. Eu ieşeam dintr-a mea şi, cu toţii împreună, rîdeam o bucată de vreme, că ne cunoşteam rosturile. Adeseori goleam laolaltă cam o ploscă întreagă de vin de palmier, adusă de la izvoarele lui Yohannes Palmipedul.

Serbarea prelungindu-se şi nemaidînd răgaz oamenilor, Edima venea în fiecare seară. Nu ne mai băteam. Ne aşezam unul lîngă altul, îmbrăţişaţi, şi vorbeam multă vreme. Mă întreba despre oraş, care, negreşit, o fermeca. Încercam, fără a izbuti totuşi, să-i scot din minte gîndul de a se duce vreodată acolo. Îmi povestea legende şi-mi cînta cîntecele din ţinut. Într-o zi mi-l cîntă şi pe acela pe care-l învăţasem de la Palmiped. Dar îl cînta de o mie de ori mai bine decît el, înşirînd la nesfîrşit un cuplet după altul. Avea o memorie atît de bună, încît, într-o singură seară, am auzit-o recitînd vreo cincisprezece cuplete din cîntecul ăsta. Cînd îl cînta, nu suna caraghios ca la Palmiped, şi nici plîngăreţ, ci numai trist. Edima se prăpădea după el. Într-o seară am întrebat-o :

— De ce-ţi place atîta cîntecul ăsta ?

— Pentru că şi eu am să fiu, desigur, orfană într-o zi — îmi răspunse ea. Toţi copiii rămîn orfani cîndva.

Ciudat, şi Palmipedul îmi spusese aproape acelaşi lucru. I-am zis Edimei :

— Nu se ştie dacă ai să rămîi orfană ; se prea poate să mori înaintea părinţilor tăi. Adică de ce nu ?...

O clipă căzu pe gînduri, apoi dădu din cap şi zise :

— Ce-i drept, se întîmplă ca unii copii să moară înaintea părinţilor. Oricum, însă nu-i firesc. Îndeobşte, părinţii mor înaitea copiilor... Şovăi un pic, apoi urmă : Orice ar fi, sînt tare mulţi orfani pe lume ; pentru ei cînt. Şi, de altfel, totdeauna eşti orfan după un lucru sau după cineva.

— Ce vrei să spui ?

Ea rîse :

— Uite — reluă ea — cînd ai să pleci, n-am să rămîn oare orfană după tine ?

Mi-am zis : „Fata asta-i straşnică ; fără îndoială, e un caz". Şi cînd mă gîndesc ce-ar fi putut face un om înzestrat — nu neobişnuit, dar destul de inteligent ca să se intereseze de semenii lui şi, poate, să-i înţeleagă — cînd mă gîndesc ce ar fi putut face un astfel de om din Edima şi ce-a ajuns ea, datorită mediocrităţii oamenilor şi a vieţii, rămîn pe gînduri, ba uneori chiar mă întristez.

Asta nu putea să ţină prea multă vreme : raiul pe pămînt e făcut pentru ca oamenii să vorbească de el cîndva ca despre o legendă. Într-adevăr, într-o seară totul se nărui.

Edima venise la mine, în timp ce lumea juca la tatăl ei. Ne-am sărutat cu foc, acum era doar o o fată în toată firea. Lungiţi unul lîngă altul, vorbeam despre un lucru foarte banal de vreme ce l-am uitat. Ascultam cu nesaţ glasul ei şi-i descopeream uimit felul de a gîndi, cum ţi se întîmplă într-o ţară în care vii pentru prima dată. La început am auzit zarvă afară. O femeie vorbea în gura mare şi nespus de indignată, iar Zambo, cu glas mai mult înăbuşit, ca ruşinat, încerca s-o potolească.

— Mama ! exclamă Edima, ridicîndu-se pe jumătate din pat.

— Maică-ta ? am făcut eu, încremenit.

Şi deodată se năpusti în odaie, ca şi cum ar fi ştiut că fata ei nu putea să se afle decît în camera aceasta, şi nu în celelalte şase sau şapte. Era dezlănţuită ca o furie. Văru-meu intrase o dată cu ea în odaie — pesemne pentru a stăvili stricăciunile. Desigur, poziţia în care ne găseam, Edima şi cu mine, nu era greu de înţeles ; nici măcar n-avusesem cînd să ne îmbrăcăm. Maică-sa ne trînti în obraz tot felul de murdării :

— Dumnezeule ! Ce-mi văd ochii ? Fata mea, o copilă, un plod... fata mea lungită lîngă un bărbat. Dumnezeule ! fie-ţi milă de mine ! Vai, ce nenorocită sînt ! Fetiţa asta căreia eu i-am dat viaţă... iaca, nu mai departe decît ieri ! Bărbatul ăsta care vine de la oraş nu şi-a găsit oare o fată mai mare în tot satul ? Scoală, fată pierdută ce eşti, fată desfrînată, fată stricată, fată nevrednică de taică-tău şi de mamă-ta ! etc...

Apucînd-o de mînă pe Edima, o sili să se ridice goală. Zambo încerca zadarnic s-o potolească pe mamă — fără convingere de altfel, parcă nu i-ar fi crezut vorbele ; purtarea lui mă mira foarte mult şi mi-era ciudă pe el. Acum ea o bătea pe Edima, înjurînd-o mereu, şi se făcea c-o sileşte să iasă goală. Zbiera :

— Ieşi odată, să te vadă tot satul în halul ăsta şi să te ştie ce fel de fetiţă eşti !

— Mamă — se ruga fierbinte Edima, plîngînd — mamă, iartă-mă ! Te rog... o, mamă, fii bună şi mă iartă ! Măcar lasă-mă să mă îmbrac.

Nu se împotrivi, dar nici nu încetă să strige :

— Hmm... o ştergea în fiecare seară stricata asta ! Credeam că se duce să se joace cu fetiţele de vîrsta ei. Da' ţi-ai găsit, niciodată nu s-a purtat ca ele. (Vorbea acum parcă ne-ar fi luat drept martori, pe văru-meu şi pe mine.) Nu, niciodată nu s-a purtat ca toate fetiţele. Şi doar am supravegheat-o pe puştanca asta, dar, ce vreţi, am cinci copii şi nu pot

să am grijă mereu numai de unul singur. Dac-ar fi venit cineva să-mi spună : „Edima se culcă cu un bărbat", ştiţi ce i-aş fi făcut ? Ei bine, l-aş fi omorît ! A trebuit să văd asta chiar cu ochii mei. Ah ! Dumnezeule !...

N-am făcut nimic s-o apăr pe Edima, am rămas pironit în pat. O ! nu din laşitate : niciodată n-am fost laş, şi dee Domnul nici să nu fiu vreodată ! Eram pur şi simplu doborît.

Femeia ieşi luîndu-şi brutal fata, pe care nu înceta s-o certe cu asprime. Din fericire, după cum ştiţi, în ţinuturile noastre e greu să faci scandal pe această chestie.

Rămînînd singur cu mine, Zambo izbucni într-un rîs foarte sincer şi zgomotos.

— Ei, drăcie ! Da' ce-i de rîs aici ? l-am întrebat eu, jignit.

Mai rîse multă vreme, apoi se posomorî şi binevoi, în sfîrşit, să-mi răspundă :

— Verişorule, adică n-ai înţeles ?

— Ce să înţeleg ?

— Că-i doar o glumă.

— Doar o glumă ?

— Da, da, verişorule. Tu nu le cunoşti pe femeile din Kala, dar am să te lămuresc. Îs o ceată de lăudăroase femeile de aici...

— Nu văd legătura.

— Ei bine ! Asta voia numai să dea de ştire în tot satul că pe fata ei ai ales-o. Tot tărăboiul pe care l-a făcut e numai o înşelătorie.

— Eşti nebun de legat, Zambo !

— Nu, zău, verişorule, crede-mă ! M-am născut şi am crescut aici. Mai ştiu şi eu cîte ceva despre satul ăsta, poţi să mă crezi, haide ! N-avea nici o grijă. Ai văzut cum o bătea ? Încetişor şi silindu-se ca fiecare palmă să răsune cît mai tare. Am să-ţi destăinuiesc un lucru : toată noaptea o să-şi cocolească fetiţa, ca s-o despăgubească de toate loviturile acestea prefăcute.

M-am ridicat în capul oaselor, zicînd :

— Ce mentalitate ciudată !

— Așa-i... așa-i. Tăcu un timp, apoi urmă : De ce-i ciudată ? Mamele doresc totdeauna ca fata lor să se mărite cu un bărbat... stimat.

— A ! fiindcă... ar vrea să mă însoare cu fata ei ?

— Cam așa ceva, vezi bine !

Niciodată nu-mi trecuse prin minte cu tot dinadinsul să mă însor cu Edima. Gîndul ăsta-mi făcu o impresie de neînțeles, bizară, foarte caraghioasă. La prima vedere, parcă mi s-ar fi anunțat : „Ești numit episcop", sau : „Ești făcut general de armată", sau mai știu eu ce, cu totul neobișnuit. Să mă însor cu Edima !

— Să mă însoare cu fata ei ?... Și cum crede c-o să izbutească ?

— Las' c-o să știm noi curînd. S-avem răbdare.

Gîndul de a te însura cu o fată nu-ți verifică numai iubirea pentru ea — vreau să spun că, dacă iubești într-adevăr o fată, oricît n-ai vrea să te căsătorești, pînă la urmă te resemnezi totdeauna s-o iei de nevastă — ci, mai ales, îți dezvăluie adevărata-ți personalitate : sînt unii oameni care socotesc eventuala soție, chiar de-o iubesc, drept o grea povară — ăștia sînt artiștii sau oamenii de acțiune ; sînt alții care o privesc drept un element de căpetenie pentru tihna lor, dacă nu chiar ca o condiție absolut trebuitoare pentru împlinirea lor — sînt bărbații care stau îndeosebi pe acasă, toți cei meniți unei îmburgheziri mai mult sau mai puțin repezi. La gîndul de a mă însura cu Edima, am descoperit că fac parte din prima categorie — nu chiar limpede, ci încurcat, nedeslușit, cum se întîmplă la vîrsta aceea. M-am gîndit toată noaptea : „Să mă însor cu Edima, să trăiesc tot timpul cu ea, strașnic lucru". Dar îndată-mi ziceam : „La naiba ! Ce-o să mă fac eu cu dînsa ?... Doar n-o să ne iubim tot timpul. Dumnezeule, ce-o să mă fac ?... Numai de m-ar lăsa în pace uneori. Ce poți oare să faci dintr-o femeie... Din femeia ta ?"...

Am dormit puțin în noaptea aceea, chinuit că nu știam dacă m-aș însura cu Edima în cazul cînd mi-ar propune-o. Dimineața, nu numai că eram sigur c-aș

lua-o, ba chiar că i-aş cere şi mîna, dac-ar uita cumva să mi-o dea. Cît despre ce m-aş face pe urmă, m-am gîndit: „Ei, las' că m-oi pricepe eu să mă descurc. Ce mai poveste!"

Edima... toate acestea-s înşelătoare. Nu Edima, fără îndoială; dar tot ce-mi aduc aminte şi vă povestesc în clipa de faţă; viaţa, ce mai! Înşelătoare e viaţa! O! cînd eşti afundat în ea pînă la gît, ca într-o mlaştină vîscoasă şi apăsătoare, nu-ţi dai seama de lucrul ăsta. Dar după ce mai trece un timp...

Edima... Fratele meu îmi declarase adesea, cu neruşinarea celor care au cunoscut prea curînd femeia: „Frăţioare, la ce bun să fie împreună şi să se culce doi tineri neştiutori? La ce bun, de vreme ce or să dibuiască? Şi nu numai o dată, ci de mai multe ori. Poate chiar toată viaţa lor: pare-se că se întîmplă adesea..." Nu, dragă frate, Edima şi cu mine n-am dibuit. Cu toate acestea era tot atît de virgină ca şi mine, sînt astăzi chezaş pentru ea. Nu ne-am căutat multă vreme, ne-am găsit numaidecît, de la prima noastră întîlnire. Recunosc, e o minune, minunea trupurilor făcute unul pentru altul, a sufletelor zămislite unul pentru altul. Nu, n-am dibuit niciodată. Edima... Edima, acrişoară ca o portocală înainte de a se coace, greu de muşcat şi care nu vrea să se supună dintelui — ca fructul verde al unui mango.

* * *

A doua zi dimineaţă, Palmipedul, Fără-Oase şi Fiul-Domnului veniră la noi şi, împreună cu Zambo, rîseră mult de păţania mea. Între ei făcură observaţii şi glume care întăriră spusele vărului meu, cum că toată scena nu era decît o înşelătorie.

Dacă tinerii îşi bătură joc, întîmplarea îi lăsă cu totul nepăsători pe bătrîni, care nu-şi schimbară întru nimic purtarea, arătîndu-mi mai departe multă atenţie şi o neţărmurită bunăvoinţă. Eu, care-mi închipuisem c-or să mă judece cu asprime, nu m-am

ales cu nimic, dacă pot spune așa. Și unchiu-meu rămase același față de mine. În timpul ăsta, și înainte chiar de-a fi avut cînd să-mi vin în fire după emoțiile mele sentimentale, sosi pe neașteptate și soția Niam, obiectul misiunii mele, Elena mea pentru care pornisem un război al Troiei, cu totul vrednic de Kala.

*
* *

Am auzit adeseori zicîndu-se: „Bărbații n-au decît femeia pe care o merită". Eram cît pe ce să cred odată în zicala aceasta, cu tot disprețul meu pentru înțelepciunea ieftină a zicătorilor. Asta se întîmplă la sosirea soției Niam. De altfel, nu chiar atunci, fiindcă nu-mi puteam închipui că omul care o însoțea era iubitul ei, ci cîteva ore mai tîrziu, cînd se răspîndi repede prin sat zvonul despre relațiile țopîrlanului cu femeia Niam. Niam încornorat — lucrul i se potrivea de minune. Oricum, nu se poate ca femeia Niam să nu fi aflat pe drum, sau măcar la cîțiva kilometri de Kala, c-o așteptam în satul ei natal. Cu toate acestea, ziua-n amiaza mare, îndrăznise să-și facă o intrare scandaloasă.

Mama, căreia n-am uitat să-i povestesc întîmplarea, susține că scandalul fusese pus la cale, iar soția Niam voia să dea a înțelege, nu numai mie, ci întregului nostru trib, că nu era, poate, o regină, dar nici chiar o nimica toată: orice ar fi, nu de bărbați avea să ducă lipsă. Iată ce trebuia să însemne scandalul voit de soția Niam, de-ar fi s-o credem pe mama.

Dacă spusele mamei sînt adevărate, după cum mi se pare, să fi biruit oare Niam? El care susținea: „Eu sînt pămîntul, ea nu-i decît frunza moartă ce s-a desprins dintr-un copac mare"... Căci, la urma urmei, sfidarea aceasta, setea de răzbunare, cercetate cu de-amănuntul, nu trădează cumva la femeia aceasta amărăciunea că bărbatul ei nu se purtase mai bine cu ea și, mai ales, dorința de a fi cerută înapoi de el?

Cît mă priveşte, mi-am zis că soţia Niam nu era lipsită de îndrăzneală. Aş fi putut să nu-i cer credinţă, că doar nu era nevastă-mea. Dar cel puţin eram îndreptăţit s-aştept de la ea ceva mai multă cumpătare. Spre sfîrşitul după-amiezii, Zambo aduse vestea că soţia Niam sosise însoţită de amantul ei — omul la care şezuse în timp ce eu o aşteptam aici. Eram foarte jignit şi-mi ziceam : „Nătărăule, uite la ce te-ai învoit !"

— De altfel — urmă Zambo cu oarecare dezgust în glas — ştia prea bine c-o aşteptai aici. Cu siguranţă c-a aflat-o de cîteva zile, dacă nu chiar săptămîni. Dar voia să te ducă...

— Tu ştiai ? l-am întrebat eu.

— Ce ? Că era la un bărbat ? Sigur că ştiam. Le cunosc eu pe puicuţele astea. Ştiam că trebuie să se lăfăiască în patul vreunui bărbat, dar nu puteam bănui că era tocmai la ăsta.

— A ! Fiindcă s-ar fi putut să fie la altul ?

— Cel puţin la trei alţii.

— Nu mai spune !

— La vîrsta asta, toate femeile au doi sau trei bărbaţi, pe lîngă soţul lor. Afară de cîteva.

— Ei, asta-i ! Mă cuprinse un fel de mînie. Bine ! am murmurat. Iată problema rezolvată !

— Problema rezolvată ? Care problemă ?

— Plec mîine sau poimîine. Oricum, într-una din zilele astea.

— Sigur că pleci, dar cu femeia după care ai venit, îmi închipui. Întîi are să fie o consfătuire lungă la şef, după cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări. Taică-meu s-a dus să depună plîngere în numele tău.

— În numele meu ?

— Da, în numele tău. Ţie să nu-ţi pese de nimic. Lasă-l pe el.

— Orice-ar fi, nu vreau s-o aduc înapoi pe femeia asta, e prea mîrşavă. Uite, mi-e greaţă de ea.

Văru-meu pufni de rîs, dar se stăpîni numaidecît.

— O fi ea mîrşavă — făcu el — cum spui. Dar bărbatu-su are nevoie de ea să-i ţină gospodăria, să-i

gătească, să-i muncească pe ogoare : nu-i oare lucrul de căpetenie ? Te-au trimis aici, nu ca să afli dacă femela asta-i mîrşavă, ci ca s-o aduci înapoi. Atîta tot.

Oricum, avea mult bun simţ, mai mult decît mine. De pe atunci vedea viaţa cu ochii strămoşilor noştri, fără a-şi face iluzii deşarte, încredinţat încă de la zămislirea lui că n-ai nimic de aşteptat de la ea decît ceea ce se întîmplă zilnic — trădarea, murdăria. Mi-am zis : „Îndeobşte, cărţile care exprimă o astfel de filozofie sînt totdeauna scrise de bătrîni". Pentru Zambo, ca pentru toţi flăcăii de la noi, nu-i o descoperire pe care o fac abia cînd le încărunţeşte părul, ci o realitate în care se scaldă de la naştere şi pînă la moarte.

*
* *

În seara aceea, la masă, unchiul Mama îmi zise :

— O să mergem îndată la şef, tu şi cu mine.

— De ce ? am întrebat eu, agresiv.

Pînă atunci fusesem prea pasiv, mă lăsasem purtat de colo pînă colo la voia întîmplării şi a oamenilor. Acum, cînd îmi dădusem seama de lucrul ăsta şi voiam să mă schimb, ajungeam agresiv din stîngăcie. Unchiul Mama îmi răspunse mult mai tîrziu la întrebare ; în sfîrşit, declară :

— Ţi-a sosit nevasta.

— Nevasta mea ? m-am împotrivit eu.

— Da, nevastă-ta — zise unchiul Mama, cu înfăţişarea unui dascăl care se pregăteşte să lămurească o chestie grea unui şcolar leneş. Soţia Niam e deocamdată nevastă-ta. Reprezinţi aici nu numai pe Niam, ci tot tribul tău. Trebuie să porunceşti. O lungă pauză ca să înghită un pahar cu apă. Pe urmă : De bună seamă că habar n-ai cum trebuie să te porţi ?

— Nu, de fel.

— Ascultă, nepoţele. Femeia asta a sosit aici însoţită de un bărbat. E curată nerușinare. Şi-i nerușinare fiindcă ea-i tot soţia Niam, că n-a divorţat încă şi mai poartă povara zestrei pe care i-a făcut-o

Niam. Vina acestui om este c-a făcut dintr-însa nevasta lui, fie chiar numai pe cîteva zile. Omul ăsta trebuie să te despăgubească.

Mă întrebam ce foloase mai socotea unchiul Mama să tragă din această nouă afacere. După o lungă pauză mă întrebă fără să-şi ridice ochii asupra mea :

— Oare m-ai înţeles ?

— Nu, nu prea bine. De pildă, nu văd ce fel de despăgubiri îmi datorează omul ăsta. Şi, de altfel, nu-l cunosc şi nici nu ţin să-i fac cunoştinţă.

— Nu-i nimic dacă nu-l cunoşti. Lucrul de căpetenie este că el a cunoscut-o pe nevastă-ta. Îţi datorează despăgubiri în natură sau în bani. Cum o vrea el. Suma acestei despăgubiri are s-o hotărască şeful, peste o clipă, în cursul unei adunări.

— Socot — am îndrăznit eu — că, dacă omul ăsta îmi dă o despăgubire în bani, o să duc banii lui Niam. La urma urmei, e nevastă-sa.

— Dacă vrei, n-ai decît. Dar, după datină, eşti slobod să-ţi păstrezi pentru tine banii ăştia, datorită misiunii pe care ai îndeplinit-o venind s-o cauţi pe femeia asta, precum şi pentru osteneala pe care ţi-a pricinuit-o.

Nu vedeam de loc ce osteneală-mi pricinuise misiunea aceasta, nu i-am spus însă nimic unchiului Mama.

— Aşa că o să ne ducem îndată la şef — zise unchiul Mama, cu glas care curma hotărît discuţia. Cum nu cunoşti obiceiurile, lasă-mă pe mine să vorbesc. Tu doar ascultă, ca să-ţi fie de învăţătură.

— M-am gîndit : „O.K."

*

* *

Zambo primi să ne însoţească la şef.

Serbarea se isprăvise, dar lăsase o amintire plină de nostalgie, ca o zi cu soare în amurg, ca un ogor îndată după seceriş. Delegaţia tribului înrudit cu şeful plecase, totuşi, cînd am intrat, sala cea mare era ticsită : se aflau acolo toţi bărbaţii în vîrstă din Kala şi un mare număr de fete. În privinţa bătrîni-

lor, mi-am zis întîi că prezența lor aici n-avea nimic neobișnuit, fiindcă urma să se judece o chestiune statornicită prin datină : problema soției Niam. Cît despre fete, am făcut tot felul de presupuneri ca să-mi lămuresc ce căutau în casă și, mai ales, aerul lor sărbătoresc, de parcă ar mai fi venit la altă nuntă și altă mireasă urma să fie predată soțului ei.

La început, totul a decurs uluitor de lesne, ceea ce mă dezamăgi oarecum. Într-adevăr, șeful împărțea dreptatea în chipul cel mai expeditiv pe care mi-a fost dat să-l văd. S-a trimis după cei doi învinuiți, care se înfățișară fără să se lase așteptați. Cînd intră, soția Niam veni să-mi strîngă mîna ; am salutat-o cu răceală : o dispreţuiam crunt. Dispreţul ăsta ajunse la culme cînd am putut să-i cercetez amantul. Era un țopîrlan veșnic zăpăcit, de-o prostie neîndoielnică, așa de slut, că, de-ar fi fost văzut o singură dată la noi, aventura soției Niam ar fi rămas de pomină. Îmi spuneam că, dacă unul din doi alergase într-adevăr după celălalt, îl aţîţase, îi făcuse curte, apoi soția Niam trebuie să fi fost aceea, pînă într-atît, privindu-l pe bărbat, nu-i putea trece nimănui prin minte că el ar fi putut să se gîndească a seduce o femeie ca asta, care nu era lipsită de oarecare farmec.

Puțin după intrarea lor, șeful zise c-o să vorbească. Toată sala făcu „sst !". Se lăsă tăcere.

Șeful luă cuvîntul, expunînd pe scurt cazul. Vorbea destul de bine și de limpede, se cunoștea că avea o anumită experiență juridică, fie chiar și sumară. După cum spuse, chestiunea avea un dublu aspect : întîi, cearta soției Niam cu bărbatul ei, și apoi, adulterul vădit.

— Cît despre cearta soției Niam cu bărbatul ei — declară șeful — o să vorbim noi numaidecît. Deocamdată, în ochii legii, femeia aceasta e tot soția Niam, fiindcă n-a fost divorț, iar zestrea nu s-a înapoiat lui Niam, reprezentat aici de Jean-Marie Medza. Șeful se opri îndelung pentru a face nu mai știu ce destăinuiri casnice celor două din fetele lui, care ședeau lîngă el, așteptîndu-i poruncile. Apoi reluă : Vom începe, dar, cu cazul de adulter, care-i de netăgăduit.

Aici, nu-i nici o greutate. Vinovatul va trebui să plătească soţului jignit (reprezentat aici de Jean-Marie Medza) suma stabilită prin lege în asemenea cazuri. Această sumă, după cum ştiţi cu toţii, se ridică la două mii de franci. Plata va trebui făcută chiar în astă-seară. După obicei, vinovatul va putea da patru berbeci mari sau două oi tinere în locul celor două mii de franci, în cazul cînd n-ar avea bani gheaţă. Asta-i tot. Oare nu-i lucru drept, fraţilor care m-ascultaţi ?

Urmă un lung murmur de încuviinţare din partea tuturor. Osînditul sta istovit în jilţul său, cu aceeaşi înfăţişare uluită ca la intrarea lui în sală. Sărmanul ! Două mii de franci, sau patru berbeci sănătoşi, sau două oi, nu-i glumă. Mi-era milă de el şi-l socoteam drept o victimă — cum de altfel şi era. Mă gîndeam că, desigur, femeia Niam îl tîrîse în dezastrul ăsta.

Şeful mai făcu o lungă pauză, în cursul căreia dădu alte ordine celor două fete ale lui, aşezate, sau mai bine zis cinchite, la picioarele sale. Parcă se pregătea undeva un mic complot. Credeam c-o fi poruncind să mi se aducă darurile pe care mi le făgăduiseşi nu-mi sosiră încă.

Şeful zise :

— Şi acum să trecem la lucrul de căpetenie. Altădată, strămoşii noştri nu cunoşteau unele obiceiuri răspîndite azi la noi. Strămoşii noştri n-au ştiut că soţia poate să-şi părăsească bărbatul. Albii însă au venit aici ; ei au declarat că o soţie poate să-şi părăsească soţul, cu condiţia totuşi de a-i înapoia zestrea. Cît mă priveşte, găsesc nedreaptă o asemenea lege, fiindcă femeile ajung neascultătoare şi rele soţii. Dar ce să-i faci ? E lege şi, în calitatea mea de şef, sînt dator s-o aduc la îndeplinire întocmai. Femeie Niam, ai de gînd să-şi părăseşti bărbatul, să divorţezi cum zic ei ? Spune-o aici cu glas tare, să te audă toată lumea şi să gîndească : „Iată ce vrea".

Femeia Niam era foarte îndrăzneaţă, după cum v-am mai zis. Ţinu o cuvîntare lungă, în care nu-i cruţă pe ascultători de nici un amănunt al certei cu bărbatul ei. La ce oare putea să-i mai folosească,

fiindcă, oricum, se declară, în fine, gata să se întoarcă la omul ei ? Şeful, căruia nu-i păsa de vicleşuguri, trase concluzia şi-mi spuse :

— Domnule Jean-Marie Medza, iată femeia după care ai venit. Poţi s-o duci înapoi în ziua cînd ţi-o plăcea.

Apoi şeful ne pofti la masă pe unchiul Mama, pe Zambo şi pe mine. Unchiul Mama-i răspunse c-am mîncat, dar şeful stărui ca măcar să-i ţinem de urît în timp ce-o să mănînce el. Am trecut în sufragerie, care era foarte mare. Masa era gata pusă şi bucatele aduse. Înainte de a-şi începe cina, şeful trimise vorbă oamenilor care erau în sala cea mare să nu plece, că petrecerea abia începea.

Omul ăsta se îndopă dezgustător, fără a se sinchisi, deşi noua lui soţie era de faţă la masă. Noi, ceilalţi, n-am mîncat mai de loc.

Pe urmă ne-am întors în sala cea mare. Atunci începu cea mai frumoasă comedie pe care am văzut-o în viaţa mea şi unde am jucat un rol de seamă. O piesă într-un act şi trei tablouri, al cărui scenariu se dovedi de o precizie netăgăduită.

*

* *

Şeful porunci întîi fetelor să pornească dansul. Ele se aşezară roată în mijlocul încăperii spaţioase şi executară un dans foarte sprinten şi destul de graţios : cîntau bătînd din palme şi, una după alta, intrau în mijlocul cercului pentru a se învîrti de colo pînă colo, cîtva timp singure, lăsînd apoi rîndul următoarei. Nu era prea obositor de privit, iar Zambo se arătă de aceeaşi părere cu mine.

Pe urmă veniră nişte oameni. Erau destul de mulţi, unii dintre ei duceau instrumente muzicale, tobe şi tam-tamuri, iar alţii damigene cu vin de palmier şi vin roşu. Damigenele erau limpezi şi străvezii de se vedea zbătîndu-se vinul de margini. Musafirii, mai toţi bătrîni, se puseră pe băut. Am băut şi noi, unchiul Mama, Zambo şi cu mine. Adunarea se însu-

fleți repede. Șeful rîdea mereu și strălucea de bucurie, datorită, credeam eu fără îndoială, prezenței noii lui soții. Nevăzînd-o pe Edima, începeam să mă îndoiesc de judecata sănătoasă a vărului Zambo. Dacă Edima nu era aici astă-seară, îmi ziceam, pesmne c-o țineau tare din scurt de cînd o găsiseră în odaia mea.

Apoi șeful intră el însuși în luptă și începu să joace cu fetele. Tam-tamurile și tobele băteau întocmai același ritm ca în ziua cînd delegația tribului înrudit cu șeful sosise la Kala. Îl cercetam pe furiș pe unchiul Mama : era senin, zîmbitor, fericit parcă. Zambo, deși ușor înveselit, părea tot atît de nepăsător ca de obicei. Oamenii vorbeau mult în sală, dar nu izbuteam să prind nici înțelesul, nici despre ce anume discutau, mai ales că alcătuiau grupuri mici, iar obiectul feluritelor dezbateri nu putea fi același, după cît mi se părea.

Atunci, ca și în seara cînd a fost primită delegația tribului înrudit, s-a stîrnit afară o zarvă nemaipomenită, de parcă vreo zece sirene și-ar fi slobozit în același timp spre cer același țipăt de alarmă. Am tresărit, mai ales fiindcă nu mai înțelegeam nimic : noua soție a șefului fiind în aceeași încăpere cu noi, care să fie, dar, pricina acestui nou alai ? Zambo nu mă pișcă, pesmene, că nu știa nimic. Privindu-l, am putut să-mi dau seama că era pradă aceleiași nedumeriri ca și mine.

Ceata de femei urca încet treptele de la intrare. Palpitam de curiozitate. Femeile ajunseră anevoie în prag, apoi se revărsară prin sală. În mijlocul grupului mergea o fetiță sfioasă, uimită, ca speriată, poate cam de aceeași vîrstă cu Edima... Dumnezeule ! Era Edima. Nu puteam să mă înșel, fetița aceasta nu era decît Edima, mica mea Edima. Ședea acolo, în picioare, cu ochii plecați, în timp ce în jurul ei femeile nu încetau să-și smulgă din gîtlej *yuyu*-ri zvîcnitoare. Ca fermecat de priveliștea aceasta, mă uitam fără să-mi pot desprinde ochii și atenția de la ea, și cu siguranță că mă săltasem în fotoliu. Cîteva lungi clipe nu m-am gîndit la nimic anume, am fost redus numai la simțurile mele, ca un animal primi-

tiv, ca o floare tropicală sub cele dintîi raze ale soarelui.

Cînd m-am trezit, am băgat de seamă că şeful o luase pe Edima de mînă şi se apropia de mine, trăgîndu-şi fata, şi că ne împreuna mîinile. Ţinu o cuvîntare lungă, al cărei înţeles nu-l mai ţin minte; ştiu numai că semăna ca o soră geamănă cu cea pe care o rostise cîteva zile mai înainte delegaţia tribului înrudit cu şeful.

Cînd isprăvi, ne aşeză unul lîngă altul, pe Edima şi pe mine. După cît îmi amintesc, Edima sta cu ochii în pămînt. Eu poate că nu mi-i plecam, dar sigur este că nu vedeam nimic. N-am să uit niciodată gestul lui Zambo în aceste împrejurări dureroase; văru-meu îşi băgă binişor braţul sub al meu, ca pentru a mă ajuta şi a-mi spune că n-o să mă părăsească în nici o împrejurare. Numai pentru gestul ăsta, mi se pare, chiar după ce au trecut atîţia ani, că nu mă voi plăti niciodată cu totul faţă de scumpul meu văr. Mă întreb de ce am rămas atît de strîns legaţi unul de altul; poate că n-ar trebui să caut mult mai departe decît gestul ăsta. Apoi Zambo se plecă şi-mi şopti la ureche:

— Vezi tu, verişorule, ştiam eu bine c-or s-ajungă ei să te încurce cu fetiţa lor, dar nu bănuiam că tocmai în felul ăsta...

Îmi turnă un pahar de vin roşu pe care l-am dat de duşcă. Înţelegeam încet. Trebuie să mărturisesc însă că, cu cît înţelegeam, cu atîta mă simţeam mai fericit, deşi cam descumpănit de întîmplări.

Şeful se deda acum unui dans atît de îndrăcit, greu de descris, ca şi cu cîteva zile în urmă. Tamtamurile făceau mare tărăboi în jurul lui, care, din cînd în cînd, se oprea din joc să înşire darurile pe care le făcea ginerelui său şi, de fiecare dată, lista lor se lungea. Dansul acesta sălbatic era întrerupt de pauze, în timpul cărora fetele intonau un cîntec, pe aceeaşi melodie compusă mai înainte în cinstea şefului. De data aceasta, şi cu toate că nu-mi pomeneau niciodată numele, vorbeau despre mine, cu aluzii foarte fine, foarte măgulitoare, lăudînd calită-

ţile socotite drept ale mele şi pe care aş fi fost fericit să le am. Mă uimea uşurinţa lor de a improviza versuri pe o melodie cunoscută. Oamenii mă priveau, oricum, fără să-şi ascundă admiraţia şi nu fără pizmă, ca pe unul care a izbutit să facă o afacere bună.

Pe cît îmi amintesc, unchiul Mama luă cuvîntul în cursul acestei seri de neuitat ca nici una alta; cred că discursul lui a fost foarte însufleţit. Dar lucru ciudat, nu ţin minte ce-a spus anume, puneţi-vă în locul meu! Îmi mai aduc aminte că s-a îmbătat; Zambo mi-a spus că i se întîmpla pentru a treia oară — după cît ştia el, cel puţin.

Serbarea se lungi pînă la ziuă. Abia atunci mi s-a încuviinţat să merg la culcare. Şeful îmi zise:

— Fiul meu, du-te să dormi. La noapte vino să-ţi iei nevasta; va dormi lîngă tine şi, de data aceasta, fii pe pace. Ha! ha! ha!... Ha! ha! ha!...

Era drăguţ ce-mi spunea, dar nu-mi plăcea de fel rîsul ăsta!

Cît priveşte unchiul Mama, îmi zise în taină la ureche, cu glas liniştitor:

— Fiule, să nu te îngrijeşti de nimic! Văd eu de toate.

Într-adevăr, unchiul Mama văzu aşa de bine, şi atîta, de toate, încît micul prieten al soţiei Niam a fost somat, îndată după plecarea mea, să plătească precum fusese osîndit. Era departe de satul lui, dar, fiind cunoscut la Kala, putu să împrumute cele două oi care i se ceruseră, vrînd mai bine să despăgubească în natură decît în bani. Oile acestea veniră să sporească turma care mişuna în ţarcul unchiului Mama. Iată cum vedea unchiu-meu de toate!

Cînd am intrat în odaia mea, muream de somn. L-am întrebat pe Zambo:

— Ce mă sfătuieşti să fac?

— Cum adică, verişorule?

— Da, ce mă sfătuieşti să fac în aceste împrejurări?

— Haide, dragă verişorule, dar nu mai ai nimic de făcut. Totul e gata... Ce vrei să mai faci?

— Nu mă înțelegi oare? Ce să mă fac eu cu fetița asta?

— Edima? Dar n-ai nimic de făcut, e nevastă-ta... Hei! e nevastă-ta, și atîta tot.

Cîteva minute, o mînie înveninată mă umplu de amărăciune; mă întrebam de ce, la drept vorbind, n-ar fi atît de simplu cum spunea el.

— Verișorule — începu Zambo — pari dus pe gînduri și mîhnit; ce ai?

— Îl cunoști pe tatăl meu?

— Da, l-am văzut de vreo trei-patru ori.

— Nu-i vorba de asta. Știi tu ce fel de om este?

— Nu, nu prea.

— O să mă bată.

— Da' de ce? Fiindcă te-ai însurat? N-ai decît să-i spui că nu-i din vina ta.

— Nu numai c-o să mă bată, dar, pe deasupra, o să-mi mai facă și zile fripte. Vinovat e numai fratele meu cel mai mare...

— Cum?

— Spun că fratele meu cel mai mare-i vinovatul. De n-ar fi fost un școlar leneș, prin el și-ar fi potolit taică-meu ambiția. Pe cînd acuma, pe mine mă chinuiește...

Dar n-am avut cînd să-i lămuresc aceste gînduri triste, c-am adormit.

* * *

M-am trezit după-amiază tîrziu; din încăperea cea mare ajungeau pînă la mine glasuri ridicate. Înfășurat în bucata de pînză, portul nostru, m-am dus și eu acolo, unde am dat peste Palmiped, Fără-Oase, Fiul-Domnului, Zambo și alți tineri.

— Drace! făcu Palmipedul. Uite-l că s-a sculat. Începeam să ne întrebăm dacă nu cumva ai să mori a doua zi după nuntă...

Eram cam năucit.

— Aș fi vrut să fiu și eu de față — zise Fiul-Domnului. A! bătrînul Zgîrie-brînză! Pun rămă-

şag pe ce vreţi că, de la sosirea lui Jean-Marie la Kala, nu s-a gîndit decît cum să-l încurce cu fetiţa lui. Noroc însă că, orice ar fi, e drăguţă Edima ; fără îndoială că-i cea mai bună din toată droaia. Dar ce folos nădăjduieşte el să tragă din întîmplarea asta ? Deocamdată nu prea văd.

— Ai vorbit de te-ai prăpădit — i-o întoarse văru-meu. De azi înainte e sigur că are pe cineva la oraş care să-l ajute şi mai dihai în toate învîrtelile lui murdare. Ba încă cineva învăţat, mă rog. Şi pe urmă, să vedeţi că n-o să mai aibă astîmpăr, tot timpul o să fie plecat s-o vadă pe fie-sa ori pe giner-su, că-i place grozav să fie primit. Cîţiva nătărăi cred că-i darnic, dar nu-i decît cu oamenii de la care-şi închipuie c-o să se-aleagă cu vreun chilipir. Uite-l pe taică-meu : înainte să vină verişorul, şeful nici măcar nu ştia că este în sat un om pe nume Mama. Dar de cum s-a ivit văru-meu, a început să facă mare caz de tata. Nemernicul !

— D-apăi pe noi — făcu Palmipedul — ne-a poftit oare vreodată la el, noi, pe care ne socoteşte drept necredincioşi ?

— Nu-i vorbă că nici noi nu-l avem la inimă — adăugă Fără-Oase, care pesemne mai ţinea minte cîteva noţiuni de iubire creştină, învăţîndu-i catehismul pe copiii cei mici.

— Sînt şi alţii — se ridică împotrivă Fiul-Domnului — care nu-l prea înghit şi pe care totuşi îi poftesc.

— Oricum — încheie Palmipedul — dacă m-ar pofti, nu m-aş duce. Mă simt de o mie de ori mai bine la mine acasă, cu vinul meu de palmier, cu buturile de antilopă şi cu ignamele mele, decît la toţi şefii din lume.

— Şeful — îşi dădu părerea Fără-Oase, binevoitor — şeful nu-i decît un biet om ciudat, un biet înfumurat.

— Nici nu ne pasă de el ! strigă Palmipedul, făcînd un semn cu tîlc spre Fiul-Domnului.

Fiul-Domnului trase de sub un jilţ de ramuri de palmier o ploscă mare şi pîntecoasă plină cu vin de palmier.

— Ca să-ţi sărbătorim nunta ! îmi aruncă el fără zeflemea.

Golirăm cele dintîi pahare în tăcere. Apoi Palmipedul mă întrebă :

— Mai rămîi cîteva zile la Kala ?

— Habar n-am.

— Caută să te hotărăşti, dragă frate. Că de mai rămîi aici cîteva zile, o să ne silim să înjghebăm o serbare pentru nunta ta, dar las' pe noi, ceva grozav ! Aşa o să-ţi aminteşti de noi. Tăcu un timp şi pe urmă zise : Pare-se că nu ştii ce să te faci cu nevastă-ta ? Da' bine, frate dragă, nici nu-ţi dai seama de fericirea ta. Ştii tu cît costă o femeie în zilele noastre ? O avere, zău ! Iaca, uită-te la mine de cînd umblu să mă-nsor... Ei, şi ce crezi tu c-o să fac acuma ? Am să mă mulţumesc şi eu cu o vechitură, un fel de lămîie stoarsă, o văduvă sau o fată care a trecut din mînă în mînă. Aşa o să mă coste mai ieftin. Dar tot mai bine decît nimic. Pe cînd ţie ţi-au dat-o pe degeaba şi au venit după tine acasă. Şi-i femeie, frate dragă, poţi să mă crezi ! Tînără de tot, aproape o copilă, iar pe deasupra plesneşte de tinereţe şi de sănătate, şi-i nouă ca o pereche de încălţăminte ce iese dintr-o dugheană grecească — dacă într-adevăr este vreodată nouă. Frate dragă, nu-ţi închipui ce fericire a dat peste tine ! Cît despre taică-tu, nu-i nimic dacă te bate sau îţi face zile fripte ! La drept vorbind, puţin îţi pasă : ai o comoară mică. Vezi să nu ţi-o ia nimeni. Se opri o clipă, apoi : Caută să ştii dacă mai stai aici patru-cinci zile, c-am vrea să-ţi facem o serbare, ceva grozav... Ai să ne ţii minte.

*

* *

Din nenorocire, serbarea aceasta nu mai avu loc niciodată, deoarece chiar în aceeaşi seară i-am spus

unchiului Mama că doresc să mă întorc în satul meu. Mi-a venit deodată ca unui beţiv care, sătul şi dezgustat cîtva timp de băutură, se întoarce pe neaşteptate la năravul lui.

— Ei bine, nepoţele, dacă vrei să pleci la taică-tu, parcă cine te împiedică ? Şi pe cînd ar fi ?

— Poimîine — i-am zis.

— Foarte bine, ai să pleci poimîine.

Toate amănuntele fură puse repede la punct. Mai ales împărţeala vitelor ; luă pentru el şi fiu-su jumătate din berbeci şi jumătate din oi. Îmi rămînea, aşadar, cealaltă jumătate. Stărui îndelung asupra capetelor de vită, berbeci şi oi. Dar nu mă interesa. Apoi ajunse la lucrul de căpetenie : cam la zece zile după plecarea mea, o delegaţie de oameni din Kala va sosi să-mi predea nevasta, iar unchiul Mama va veni desigur şi el. O să folosească prilejul ca să dea în seama delegaţiei vitele şi găinile mele, cît şi pe soţia Niam.

— Nădăjduiesc să vină şi Zambo...

— Ia-l dacă vrei — răspunse el îndată. Poate scoţi ceva dintr-însul.

— Adevărat ? Pot să-l iau cu mine ? am întrebat eu, uluit.

— Cum nu, nepoţele, ia-l dacă vrei.

Mă gîndeam : „Nu se arată că Zambo ar avea chef să plece din Kala". M-am dus să-i spun o vorbă despre lucrul ăsta de seamă. A fost entuziasmat mai mult decît speram. Amîndoi eram nebuni de bucurie, ca nişte băieţi cărora abia li s-a vestit că s-a dat vacanţă mai înainte şi n-or să se mai ducă a doua zi la şcoală. Nu prea ştiu de ce doream ca Zambo să vină la noi. Poate ca să-i întorc bunătatea pe care mi-o arătase în timpul şederii mele la ei ? Poate numai din egoism : prezenţa lui n-ar putea oare să m-ajute a-l înfrunta pe taică-meu, după atîtea aventuri ? Totul este că eram fericit. Dar unchiul Mama se ivi numaidecît şi zise :

— Ascultă, nepoţele, eu mă învoiesc bucuros ca Zambo să meargă cu tine, dar nu-l pot lăsa să

plece poimîine, c-aş vrea să mai lucreze cîteva zile pe plantaţia de arbori de cacao. Aşa c-o să vină, ca şi mine, o dată cu delegaţia. Vezi, dar, că numai el e de vină. Dac-ar fi lucrat mai mult, dacă n-ar fi făcut tot timpul pe şiretul, ar fi isprăvit munca pe plantaţie şi acum ar fi liber să meargă unde ar vrea. Dar ţi-am mai spus că, fără doar şi poate, e băiatul cel mai leneş, cel mai trîndav care s-a văzut de cînd îi lumea.

Ne-am potolit bucuria, ca pe o sabie pe care o vîri în teacă dacă lupta n-are loc. Nu era însă decît o amînare.

*
* *

În seara aceea, şeful trimise după mine, iar Zambo mă însoţi. Ne pofti să luăm masa cu el şi mă întrebă de-i primisem darurile. I-am răspuns că da şi am găsit prilejul să-i mulţumesc.

— Nu-mi mulţumi — urmă el. Fiul nu mulţumeşte niciodată tatălui său. De ieri eşti fiul meu. Eşti fiul meu, de cînd eşti bărbatul fiicei mele. Vezi tu, mi-am dat seama de la început c-o iubeai pe fata mea şi că ea te iubea. Atunci mi-am zis: „Ia să fac ceva grozav! Am să căsătoresc doi copii care se prăpădesc de dragoste". Copiii mei, vă urez să vă iubiţi totdeauna aşa! E o plăcere să vă privească omul. (Într-adevăr, Edima şedea lîngă mine.) Am să vin adesea să vă văd. Sînt sigur că taică-tu o să fie încîntat de vestea asta mare, mai ales cînd o afla că Edima e fata mea.

Ne-am întors împreună cu Edima.

Se lungi lîngă mine şi adormi îndată. N-o găsisem nici veselă, nici tristă, numai cam uimită — şi mai ales speriată, mai sfioasă decît fusese vreodată înainte. M-am întrebat fel şi chip care o fi pricina neaşteptatei reizbucniri a sfielii ei.

Pe cînd dormea, o cercetam. Răsufla încetişor ca un pisicuţ, cu braţul drept îndoit sub cap. Edima, nevasta mea... Mă simţeam foarte nedumerit şi nu mă mai înţelegeam pe mine însumi,

presupunînd că mă voi fi înțeles vreodată. În ochii mei eram ca un copil neastîmpărat care a crescut prea repede; părinții lui nu pot să-l mai stăpînească, să-l împiedice de a alerga tot mai iute, să-l ia în brațe; se zbate, într-adevăr, și acuma-i atît de puternic, încît nici o mînă nu-l mai poate opri și scapă. Trebuia să fac ceva, dar nu făcusem. Era totuși foarte simplu: trebuia să-i spun șefului că se înșela, că nu voiam, că nu puteam să mă însor cu fata lui. De ce oare mă temeam? Fusesem luat pe neașteptate. Dar, după ce trecuseră cele dintîi clipe, trebuia să-mi vin în fire și să vorbesc hotărît cu nătărăul cela de șef. Totuși n-o făcusem. Mai rău era că, deși puteam să mai aleg această cale, nu voiam s-o fac, și nu din resemnare, ci de bună voie. Da, numai de bună voie. A! știu c-o să-mi spuneți că iar mă înșel. Mi se pare însă că, într-adevăr, foarte hotărît, nu voiam să renunț la Edima. Chiar și astăzi cred că n-aș face-o — din nenorocire e cam tîrziu, dar asta-i...

O să-mi mai spuneți că nu voiam s-o mîhnesc pe mica Edima; dar și lucrul ăsta cade la o cercetare mai amănunțită. Nu știu dacă ați fost terorizat de tatăl dumneavoastră. Închipuiți-vă un adolescent fără apărare, pentru care tatăl a fost și mai este încă (după cum credeam atunci, era însă din ce în ce mai puțin adevărat, de la călătoria mea la Kala) un zeu mai presus de orice, un zeu îngrozitor: ce înseamnă a nu voi să întristezi o fetiță micuță față de frica de a-ți atrage mînia lui Jupiter cel tunător?

Pe scurt, lungit acolo lîngă Edima, totul, pînă și pornirile de mînie ale tatălui meu, mi se păreau de o însemnătate ce poate fi trecută cu vederea. Ba chiar îl găseam simpatic pe șef, numai pentru că era tatăl Edimei — ce să vă mai spun! Într-un cuvînt, o iubeam pe Edima. Da, vi se pare o neghiobie, dar n-am încotro, o iubeam pe fetița asta, din care pricină ajunsesem să nu mai văd, să nu mai cunosc, parcă sistematic, rînduielile neîndu-

plecate și cu neputință de înlăturat ale vieții mele. Asta-i amorul, nu-i așa ? Nu cumva cînd tot ce se poate sau nu se poate îți pare a fi valorile unei lumi de basm născocite de o Baba-Cloanță închipuită, oare nu cumva atunci ai dovada că iubești ? Cum să-ți mai pese de ce o să gîndească tata, sau de felul cum viitorul sau temperamentul tău, sau mai știu eu ce se vor potrivi cu amorul ăsta !

Edima dormea lîngă mine, cu brațul drept îndoit sub cap, cu fața senină, nevinovată, și răsuflarea-i era mai ușoară decît a unui pisicuț. Toată ființa ei nu-ți amintea absolut nimic real, ci un vis sau orice alta ce nu s-a mai văzut vreodată și nici nu se poate vedea. Mi-am zis : „Ce ciudate-s toate acestea !"

* * *

A doua zi, adică o zi înaintea plecării mele din Kala, unchiul Mama mă plimbă pe înserate prin sat, să-mi iau rămas bun de la oameni și, mai ales, de la șefii de familie care mă primiseră. Îmi dădură din plin sfaturi și binecuvîntări. Spuneau cu toții același lucru sau aproape toți aveau același fel de a vorbi și de a gîndi, aceeași înțelepciune, și era tare plicticos.

La urmă am fost la șef, care nu zise nimic decît numai c-o să vină curînd să ne vadă, mai ales ca să-l întîlnească pe taică-meu.

* * *

În dimineața zilei cînd trebuia să plec a fost cu adevărat înduioșător. Toate femeile, toate fetele din Kala țineră să-mi dea mîna înainte de a pleca la ogoarele lor. Se înțelege de la sine că nici copiii nu voiră să se lase mai prejos.

— Ai să mai vii să ne vezi, nu-i așa ? mă întrebau ei într-una.

— Nu știu... nu știu... Da, o să mai vin, desigur. Dar nu pot să știu cînd.

— Ai să fii drăguț cu mica noastră Edima, nu-i așa ?

— Cum să nu, fără îndoială c-o să fiu foarte drăguț cu mica voastră Edima...

— Să fii tare drăguț cu ea, că-i tînără de tot, o copilă, o copiliță.

— Da, sigur c-o să fiu tare drăguț.

— A ! voi, ăștia de la oraș, pare-se că vă părăsiți ușor nevestele. N-ai s-o lași pe Edima, nu-i așa ?

— Da' de unde, vă încredințez că n-am s-o las.

Și mîinile se întindeau la nesfîrșit.

La sfîrșit mi-am luat rămas bun de la unchiul Mama cît și de la nevastă-sa și de la mica prietenă a lui Zambo, ființe atît de șterse, încît abia-mi dădusem seama de existența lor în timpul ședерii mele la Kala.

Zambo, care se pricepea bine, îmi revizuise cu grijă bicicleta în ajun.

Tinerii din Kala mă însoțiră pînă la drum. Erau acolo Palmipedul, Fără-Oase, Fiul-Domnului, Zambo, Endongolo și cîțiva alții ale căror nume nu le-am ținut minte. Bineînțeles că și Edima era printre ei.

Toți îmi spuneau cam așa ceva :

— Dragul meu, poate-oi veni să te văd într-o bună zi la oraș. N-am să te înștiințez de mai înainte, o să mă ivesc deodată, ca un cimpanzeu în pădure. Nădăjduiesc numai să mă recunoști.

— Desigur c-am să te recunosc, dragă frate. Mai încape vorbă ?

O țineam pe Edima de mînă ; numai ea nu spunea nimic : știa c-aveam să ne regăsim peste vreo zece zile.

Îndată ce am ajuns la drumul colbăit, roșcat, și sosi clipa să ne despărțim, Yohannes Palmipedul zise :

— Păcat că serbarea din urmă n-a mai putut să aibă loc ! Da' nu-i nimic, o să fie cu cel dintîi prilej.

Se prea poate să ne uiți repede, dar noi o să ne amintim mereu de tine. Dacă șeful îți propune învîrteli necurate sau altceva care ar putea păgubi o ființă omenească, oricare-ar fi, să nu primești: va fi cea mai bună dovadă că nu ne-ai uitat.

Am dat mîna cu toți, am sărutat-o pe Edima pe frunte și am încălecat pe bicicletă. Înainte de a-i pierde din vedere la o cotitură a drumului, m-am întors pentru cea din urmă oară și le-am făcut semn cu mîna: ședeau înfipți acolo în mijlocul șoselei. Dacă nu mi-au dat lacrimile, e numai pentru că, încă de aseară, nu mai eram printre ei. Eram acasă, la tatăl meu, a cărui prezență mă chinuia.

CAPITOLUL IV

În cursul căruia cititorul va afla, în sfîrşit, şi nu fără oarecare uşurare, adevăratul deznodămînt al acestei povestiri. Deznodămînt care, în ciuda celor ce se arătau pînă aici, nu era decît foarte uşor de prevăzut.

Cîteva lămuriri pentru a înlătura orice îndoială sau neînţelegere :

Dacă cititorul e bun tată de familie, în loc să-l supere unele observaţii, pe care, de altfel, nu se poate pune nici un temei, mai degrabă să ţină seamă că întîmplările acestea sînt născocite şi să-şi aducă aminte că, de la început, autorul nu şi-a luat nici o răspundere.

Dacă-i democrat liberal, să nu se sperie cînd va auzi : „A noastră-i libertatea !", strigătul de durere, de deznădejde chiar, al eroului, ca să-şi ascundă nenorocirea exilului.

– IN TIMP CE ÎNAINTAM pe şoseaua roşie, mă chinuia gîndul că voi da ochii cu tatăl meu. Oare s-o fi întors acasă? Speram că încă nu, dar totodată, cunoscîndu-i bine obiceiurile, parcă-mi spunea cineva că se înapoiase cu siguranţă, că nu mai era nici o nădejde în privinţa aceasta. De fapt, dacă la gîndul c-aveam să-l văd în curînd, mi-era frică la început, apoi îndată mă cuprindea un fel de plăcere anticipată, fără să-mi pot lămuri fenomenul ăsta, ca un tînăr toreador care urma să se măsoare pentru prima dată cu un taur furios şi se bucura dinainte de aplauzele iubitorilor de lupte.

Tatăl meu... Cînd o să afle tot ce s-a întîmplat la Kala, nu se poate să nu scuipe foc, ca un balaur de prisos ce era. Ei, n-are decît! Mai bine să mă resemnez de pe acum. Oare trebuia să-i mărturisesc totul dinainte, să plîng la picioarele lui, să-i cer iertare? Cugetînd astfel, mă cuprindea un fel de amărăciune, parc-aş fi vărsat fiere. Nu era încă răzvrătire, propriu-zis, ci numai un semn prevestitor. De altminteri, nici nu mi-am dat seamă atunci. Dar începeam să mă înfurii, ca un mînz care nu mai poate răbda cumplita zăbală.

Tatăl meu... vreo douăzeci de ani de teroare aproape neîncetată. În clipa, în locul unde mă aşteptam mai puţin, se ivea negreşit. Şi îndată mă certa: ce-am făcut? Unde am fost? Am ştiut bine lecţiile la şcoală? Erau mulţumiţi de mine? Aveam să reuşesc la examen? Agentul de poliţie... Dar era mai rău decît un agent, pe deasupra era şi dictator

acasă, un tiran în cămin. Niciodată liniște, niciodată siguranță, toată vremea dojeni, strigăte, frică.

Mă dăduse la școală cît mai mic cu putință. Mamă-mea se împotrivise, din care pricină mîncase bătaie, sărmana! Nu mai scosese o vorbă: făcea opoziție tacită.

Tatăl meu n-avusese decît grija să trec dintr-o clasă într-alta și să nu rămîn repetent. Totdeauna consfătuiri cu profesorii: „Vă rog din suflet, pedepsiți-l de cîte ori merită, fără să țineți seama de mine".

Certificat de curs primar, diplomă de absolvire, primul bacalaureat... Cînd îl întreba cineva: „Dar, în sfîrșit, băiatul ăsta-i la școală de prea multă vreme, are chiar și destule diplome, unde vrei s-ajungă pînă la urmă?", răspundea: „A! oricum, ce-ar face acasă? S-ar ticăloși ca frate-su. Mai bine să rămînă la școală"... Maică-mea zicea adeseori: „Are un gînd ascuns, știu eu bine, că doar îl cunosc. Poate c-ar vrea să mergi în Europa, dar numai după ce o să mă omoare pe mine"...

O! n-am plecat în Europa, cel puțin nu de aceea. De fapt, în ochii tatălui meu m-am ticăloșit ca și frate-meu cel mai mare.

Și poate că tata n-avea nici un gînd ascuns. Poate chiar nici nu voia să-și împlinească vreo ambiție prin mine. Se prea poate să nu fi urmat decît un obicei al timpului, și firea lui fără măsură în toate să-l fi exagerat numai.

Vă mai amintiți de vremea aceea? Tații își mînau copiii la școală, așa cum împingi turmele la abator. Din satele din fundul țării, de la mai bine de cincizeci de kilometri depărtare, soseau copii mici de tot, aduși de părinții lor să-i înscrie la o școală, oricare ar fi fost ea. Erau vrednici de milă copiii ăștia! Găzduiți la așa-zise rude prin preajma școlii sau la oameni pe care tatăl lor abia-i cunoștea, prost hrăniți, morți de foame, snopiți toată ziua de monitori inculți, îndobitociți de cărțile care le înfățișau o lume ce nu semăna cu a lor, bătîndu-se fără încetare, puștii ăștia eram noi, vă mai amintiți? Iar

părinții noștri ne împingeau. De ce această înversunare?

Cu catehismul învățat, miruiți, îndopați cu împărtășanii ca niște gîște ale Domnului, spovediți de Paști și de Sfînta Treime, încolonați sub steagurile defilărilor de la 14 Iulie, militarizați, prezentați tuturor comisiilor naționale și internaționale drept o mîndrie, puștii ăștia eram noi, vă mai amintiți?

Zdrențăroși, certăreți, lăudăroși, chelboși, lași, rîioși, pleșcari, cu picioarele ciuruite de căpușe, puștii ăștia eram noi, nu-i așa? O faună foarte mică și piuitoare, rătăcită în secol, ca niște pui abia ieșiți din găoace, în Atlantic.

De ce ne jertfeau? Cărei divinități?

Tatăl meu... El era un om nemaipomenit. Era (cînd spun „era", e numai un fel de a vorbi, fiindcă n-a murit, dar nu mai este, vorba ceea, decît umbra lui, de nerecunoscut, într-un cuvînt, un ramolit, ce mai!) era, așadar, o pildă vie a ceea ce poate să creeze îmbinarea materialismului negustoresc și fățarnic al Occidentului, cu șiretenia unui parvenit din mediul nostru.

Să vă lămuresc. Taică-meu își pusese întîi în minte să-și facă o frumoasă plantație de arbori de cacao, cea mai frumoasă care să fi fost vreodată în tot ținutul ce se întindea cam vreo cincizeci de kilometri de jur împrejur. Mi-e silă de tatăl meu, de altfel, totdeauna mi-a fost silă, mai mult sau mai puțin, după vîrstă, dar niciodată n-am încetat să admir felul cum și-a dus întreprinderea la bun sfîrșit — cu alte cuvinte, stilul său. Cunoscînd gustul oamenilor de la noi pentru serbări, pentru întrunirile de familie, dacă luau cîtuși de puțin un aer sărbătoresc, își poftea o dată pe lună frații vitregi și nepoții și le zicea:

— Aș vrea să m-ajutați, la o muncă foarte ușoară. În dimineața asta avem aici destul vin: beți un pic înainte de a merge la lucru și-o să-l isprăviți pe urmă.

Acuma, cînd mi-aduc aminte de toate acestea, trebuie să recunosc că se arăta darnic, chiar foarte

darnic, dînd nu numai un pic de vin, cum spunea, ci adevărate ospeţe, înainte şi după lucru. Tradiţia se stabili repede : cel puţin o dată pe lună, oamenii veneau să lucreze la taică-meu, gîndindu-se la serbarea şi ospăţul ce urmau să aibă loc înainte sau după muncă. Toţi fraţii vitregi, toţi nepoţii şi toţi verii la un loc alcătuiau un număr destul de mare de oameni în familiile numeroase de la noi. Aşa că plantaţia tatălui meu se mări văzînd cu ochii, şi nu era la mijloc nici o minune. Se tot mări astfel, pînă ce ajunse cea mai de seamă, şi atunci aţîţă negreşit lăcomii, ceea ce puse stavilă ambiţiei tatălui meu.

Aceasta nu era decît cea mai neînsemnată dintre născocirile lui geniale. A mai fost una, şi mai uimitoare pentru un om cinstit — ca dumneavoastră şi ca mine. Plantaţia lui crescînd, veniturile tatălui meu sporiseră şi ele. Ştiţi ce întrebuinţare le dădea ? Credeţi-mă, dacă vreţi : îşi împărţea banii chiar celui dintîi venit, sub formă de împrumut. Totuşi căuta mai ales oameni din fundul ţării, ţopîrlani, cum li se spune în satul meu. Ştiţi că ei n-au niciodată bani gheaţă şi cer totdeauna. Ei bine ! Închipuiţi-vă un bărbat care dorea o mie de franci ; tata i-o împrumuta cu bunăvoinţă. Fără îndoială, nenorocitul nu se achita niciodată la scadenţă — taică-meu bănuia, desigur, lucrul ăsta. Ce să facă ? Îi propunea atunci, nespus de mîhnit, altă învoială : cum omul din fundul ţării e totdeauna proprietarul unei turme de oi, o să plătească în natură. Numai că şi în cazul acesta afacerea lua proporţii : taică-meu le potrivea în aşa fel, ca să-i socotească vitele la preţul cel mai mic, ceea ce nu-l indigna pe datornicul său pentru că, ducînd lipsă de bani gheaţă, avea pentru ei o veneraţie aproape superstiţioasă, ca unii dintre străbunii noştri care-şi schimbau părinţii pentru puşti vechi cu cremene. Şi festa era jucată.

Asigurat cu capetele acestea de vită cumpărate ieftin, taică-meu o ştergea la oraş, unde le vindea la preţul cel mai ridicat. Iar ciclul reîncepea fără încetare. Un om nemaipomenit, cum vă spuneam.

Dar nu era numai atît. După cum ştiţi, în satele noastre totdeauna se găseşte, pe ici pe colo, cîte o fată din trib care doreşte să-şi părăsească bărbatul dintr-o pricină sau alta. Nu-i însă destul să divorţezi, ci mai trebuie să înapoiezi şi zestrea, iar, îndeobşte, cel care a încasat-o se fereşte prevăzător de a se compromite în divorţuri, ca să nu aibă a o plăti. N-are a face, taică-meu era gata să restituie frăţeşte zestrea. Ba chiar aşa de frăţeşte, încît femeia astfel liberată, fără ca taică-meu să i-o ceară pe faţă, ci printr-un fel de intuiţie inspirată, venea pentru cîteva zile la noi şi îşi petrecea timpul muncind pe ogoarele de arahide şi de porumb ale tatălui meu.

Tatăl meu... toate gîndurile acestea se hîrjoneau nebuneşte în capul meu pe cînd dădeam într-una din picioare, ca o paiaţă pe bicicletă.

La cîţiva kilometri de casă m-am oprit că zărisem o sticlă pe un pridvor. Mi-am lăsat bicicleta în şanţul de la marginea drumului şi m-am apropiat: mai aveam ceva bani în buzunar pe care uitasem, se vede, să-i cheltuiesc la liceu.

— Un chil de vin — i-am cerut omului. Am golit cu furie sticla, de m-am mirat eu singur. Încă una — i-am mai spus.

Mă servi şi se crezu dator să-şi spună cuvîntul:

— Noroc de tineri că, oricum, tot mai beau minunatul vin de palmier — zise el. Fără ei ar trebui să deznădăjduim. Celorlalţi nu le mai place decît vinul roşu. Mă întreb adesea că, de-or pleca vreodată albii, ceea ce nu-i cu neputinţă, de unde oare or să mai ia ei vinul ăsta roşu? Tăcere. Apoi, băgînd de seamă că beam vîrtos, zise: E cald, hei?

— A, nu de aceea beau — am făcut. La drept vorbind, nici nu mi-e sete.

— Şi atunci de ce bei?

— Ca să nu mă mai tem.

— O! asta-i adevărat, nimic nu te scapă de teamă ca vinul ăsta bun al strămoşilor noştri. E mai puternic decît tine?

— Cine oare?

— Ei, cel cu care-o să te baţi.

— A !... el ? Nu ştiu. Şi tocmai fiindcă nu ştiu, beau.

— Şi ce ţi-a făcut ? Ţi-a luat nevasta ?

— Nu — i-am răspuns descumpănit. Nu, dar e ca şi cum mi-ar fi luat-o. E acelaşi lucru, deoarece simt că are s-o facă.

Mă privi lung :

— De unde eşti ? întrebă el, pe jumătate bănuitor, pe jumătate cu bunăvoinţă.

— Şi chiar nu mă recunoşti ? Eu te ştiu, te cheamă...

Omul tresări :

— A ! dar am ghicit, eşti Jean-Marie Medza, nu-i aşa ? Băiatul bătrînului Medza, care cutreieră într-una ţinutul să-şi reclame banii ce i se datoresc. Cred că nu trăieşte decît din banii ăştia. Parcă toată lumea i-ar fi datoare. Desigur că-i rău creditor taică-tu. Nu ţi-o spun ca să te supăr, dar, ştii, între noi...

— Nu te sfii, dragul meu.

— O ! Şi va să zică tu eşti. Dumnezeule ! Ce-ai mai crescut ! Tot prin şcoli mai eşti ? Cînd ai să te plictiseşti odată ? De cînd tot stai pe-acolo ? Ţin minte că, la început, cînd te duceai, erai de o şchioapă, abia mi-ai fi ajuns la genunchi... Nu te oboseşte şcoala ?

După ce am golit şi a doua sticlă de vin, l-am părăsit. Mă simţeam, cum s-ar zice, gata de atac : nu mă mai temeam de taică-meu. Eram grozav de pornit pe obrăznicii şi aveam o poftă nebună să fluier încetişor, cu nepăsarea care dă omului o înfăţişare impunătoare.

Am ajuns la noi îndată după-amiază. Taică-meu era în casă, tăcut, închis în sine ca de obicei. Mama se întorsese şi ea, i se auzea glasul în bucătărie şi, ca totdeauna, o dojenea pe soră-mea cea mai mică pentru nu mai ştiu ce fleac copilăresc. Fiindcă la noi se certau fără încetare : tata îi certa pe toţi, mama pe copii, afară de cel mai mare — pentru simplul motiv că nu-l vedea decît rar şi atunci nu

putea fi vorba de dojană, c-ar fi fugit îndată. Cît despre copii, băieţii certau fetele, iar fata cea mai mare pe cea mai mică ; pe atunci, fata cea mai mare tocmai se măritase şi plecase, dar pe cînd mai era acasă îşi certa mezina, după datină. Se certau şi se băteau unii pe alţii, iar şeful însuşi dădea pildă.

Am rezemat uriaşa bicicletă de gărduţul care împrejmuia pridvorul şi am intrat. Taică-meu nu-mi aruncă nici măcar o privire. Nu mă întrebă nimic şi nici eu nu i-am spus nimic : buna înţelegere domnea. Fluieram încetişor mereu, ştiind totuşi foarte bine că nu putea suferi fluieratul, fără să mai punem la socoteală că obiceiul ăsta atrăgea şerpii, de care bătrînul avea o groază bolnăvicioasă — de altfel, am moştenit-o şi eu. Umblam încoace şi încolo prin casă, fluierînd într-una, ca un prinţ pe domeniul lui, ca un colonialist în Senegalul său sau un Buffalo Bill [1] în Oklahoma lui. Taică-meu, cu faţa încreţită, privea la soare un obiect legendar. Apoi am strigat-o pe mezină, cu o autoritate care-l făcu să tresară ; eram din ce în ce mai puţin stăpîn pe mine, ajungeam aproape provocator, voiam să-mi vorbească. Dar degeaba, taică-meu rămînea pierdut în soarele puternic de după-amiază, stînd pe un scaun, cu cotul rezemat de prichiciul ferestrei. Îl cercetam cu coada ochiului ; era foarte tînăr şi-mi părea rău că eram silit să-l socot duşman pe un om care ar fi trebuit să-mi fie prieten. Mezina intră, ursuză şi sfioasă ca de obicei.

— Hei, te-ai întors şi tu ? zise ea, mirată.

Se arăta drăguţă cu mine surioara mea, nu era însă timpul să fiu binevoitor. I-am răspuns cu răutate :

— Ce întrebare ?! de vreme ce mă vezi, înseamnă că m-am întors.

— Ai adus-o înapoi ?

[1] Porecla dată lui Kody William Friederich (1846—1917), vestit vînător din America de Nord şi proprietar de circ ; peripeţiile lui au alcătuit subiectul multor cărţi pentru copii, precum şi scenariul a numeroase filme. (n.r.)

— De asta ți-e grijă ? Ia te uită colea !

Și i-am arătat încălțările mele de pînză, colbăite, murdare, înnegrite. Pricepu, le ridică și ieși, aruncîndu-i tatii o privire piezișă, în zeflemea.

M-am mai învîrtit de cîteva ori de colo-colo prin casa tatălui meu, de față cu el, fluierînd încetișor cu o stăruință obositoare. Nu reacționă. Sătul de jocul ăsta, am ieșit din odaie, m-am dus după femei la bucătărie și le-am istorisit călătoria mea. Mama asculta cu gîndul aiurea, preocupată. Cînd mi-am isprăvit povestirea, mătușa Amu rosti numai :

— Ciudat cum ai putut să te schimbi, crăpceanule ! Ciudat, nu mai ești de loc același.

— Și oare în ce fel m-am schimbat ?

— O ! n-aș putea să spun cum anume, dar nu mai semeni cu tine, s-ar zice un alt băiat care-ar avea numai trăsăturile tale, mersul și înălțimea ta...

Nu aflaseră chiar nimic din toate cîte se întîmplaseră la Kala. Apoi mama zise :

— Taică-tu e tare nemulțumit... că ai căzut la examen.

— Lasă gluma ! i-am răspuns eu, prefăcîndu-mă nepăsător. Tot nu i-a trecut ?

— Cred că plănuiește să te bată — adăugă rîzînd surioara.

— Să mă bată ? Asta-i bună !

— Nu-i de glumă — susținu ea. L-am văzut că-și pregătea cauciucul.

De obicei, taică-meu își bătea copiii cu o apărătoare de muște, pe nevastă-sa cu o creangă de palmier foarte subțire și afurisită ca șerpii de aceeași mărime. Nu întrebuința cauciucul decît în împrejurări solemne, pentru pedepsele, cum s-ar zice, exemplare. Cauciucul ăsta era o curea lungă, tăiată din cauciucul unei roți de automobil. La început nu ți se părea că instrumentul ăsta te durea : nu te rupea, nu-ți ardea pielea ca apărătoarea de muște sau creanga subțire de palmier ; numai că, după ce mîncai o bătaie cu cauciucul, erai tare uimit a doua zi că te simțeai țeapăn, cotonogit și plin de vînătăi. Te pomeneai umflat tot. Deodată am știut că taică-

meu n-o să mă mai bată niciodată, că, de m-ar scoate din sărite, o singură eventualitate mai era cu putinţă: să ne batem amîndoi. După cum aţi putut să vă daţi seama, mi-a trebuit multă vreme ca s-ajung aici.

* * *

O săptămînă întreagă, relaţiile mele cu taică-meu rămaseră la punctul mort, cel puţin pe cît se părea. Căci, de fapt, se pregătea ceva; praful de puşcă se îngrămădea, şi o mică scînteie putea să-l aprindă.

Tactica mea rămase aproape aceeaşi: fluieram încetişor fără încetare, îi ceream cu asprime socoteală surioarei mele pentru orice fleac, ridicam glasul în fiece clipă. Cu toate acestea, taică-meu nu-mi spunea nimic, nu-mi vorbea niciodată. Cînd intram eu, el ieşea. Dacă vorbeam, tăcea. Ba chiar se întîmplă ceva cu totul ciudat şi uimitor: îşi schimbă orele de masă. De cum simţea că se apropie ora obişnuită la care mîncase pînă atunci, o pornea pe şosea, oriunde, numai să nu mănînce în acelaşi timp cu mine, să nu se găsească faţă în faţă cu mine. Îmi făceam însemnări zilnice despre purtarea scumpului meu părinte. Mă străduiam să cercetez cazul. Zic bine cazul lui: datorită celor cîteva noţiuni de psihologie dobîndite în cursul anului şcolar, ajunsesem la concluzia că taică-meu şi-ar afla mai bine locul într-o clinică şi poate chiar într-o casă de nebuni decît la el acasă. Într-o seară m-am pomenit totuşi scriind cuvîntul „fugă" pe o pagină din caiet. Purtarea lui nu era într-adevăr o fugă tipică? Se ivise oare în mine ceva care-l făcea să fugă? Să fi avut dreptate mătuşă-mea cînd susţinea că mă schimbasem atîta? Trecusem cumva printr-o criză de maturitate? Oricum, eram încîntat, mîndru şi plin de entuziasm că însuşi taică-meu fugea de mine.

De asemenea, beam mult. Cum oamenii din satul meu nu voiau să-mi dea vin, temîndu-se de răzbunarea tatălui meu, mă duceam pe şosea, la cinci

kilometri de la noi, la jumătatea drumului dintre satul nostru şi orăşelul Vimili. Aveam rude prin partea locului. Nu întîmpinam nici o greutate să-mi dea de băut. Mă eliberam astfel cu o repeziciune de neînchipuit. După ce beam bine, mă întorceam greoi acasă.

Maică-mea se tînguia fără încetare. Cu o intuiţie a cărei taină n-am dezlegat-o niciodată spunea că simte cum se apropie o nenorocire, că viaţa pe care o ducem, taică-meu şi cu mine, nu poate să mai ţină multă vreme. Mă îndemna să-i cer iertare.

— Iertare pentru ce ? întrebam eu.

— Parcă mai ştiu eu ? Iertare pentru toate, pentru examen, pentru obrăznicia ta.

Dar, zău aşa, nu puteam să cer iertare pentru examen unei fiinţe vii : era de neînchipuit.

Mă gîndeam mult la Edima, acum însă într-un chip ciudat, ca la ceva care ajunsese cu neputinţă, ca la peştişorul ce s-a agăţat în cîrligul undiţei tale, apoi a căzut iar în fluviu : ştii bine că niciodată n-o să-l mai poţi prinde. Aşa mă gîndeam acum la ea. O iubeam tot atît ca mai înainte, ba chiar din ce în ce mai mult, dar nu vedeam cum aş putea să mă bucur de Edima mea, într-o atmosferă de familie atît de încordată, atît de explozivă. Pînă atunci, taică-meu veghease în aşa fel, să n-am nici o viaţă sexuală (era încredinţat că, dacă scumpul lui fiu mai mare se stricase cu totul atît de timpuriu, vina o purtau numai femeile : căutaţi femeia, cum se spune) ; îmi crease atîtea complexe în această privinţă, încît numai gîndul de a face dragoste cu Edima, sub acelaşi acoperiş cu taică-meu, m-ar fi îngheţat cu desăvîrşire. Cel puţin de s-ar arăta mai binevoitor, poate că mi-ar pieri complexele cu timpul. În mediul ăsta însă era într-adevăr cu neputinţă. Fuseseră de ajuns cîteva zile petrecute departe de Edima, în familia mea, ca să mă regăsesc în fundul prăpastiei, între posibil şi imposibil. Toate ipotezele îmi trecură prin minte, şi mai ales aceea de o răpi pe Edima de cum va sosi. Dar unde s-o duc ? Fără un ban, fără ajutor, fără experienţă. Nemaiavînd încotro,

m-am hotărît dinainte să-mi refac viaţa în afară de ea. După ce am luat această hotărîre, m-am simţit descumpănit. Am trăit ceasuri groaznice, fără să-mi pot deschide inima unei fiinţe care să mă poată înţelege cîtuşi de puţin.

*

* *

În ajunul sosirii Edimei n-am găsit altceva mai bun de făcut decît să fug. O ! n-am plecat chiar cu gîndul ăsta de acasă. Am fost încredinţat că mă duc după ceva băutură, la rudele noastre, unde mergeam de obicei. Odată acolo însă, am rămas pesemne din laşitate : toate acestea ajunseseră prea încurcate pentru mine, pentru nervii şi bietul meu creier, pe care nimic nu-i pregătise să treacă prin asemenea crize. Ne-au ajuns la ureche veşti foarte deslușite despre sosirea delegaţiei : se vorbea de o uriaşă turmă de oi, şi mai ales îl pizmuiau pe bunul Medza, alesul norocului. Dar eu căutam să-mi închipui ce mutră o să facă tatăl meu în faţa acestei delegaţii pe care n-o aştepta. Din fericire, unchiul Mama era acolo să-i lămurească situaţia şi poate să-i domolească furia — presupunînd numai c-ar fi cu putinţă.

Am rămas două zile la rudele acestea, neştiind la ce să mă hotărăsc. Apoi, în dimineaţa zilei a treia, am băut mai mult decît trebuia. Întărîtat de beţie, n-am putut să mă împotrivesc ispitei de a o revedea, de a o atinge pe Edima, de a-i auzi glasul şi a-i simţi răsuflarea dezmierdîndu-mi bărbia. Am pornit la drum să mă întorc acasă la taică-meu, cu toate că rudele s-au străduit din răsputeri să mă oprească, dat fiind halul în care mă aflam. După cei cinci kilometri ce mă despărţeau de casă, şi mai ales din pricina spaimei şi a fricii care mă cuprinseseră, mă mai dezmeticisem oarecum. Am intrat foarte gălăgios în cătun, cîntam, fluieram, strigam. L-am găsit pe taică-meu în picioare în pridvor. În faţa casei erau rămăşiţele serbării ; după cît am aflat mai tîrziu, tata s-a arătat foarte primitor cu delegaţia şi tare fericit de sosirea neaşteptată a micii Edima

(văzînd-o, îşi făcuse îndată planuri care nu mă priveau pe mine). Cum nimeni nu ştia unde o ştersesem, oamenii, zărindu-mă, şi îndeosebi delegaţia din Kala, ieşiră în pragul uşilor, nedumeriţi de ivirea mea furtunoasă. Trecînd prin faţa tatălui meu, cîntam *Tînguirea micului orfan,* pe care o învăţasem de la Palmiped ; mă îndreptam liniştit spre bucătărie, s-o întîlnesc pe Edima, cînd taică-meu mă strigă :

— Hei ! tu de unde vii ?

— Nu mă cheamă „tu" — i-am întors-o pe loc.

— Mă-ă ! drăcie ! făcu el. Şi oare cum te cheamă ?

— Dacă-l interesează pe cineva, n-are decît să se informeze la ofiţerul stării civile.

— Da-i nebun de legat ! zise taică-meu.

Am intrat în bucătărie şi le-am găsit pe mama, pe mătuşa Amu şi pe surioara mea doborîte. Mai era şi Edima acolo, dar nu înţelegea nimic din tot ce se întîmpla. Am sărutat-o ca un nebun, m-am aşezat lîngă ea şi i-am luat mîna. Am rămas amîndoi aşa multă vreme, prosteşte. Apoi văru-meu veni la mine şi-mi spuse la ureche, în timp ce mă bucuram că-l revăd :

— I-ascultă, taică-tu turbă de mînie. Să nu fi fost bătrînul meu, de mult ar fi făcut o trăsnaie cuiva. De altminteri, nimeni nu poate răspunde acuma de el.

— Ei, şi ? am zis eu.

Abia după-amiază, destul de tîrziu, bomba făcu explozie.

Mai întîi auzirăm multă vreme nişte strigăte care veneau din casa bărbaţilor. Apoi, cum Zambo şi cu mine ne hotărîsem să dăm o raită prin sat, pe cînd treceam pe dinaintea locuinţei părintelui meu, l-am auzit că spune :

— Oare-i cu putinţă ca doi copii, pentru care te-ai omorît muncind, să iasă amîndoi aşa de răi ? Priviţi ce nenorocit sînt ! Dragă Mama, dragă frate, ştii tu de ce a căzut la examen ? Vrei să ţi-o spun ? Din pricina femeilor. Pun rămăşag că numai asta a făcut tot anul la oraş. Şi pe urmă, băutura... N-a deschis o carte de cînd s-a întors de la Kala : totdeauna-i

dus prin ţinut să bea şi s-alerge după muieri ca un cîine la vremea împerecherii. Ce mai copii ! Dac-ar vrea, ar putea să reuşească la examen în octombrie, da' parcă de asta-i arde lui ?! De n-ai fi tu aici, frate dragă, te încredinţez c-ar fi încasat-o el...

Întărîtat la culme de atîta nedreptate şi lipsă de înţelegere, umilit mai mult decît pot spune de ameninţarea cu bătaia, rostită într-o clipă atît de nepotrivită, nu m-am putut stăpîni să nu urlu :

— Mai întîi nu vreau să mă mai întorc la liceu, nu vreau să mă mai prezint la nici un examen : cei care-şi închipuie că-i uşor n-au decît să se ducă în locul meu ! Şi apoi, acuma s-a isprăvit, nu vreau să mai fiu bătut şi n-o să mai fiu ! S-a isprăvit, e limpede ?

Numaidecît se auzi un zgomot de mobilă răsturnată, de uşă trîntită, pe urmă taică-meu se ivi, înarmat cu cauciucul său, parc-ar fi fost o bîtă cu care să ucidă. Ce înfăţişare plină de răutate avea ! Eram atît de nepăsător, încît am băgat de seamă ce tare-i sluţea mînia chipul frumos. Nu apucă să treacă pragul, că unchiul Mama se şi repezi la el pentru a-l împiedica să mă omoare. Stam locului în ogradă, deşi maică-mea — ieşise din bucătăria ei, din văgăuna în care se hotărîse o dată pentru totdeauna să se adăpostească, fugind de bărbatul ei, adevărat leu — mă ruga cu lacrimi în ochi să mă îndepărtez, să nu-l supăr mai mult pe taică-meu şi să nu-mi atrag blestemul lui.

Cei doi bărbaţi prinseră a se lupta îndelung sub ochii cercetători şi înveseliţi ai lui Zambo şi ai mei. Taică-meu, furios ca o fiară atinsă de glonţ, se zbătea cu turbare. Toţi sătenii ieşiseră din case şi se apropiau.

— Pleacă ! Pleacă odată ! Ce mai aştepţi, nebunule ? Da' pleacă odată !... îmi strigau din toate părţile.

Pe urmă, taică-meu izbuti să sfărîme îmbrăţişarea de fier a unchiului Mama şi se aruncă asupra mea. Mi-am adunat în minte primele noţiuni de box pe care le învăţasem de la colegii mei din liceu,

apoi, în clipa cînd să dau, n-am îndrăznit să-l lovesc, m-am tras îndărăt. Taică-meu ridică asupră-mi bîta de cauciuc; m-am ferit tocmai la timp, încît reteveiul cu care izbise în pămînt îi scăpă din mînă, sări în sus şi-mi căzu la picioare: l-am ridicat. Taică-meu se azvîrli asupră-mi, să mă bată cu pumnii; l-am ocolit cu o uşurinţă care-i făcu să rîdă pe mulţi gură-cască. Zambo îmi strigă chiar:

— Bravo, verişorule, foarte frumos! E grozav!

Preţuirea aceasta îl costă o ceartă aspră cu taică-su. Maică-mea plîngea cu şiroaie de lacrimi. Tatăl meu zise gîfîind:

— Mi-ai declarat război? Bine, o să vedem!

Şi din nou se aruncă asupra mea; l-am ademenit cu un sprint uşor, apoi, băgînd de seamă că i-o luam înainte prea repede, am lăsat-o mai domol, supraveghindu-l cu coada ochiului. În clipa cînd mă ajungea, am iuţit-o într-un chip de necrezut, ca cel mai bun jucător de rugbi din Ţara galilor. Pe urmă am încetinit. Taică-meu nu se descurajă, deşi era istovit. Dumnezeule, ce încăpăţînat mai era! Mă ajunse; de data aceasta n-am mai grăbit pasul, dar m-am întors brusc la stînga, şi el căzu jos cît era de lung. Cîţiva oameni rîseră, toate femeile se porniră pe plîns, chemîndu-şi morţii în ajutor, fără să pot înţelege legătura. Taică-meu se ridică dintr-o singură mişcare, mînia îi crispa faţa. Dar era într-adevăr la capătul puterilor, şi de atunci a fost un festival. Îl păcăleam ca pe un copil care învaţă să umble, învîrtindu-mă în jurul oamenilor, strecurîndu-mă, luînd pe neaşteptate tot alte direcţii sau viraje neprevăzute, momindu-l să pornească fără să se poată împotrivi. Apoi taică-meu, spumegînd, se opri deodată şi zise oamenilor care erau de faţă la meciul ăsta nelalocul lui:

— Mă-ăi! Da' ce mai aşteptaţi ca să mi-l prindeţi? Îngăduiţi oare ca un copil să-şi bată astfel joc de taică-su?

Bărbaţii în vîrstă nu puteau desigur să alerge, tinerii se prefăcură că mă urmăresc, dar fără tragere de inimă: se lăsau păcăliţi înadins, căzdeau cît

erau de lungi la pămînt, că pentru a spune că sînt într-adevăr prea puternic pentru ei. Un singur tînăr, unul din verii mei, un băiat care-i datora negreşit bani tatălui meu şi, desigur, n-avea cum să-i înapoieze, mă înhăţă cu adevărat de brîu şi, în ciuda tuturor loviturilor zdravene ce-i trînteam în coastă şi în ficat, nu se lăsă. Chiar vedeam clipa cînd taică-meu, care avea nişte pumni grozavi, după ce o să mă înşface, o să mă bată vîrtos, ca să-i plătesc tot ce păţise. Şi iar mi-am adunat în minte regulile elementare de box, cum aduni un regiment decimat pentru cel din urmă asalt. Dar, mai iute decît tata, văru-meu se amestecă şi-l doborî pe păcătosul care mă apucase de brîu. Bărbaţii se stricau de rîs, iar femeile se porniră şi mai şi pe plîns. Din ziua aceea am înţeles că la femei lacrimile nu exprimă decît emoţia.

Amestecul lui Zambo îi atrase o ceartă definitivă cu taică-su, care-l urmări şi el, dar fără convingere.

Părăsind lupta, tatăl meu se întoarse în odaie, răsuflînd zgomotos, cu o înfăţişare jalnică. Cred că niciodată nu şi-a mai venit în fire de la această păţanie. Am rămas locului, privindu-l cum se îndepărta, şi trebuie să mărturisesc că mi s-a făcut milă de el.

Apoi m-am apropiat de casă şi i-am zis mezinei cu asprime :

— Pregăteşte-mi repede lucrurile !

După isprava mea, surioara nu mai voia decît să-mi dea ascultare ; se îndreptă spre casă, dar, cînd să treacă pragul, taică-meu tună :

— Ia intră numai, s-o vedem şi pe asta !

Dojana o făcu să sară îndărăt aşa de brusc, aşa de neprevăzut, încît ea însăşi căzu pe spate. Am spus atunci :

— De altfel, nici nu-mi pasă !

Am pornit-o încet pe şosea, prin faţa satului întreg şi a delegaţiei din Kala. M-am îndepărtat solemn, fără s-arunc o privire cătunului meu natal. Plecam, se sfîrşise. Cătunul ăsta nu l-am mai văzut

niciodată de atunci. Îmi ziceam : „A noastră-i libertatea !“

La cotitura drumului am auzit că mă strigă cineva : era văru-meu Zambo. Rosti numai :

— Vin cu tine, verișorule ? Nu pot să mai rămîn singur cu bătrînii.

*

* *

Zambo și cu mine ne-am dus să ne adăpostim la unchiul meu după mamă, la aproape treizeci de kilometri de satul nostru. Cîteva săptămîni mai tîrziu, mama îmi aduse acolo lucrurile mele cît și vestea că taică-meu ajunsese tare ciudat după întîmplarea aceea, că se făcuse mai puțin rău, vorbea din ce în ce mai rar și părea nenorocit. Primise delegația din Kala întocmai după datină. Oamenii plecaseră înapoi, iar Edima rămăsese acasă : mă aștepta mereu, credea c-o să mă mai întorc acolo. Era cuminte, tăcută și privea neîncetat pe drum, într-acolo unde dispărusem. Fratele meu se întorsese. Deși am reușit la bacalaureat în octombrie, după cum știți, și am găsit un post, nu m-am dus niciodată s-o iau pe Edima : am înțeles repede că n-o să mai fie niciodată decît o etapă în viața mea. De m-aș fi oprit la această etapă, desigur c-ar fi fost mai bine. Numai, vezi, că nu m-am oprit, și de atunci am fost nevoit să încep altă viață.

O viață de peregrinări fără sfîrșit. Peregrinări printre oameni, idei, țări și lucruri. Peregrinări în cursul cărora văru-meu Zambo și cu mine am rămas strîns legați unul de altul, ca două membre ale aceluiași trup. Ce n-am făcut noi împreună ! Am băut din același pahar, am mîncat în același blid, am îndurat aceleași închisori, aceleași torturi, am cunoscut aceleași spaime, aceleași dezamăgiri, aceleași bucurii. E totdeauna aici, lîngă mine, dar vorbește așa de puțin, și eu nu-l înțeleg prea bine. Mai cu seamă nu știu după ce aleargă el. Eu alerg veșnic după acea puritate al cărei gust mi l-a dat

Edima şi pe care n-am s-o mai întîlnesc niciodată, după cum îmbătrînesc de repede.

*

* *

Oricum, sînt mîndru de misiunea îndeplinită la Kala şi care, la început, trebuia să fie obiectul acestei povestiri (vă cer iertare dacă m-am lăsat furat de ea). Niam şi-a regăsit nevasta. Nici măcar nu mi-a mulţumit ! De altfel, care din noi doi ar trebui să-i mulţumească celuilalt ?

Cu cît mă gîndesc mai mult, cu atîta îmi spun că, desigur, eu s-ar cuveni să-i fiu recunoscător pentru călătoria aceasta care mi-a îngăduit, între altele, să descopăr, venind în contact cu ţopîrlanii din Kala, aceste caricaturi ale africanului aflat sub robia colonială, că drama poporului nostru este aidoma dramei unui om lipsit de sprijin, într-o lume străină pe care n-o înţelege de loc. E drama unui om abătut, mergînd pe dibuite noaptea, într-un oarecare New York duşmănos. Cine o să-l înveţe oare să traverseze *Fifth Avenue* numai prin locurile marcate ? Cine o să-l înveţe a descifra acel „Pietoni, aşteptaţi" ? Cine o să-l înveţe a citi o hartă de metro, să ia corespondenţele ?

EPILOG

Astăzi Edima e nevasta fratelui meu.

Nu știu cum s-a întîmplat, fiindcă nu m-am mai întors niciodată acasă — și nici n-o să mă mai întorc decît după moartea tatălui meu, s-o revăd pe sărmana mea mamă.

Nu știu de fel cum Edima și frate-meu au ajuns să se iubească, dacă într-adevăr s-or fi iubit. Presupun că, obosită să mă tot aștepte, Edima o fi ascultat cu bunăvoință vorbele de dragoste ale fratelui meu, care n-a putut niciodată să vadă o fată frumoasă fără a-i face curte. Poate că atunci s-au culcat împreună, ceea ce, de altfel, pîndea desigur tata, vulpoiul cel bătrîn. În clipa aceea, părintele nostru se vede că l-a însurat pe frate-meu, vrînd-nevrînd, nu pot să știu.

Tot ce am aflat este că au trei copii, dintre care doi băieți. Cu siguranță că taică-meu se bucură în fundul sufletului său, zicîndu-și că secăturile pot cel puțin să se arate foarte buni armăsari: știu că dorea, în afara succeselor școlare ale copiilor lui, să-și vadă familia înmulțindu-se, să nu i se stingă neamul. Sînt oameni care nu pierd niciodată.

Iată, asta-i toată povestea pe care aveam să v-o spun. Nu știu cum o găsiți, dar eu nu mă mai pot stăpîni să n-o istorisesc povestea aceasta. Ba chiar tare mă tem că n-o să mai am altceva de istorisit cîte zile oi mai trăi. Povestea iubirii mele cu Edima, povestea celei dintîi și poate singurei mele iubiri — un renghi pe care mi l-a jucat viața.

Redactor responsabil : A. ȚIMPĂU
Tehnoredactor : V. POSTELNICU

Dat la cules 10.12.1963. Bun de tipar 22.01.1964. Apărut 1964. Comanda nr. 5904. Tiraj 20.140. Hîrtie semivelină mată de 63 g/m² 540×840/16. Coli editoriale 9. Coli de tipar 12. A.T. 12.055. C.Z. pentru bibliotecile mici 84—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 31.006 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.

Lei 4,50

EDITURA TINERETULUI